

Zveza bibliotekarskih društev Slovenije
Narodna in univerzitetna knjižnica

67/1–2

ISSN 0023-2424
Ljubljana, julij 2023

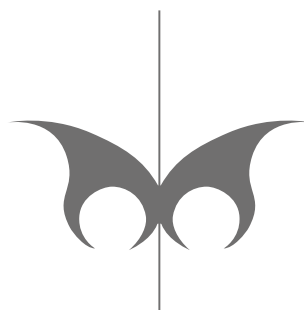
KNJIŽNICA

**Revija za področje bibliotekarstva
in informacijske znanosti**

LIBRARY

***Journal of Library
and Information Science***

*Slovenian Library Association
National and University Library*

VSEBINA CONTENTS

UVODNIK – EDITORIAL

- Polona Vilar** 9
Uvodnik odgovorne urednice
Editorial

ČLANKI – CONTRIBUTIONS

- Blažka Kunc, Katarina Švab** 15
Čezmejno sodelovanje obmejnih splošnih knjižnic
za slovenske manjšine
*Cross-border cooperation of the public libraries
for Slovenian minorities*
- Blažka Kunc, Katarina Švab** 39
Čezmejno sodelovanje Koroške osrednje knjižnice
dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem in Slovenske študijske
knjižnice Celovec
*Cross-border cooperation between the Central public
library of Carinthia in Ravne na Koroškem and Slovenian
academic library in Celovec*
- Sabina Prica, Polona Vilar** 59
Analiza TikTok objav Mestne knjižnice Ljubljana
Analysis of Ljubljana City library's TikTok posts

79 Žozefina Žentil Barič, Nada Radman

Usporedba zastupljenosti klubova čitatelja u hrvatskim i slovenskim narodnim knjižnicama i stručnim časopisima

Primerjava zastopanosti bralnih klubov v hrvaških in slovenskih splošnih knjižnicah in strokovnih časopisih

Comparison of representation of book clubs in Croatian and Slovenian public libraries and professional journals

101 Nina Jamar

Notni arhiv Ženskega pevskega zbora Milko Škoberne Jesenice v knjižnici na Glasbeni šoli Jesenice

Music archive of the Milko Škoberne Women's Choir Jesenice located at the Music School Jesenice

121 Frida Biščan, Keti Krpan

Developing critical thinking among children and bibliotherapy in the library: an approach based on the traditional stories

Razvijanje kritičnega mišljenja pri otrocih in biblioterapija v knjižnici: pristop na podlagi tradicionalnih zgodb

IN MEMORIAM

139 Eva Kodrič Dačić

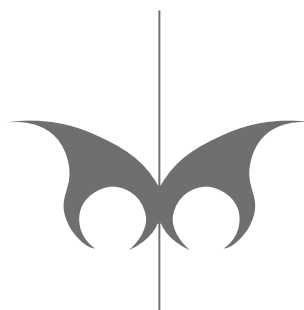
Vilenka Jakac-Bizjak (1950–2023), pomočnica ravnatelja in programska direktorica Narodne in univerzitetne knjižnice v obdobju 1993–2002

143 Mojca Dolgan Petrič, Tjaša Pavletič Lacko

Osebna bibliografija Vilenke Jakac-Bizjak za obdobje 1971–2011

UVODNIK

EDITORIAL

Uvodnik odgovorne urednice

Editorial

Polona Vilar

DOI <https://doi.org/10.55741/knj.67.1-2.1>

Prišel je čas za novo številko naše revije. Tudi tokrat najprej predstavljamo nekaj sprememb, ki jih je revija doživela – sprememb, ki so morda še najbolj radikalne, odkar obstaja. Gre namreč za to, kot smo pisali že v predhodnem uvodniku, da se je po odločitvi Zveze bibliotekarskih društev Slovenije zaključilo obdobje sodelovanja z dosedanjim dolgoletnim, pravzaprav edinim sozaložnikom, Narodno in univerzitetno knjižnico. Zaključek je dobil tudi »tehnični epilog« s prenosom celotne vsebine revije na novi strežnik – vse številke revije, tako tekoča kot tudi prejšnje, do leta 2000, so sedaj dostopne na spletnem naslovu <https://journals.uni-lj.si/knjiznica>. Da se bodo lahko znašli tudi tisti, ki so morda bolj vajeni starega spletnega naslova, pa je tam urejena preusmeritev in dodana povezava na novo stran revije.

Ob tem razhodu s prejšnjim sozaložnikom bi lahko zapisali besedo žal, vendar se bomo namesto obžalovanja in zazrtosti v preteklost raje ozrli v prihodnost. Ta je namreč za Knjižnico mnogo svetlejša, kot je še nedolgo tega kazalo. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije je namreč k sodelovanju povabila zainteresirane nove sozaložnike in med tistimi, ki so se odzvali njenemu vabilu, izbrala Založbo Univerze v Ljubljani. Prav je, da to poudarimo: šlo je torej za odločitev Zveze, sprejeto z namenom zagotovitve nadaljnega obstoja in razvoja revije ter z upoštevanjem in presojo mnogih dejavnikov, povezanih z delovanjem, pa tudi načelnimi pristopi založb, ki jih je Zveza povabila. Z olajšanjem lahko torej zapišemo ter s tem, upamo, pomirimo tudi kakega skeptika, da naša najstarejša strokovna in znanstvena revija ni več ogrožena in da se intenzivno razvija – med drugim zato, ker smo bili uspešni tudi pri kandidiranju za nova sredstva, zaradi česar v uredništvo sedaj mnogo lažje dihamo.

Prav tako želimo poudariti, da se uredniška politika revije v prihodnje ne bo spreminjala, sploh ne v vsebinskem smislu – še vedno smo in ostajamo strokovna in znanstvena revija s področja bibliotekarstva, informacijske znanosti in knjigarstva ter sorodnih ved. K sodelovanju in objavljanju kot doslej vabimo tako strokovnjake iz prakse kot tudi raziskovalce. Oboje je namreč za razvoj naše stroke še kako pomembno, vsi se zavedamo, da eno brez drugega ne gre.

Tudi tokratna številka ponuja zares zanimivo branje, znanstvene in strokovne prispevke domačih in tujih avtorjev. Štirje so znanstveni: Najprej sta tu dve raziskavi čezmejnega sodelovanja obmejnih knjižnic, kjer avtorici ugotavljata, kako slovenske in zamejske knjižnice z intenzivnim sodelovanjem razvijajo raznolike storitve za slovenske manjšine. Sledi raziskava Tiktok objav Mestne knjižnice Ljubljana, prve knjižnice, ki ga uporablja. Pa tudi ta raziskava je prva pri nas, ki analizira uporabo tega družbenega omrežja v namene knjižnične promocije in to bo gotovo zanimalo vse tiste knjižnice, ki razmišljajo o uvedbi tovrstnih sodobnih promocijskih prijemov. Nato je tu še raziskava tematike bralnih klubov v dveh sosednjih državah, Sloveniji in Hrvaški, analizira pa objave v dveh pomembnih revijah z našega področja: Knjižnici in Vjesniku bibliotekara Hrvatske. V njej, zanimivo, avtorica ugotavlja, da kljub temu, da so bralni klubi relativno pogosta storitev zlasti splošnih knjižnic, v strokovni literaturi niso tako pogosto zastopani. Raziskane so torej raznolike teme, vse pa so poleg raziskovalnih pristopov s tega ali onega zornega kota zanimive tudi za stroko in prenosljive v prakso. Imamo tudi dva strokovna prispevka: Prvi prinaša strokovne rešitve glede obdelave posebne zbirke v knjižnici glasbene šole, kar bo nedvomno koristno za vse, ki morda iščete rešitve za podobne zbirke gradiv v svoji knjižnici. Za knjižničarje, ki delate na področju spodbujanja bralne, informacijske in drugih pismenosti zlasti mladih uporabnikov, pa bo zanimivo branje o pristopih v tovrstnem projektu hrvaških kolegic. Žal se tudi v tej številki poslavljamo, tokrat od dolgoletne kolegice, vodje in sodelavke Vilenke Jakac-Bizjak.

Hvala vsem kolegom, ki se še vedno ali na novo trudite z in za revijo in temu namenjate res veliko časa, volje in znanja. Hvala vsem, ki boste pri reviji prevzemali nove naloge. Hvala tudi vsem, ki zanjo pišete, pa tudi tistim, ki o pisanju šele razmišljate ali se nanj pripravljate. Lepo vabljeni, da ta izziv tudi zagrabite za roge – v uredništvu smo vam vedno na voljo za vsa vprašanja in pomisleke; ne branimo se tudi utemeljenih kritik ali pohval. Hvala tudi vsem recenzentom, saj brez vas vsebina ne bi bila taka, kot je.

Ostaja nam še mnogo izzivov, ki se jim bomo zdaj, ko obstoj revije ni več pod vprašajem, veliko lažje posvetili. To so denimo enoten dostop na enem mestu do vseh letnikov revije, posodobitev navodil za avtorje, tematske številke in gostujoči uredniki, vključevanje relevantnih in provokativnih tematik, intenzivnejše

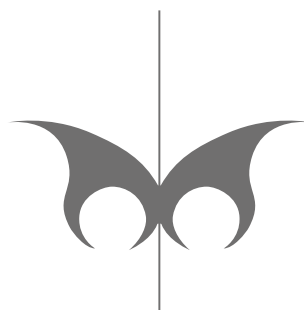
vkjučevanje prispevkov z deponiranimi raziskovalnimi podatki, in še bi se našlo mnogo tega.

Iskreno si bomo še naprej prizadevali, da bo naša strokovna in znanstvena revija tudi v bodoče odražala razvoj in prizadevanja naših strokovnjakov, da knjižnice in druge informacijske organizacije še naprej navdihujejo in podpirajo vse generacije uporabnikov ter delujejo kot svetilniki znanja.

Prof. dr. Polona Vilar

Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo,
Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
e-pošta: Polona.Vilar@ff.uni-lj.si

ČLANKI
CONTRIBUTIONS

Čezmejno sodelovanje obmejnih splošnih knjižnic za slovenske manjšine¹

Cross-border cooperation of the public libraries for Slovenian minorities

Blažka Kunc, Katarina Švab

Oddano: 15. 3. 2023 – Sprejeto: 12. 6. 2023

1.01 Izvirni znanstveni članek
1.01 *Original scientific article*

UDK 027.3:341.221

DOI <https://doi.org/10.55741/knj.67.1-2.2>

Izvleček

Namen: Slovenske splošne knjižnice čezmejno sodelujejo s splošnimi knjižnicami v sosednjih državah, z namenom zagotavljanja Slovencev, ki živijo izven meja Slovenije, stik s slovensko pisano besedo. V raziskavi nas je zanimalo, na katerih področjih slovenske splošne knjižnice čezmejno sodelujejo s knjižnicami v sosednjih državah.

Metodologija/pristop: Za namen raziskave smo izvedli analizo, pri katerih skupnih storitvah, projektih in dejavnostih čezmejno sodelujejo slovenske splošne knjižnice za Slovence v sosednjih državah. Opravili smo analizo vsebine javno dostopnih dokumentov na spletnih straneh in objav na družbenem omrežju Facebook petih slovenskih splošnih knjižnic: Koroška osrednja knjižnica Ravne na Koroškem, Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto, Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper in Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota. Analizirali smo obdobje od 2015 do 2022.

Rezultati: Analiza storitev, projektov in dejavnosti kaže na precej pestro čezmejno sodelovanje slovenskih splošnih knjižnic s knjižnicami v sosednjih državah in ponudbo storitev za Slovence v sosednjih državah. Obmejne knjižnice z medsebojnim sodelova-

¹ Članek je nastal na podlagi magistrskega dela Blažke Kunc z naslovom Analiza sodelovanja obmejnih knjižnic na primeru Koroške osrednje knjižnice Ravne na Koroškem in Slovenske študijske knjižnice Celovec (Kunc, 2022), pod mentorstvom doc. dr. Katarine Švab.

njem ponujajo številne storitve različnim uporabniškim skupinam, med njimi pa prevladujejo projekti za spodbujanje branja.

Omejitve raziskave: Raziskava ne vključuje uporabnikov knjižnic v čezmejnih in slovenskih splošnih knjižnicah. Z uporabniško analizo bi pridobili dragocene podatke o storitvah knjižnic z uporabniškega vidika.

Izvirnost/uporabnost raziskave: Rezultati raziskave so lahko v pomoč vsem slovenskim obmejnimi knjižnicam ter nudijo premislek o možnostih za boljše knjižnicam pri čezmejnem sodelovanju. Raziskav o čezmejnem sodelovanju je namreč zelo malo in opravljena raziskava omogoča izhodišča tudi za nove.

Ključne besede: splošne knjižnice, obmejne knjižnice, čezmejno sodelovanje, dvojezičnost, bralna pismenost

Podatkovni set: Vsi raziskovalni podatki, na katerih temeljijo rezultati, so na voljo kot del članka in niso arhivirani v nobenem drugem viru.

Abstract

Purpose: Slovenian public libraries cooperate across borders with public libraries in other countries to provide Slovenians living outside Slovenia with access to the written word in mother tongue. In the survey, we were interested in which areas Slovenian public libraries cooperate with libraries in neighbouring countries across borders.

Methodology/approach: We analysed which joint services, projects and activities Slovenian public libraries offer for Slovenians in neighbouring countries by cooperating across borders. We analysed publicly available documents and Facebook posts on cross-border cooperation of five Slovenian public libraries: The Dr. Franc Sušnik Central Carinthian Library, The Miran Jarc Public Library Novo mesto, The France Bevk Public Library Nova Gorica, The Srečko Vilhar Central Library Koper and Murska Sobotna Regional and Study Library. The analysed period was 2015-2022.

Results: The analysis of services, projects and activities shows that Slovenian general libraries cooperate with libraries in neighbouring countries across borders and offer a wide range of services to Slovenians in neighbouring countries. The cross-border libraries offer a wide range of services to different user groups through their cooperation, with reading promotion projects predominating among them.

Research limitation: The survey does not include library users in the public libraries in Slovenia and across borders. User analysis would provide valuable information on library services from the user's perspective.

Originality/practical implementation: The results of the survey can be helpful for all Slovenian libraries near borders and provide reflection on possibilities for improvement for libraries in cross-border cooperation. There are very few studies on cross-border cooperation and the survey also provides a starting point for new ones.

Keywords: public libraries, border libraries, cross-border cooperation, bilingualism, reading literacy

Data set metadata: All research data underlying the results are available as part of the article and no additional source data are required.

1 Uvod

Slovinci zaradi zgodovinsko-političnih, gospodarskih, ekonomskih in drugih razlogov živijo in delujejo tudi izven meja Slovenije, v obmejnih območjih (najpogosteje kot pripadniki avtohtone slovenske narodne skupnosti v Avstriji, Italiji, na Madžarskem in Hrvaškem, kjer so jim priznane manjšinske pravice) in širom sveta. Pomembno je, da Republika Slovenija skrbi za ohranjanje in razvoj slovenskega jezika in kulture ter narodne identitete med Slovenci v zamejstvu in po svetu.

Prav zato tudi delovanje splošnih knjižnic ni omejeno zgolj na območje Republike Slovenije. Zakon o knjižničarstvu (ZKnj, 2006) določa delovanje slovenskih splošnih knjižnic tudi v obmejnem območju. »Splošne knjižnice, ki pokrivajo obmejna območja, zagotavljajo dostop do knjižničnega gradiva tudi Slovincem v zamejstvu, tako da jim omogočajo izposojajo, v sodelovanju z osrednjimi knjižnicami Slovencev v zamejstvu za njihove potrebe izvajajo nakup gradiv v Sloveniji ter pomagajo pri razvoju knjižnic slovenske manjšine v sosednjih državah.« Obmejne slovenske splošne knjižnice imajo tako zelo pomembno vlogo pri skrbi za stik zamejcev s slovenskim jezikom, dvigu bralne pismenosti ter dostopu do knjižničnega gradiva v slovenskem jeziku.

Izven meja Slovenije torej delujejo slovenske knjižnice in knjižnice, ki imajo knjižnično gradivo v slovenskem jeziku za Slovence. Knjižnice bi lahko delili na slovenske knjižnice, izseljeniške knjižnice in knjižnice, ki vključujejo v svojo knjižnično zbirko tudi slovensko gradivo. V prvo skupino sodijo knjižnice v tujini, ki so opredeljene kot slovenske knjižnice: Narodna in študijska knjižnica Trst ter Slovenska študijska knjižnica v Celovcu, ki prejemata tudi obvezni izvod (Zakon o obveznem izvodu (ZoiPub, 2009), in Slovenska knjižnica Damirja Feigla Gorica. V drugi skupini pa so knjižnice s slovenskim gradivom, v zamejstvu in po svetu. Nekatero med njimi bi glede na tip knjižnice uvrstili tudi med društvene knjižnice. Te delujejo oz. so delovale v Argentini, Združenih državah Amerike in Avstraliji, na Švedskem, v Črni Gori in Srbiji (Švent, 2007). Imamo pa tudi knjižnice, ki v svoje knjižnične zbirke vključujejo slovensko gradivo za pripadnike slovenskih narodnih manjšin (npr. knjižnice v Italiji, na Madžarskem in Hrvaškem itd.).

Področje čezmejnega sodelovanja slovenskih z zamejskimi in tujimi knjižnicami je v splošnem dokaj slabo proučevano. Namen prispevka je prikazati obmejno (so)delovanje slovenskih splošnih knjižnic. S partnerskimi knjižnicami čezmejno sodelujejo naslednje knjižnice: Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper sodeluje z Narodno in študijsko knjižnico Trst; Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto z Gradsko knjižnico »Ivan Goran Kovačić« Karlovac; Goriška knjižnica Franceta

Bevka Nova Gorica z Narodno in študijsko knjižnico Trst in Slovensko knjižnico Damirja Feigla Gorica; Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem s Slovensko študijsko knjižnico v Celovcu. Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota ima svojo potujočo knjižnico, ki je prisotna tudi v zajedstvu, na Madžarskem.

2 Pregled literature

Slovenske splošne knjižnice sodelujejo in se povezujejo mednarodno, tako z zajedskimi knjižnicami, knjižnicami ob meji, s knjižnicami v sosednjih državah in v državah po svetu, v okviru različnih projektov ali pobud, kot je npr. NAPLE Sister Libraries (Sabolović-Krajina, 2019; Onifade in Bridges, 2018). Sodelujejo na področju širjenja bralne pismenosti, bralne kulture, razvijanja medkulturnega dialoga ter zagotavljanja dostopa do knjižničnega gradiva in povečanja zanimanja za obisk knjižnic. Splošne knjižnice skrbijo tudi za svoje narodne manjšine, njihovo delovanje se razlikuje od velikosti narodnih manjšin v svoji in sosednjih državah in je odvisno od finančne podpore (matične) države. O skrbi splošnih knjižnic za pripadnike narodnih manjšin v evropskih državah zasledimo različne prispevke, ki osvetljujejo vidike manjšin, npr. na Švedskem (Hansson, 2011) in na Hrvaškem (Sabolović-Krajina, 2019). Hanasson (2011) je opravil raziskavo med švedskimi knjižničarji, ki skrbijo za pet narodnih manjšin, in izpostavil, da je največja pomanjkljivost zagotavljanje knjižničnega gradiva v jeziku manjšin. Prav tako so bile opravljene raziskave o količini knjižničnega gradiva v jeziku narodnih manjšin (npr. na Norveškem: Jurkowski, 2010). Z uporabniško študijo so ugotovili, da pripadniki narodnih manjšin na Hrvaškem manj pogosto obiskujejo splošno knjižnico, saj bi si želeli več gradiva v svojem maternem jeziku, čeprav imajo kar 9 knjižnic, ki skrbijo za narodne manjšine na Hrvaškem (Faletar Tanackovic, Lacovic in Stanarevic, 2011; Faletar, Faletar Tanacković in Lacović, 2012). Nekatere knjižnice namenjajo posebno pozornost etničnim in narodnostnim skupinam, kot npr. knjižnice na Češkem, vendar se soočajo z neprimernim obnašanjem določenih etničnih skupin, kar knjižnice postavlja pred velike izzive (Vávrová, Hrubeš in Čáp, 2016). Manj pa je zapisanega o čezmejnem sodelovanju. V nadaljevanju so predstavljeni nekateri projekti in dejavnosti knjižnic, ki so spodbujali čezmejno sodelovanje.

Danska centralna knjižnica za južni Schleswig (The Danish Central Library for South Schleswig), s sedežem v Flensburgu v Nemčiji, zadovoljuje informacijske in kulturne potrebe za približno 50.000 Dancev, ki prebivajo v Nemčiji – na nemški strani dansko-nemške meje (Hancks, 2011). Ta knjižnica je eden od mnogih dobrih primerov na svetu, kako lahko knjižnica narodnim manjšinam

nudi izobraževalne in kulturne storitve, povezane z njihovo matično domovino, hkrati pa aktivno spodbuja državljansko udejstvovanje v državi, kjer trenutno živijo. Edinstvenost te splošne knjižnice je v visoki stopnji državljanske angažiranosti njenih uporabnikov. Knjižnica ima posebno odgovornost, da med svojimi uporabniki spodbuja dansko kulturo. V ta namen organizira širok spekter tečajev, delavnic, študijskih krožkov in drugih izobraževanj, ki udeležencem nudijo bogate možnosti za povezovanje z dansko dediščino ter odnos do nje (Hancks, 2011). Ena najbolj priljubljenih storitev, ki jih ponuja Danska centralna knjižnica za južni Schleswig, pa je program potujoče knjižnice. Dve vozili potujeta po južnem Schleswigu in se redno ustavljata v več šolah, vrtcih in centrih za starejše občane ter na domovih in na ta način prebivalcem nudita dostop do knjižničnega gradiva (Hancks, 2011; 2014). Schleswigova zbirka, ki je del domoznanske zbirke, vsebuje več kot 50.000 enot gradiva, ki dokumentirajo zgodovino celotnega Schleswiga, s poudarkom na zbiranju gradiva o danski manjšini v Nemčiji (Hancks, 2011; 2014).

Predstavljena sta tudi projekta splošnih knjižnic na Irskem in v Veliki Britaniji ter v Združenih državah in Mehiki, ki sicer ne skrbita za narodno manjšino, ampak gre za čezmejno sodelovanje. V okviru projekta »Inspiring Readers« so na Irskem in v Veliki Britaniji razvijali dejavnosti za branje in vključevanje raznolikosti ter promovirali knjižnice kot prijetna okolja (Peoples in Ward, 2007). Uporabnike so spodbujali tudi k širjenju bralnih izkušenj in boljših odnosov v skupnosti, sprave in medsebojnega razumevanja. Zaposleni so pri evalvaciji projekta izpostavili prednosti, kot so izmenjava strokovnega znanja in dobrih praks ter idej zaposlenih, izboljšanje razumevanja in nabiranje izkušenj s kulturno raznolikostjo, poudarili pa so tudi, da so bili spodbujeni k uporabi novih znanj in k načrtovanju tovrstnih dogodkov v knjižnicah (Peoples in Ward, 2007). Sodelovali sta tudi knjižnica v Združenih državah Amerike, in sicer The San Diego Public Library (SDPL), in Instituto Municipal de Arte y Cultura (IMAC) v Mehiki, ki skrbi za delovanje muzejev, knjižnic ter drugih kulturnih ustanov v Tijuani (Miller, 2015). Predstavniki obeh institucij so začeli načrtovati skupne dogodke in se dogovorili o sodelovanju SDPL ter gostovanju dveh njenih avtorjev v okviru Tijuaninega knjižnega festivala. Sodelujejo tudi pri projektu One Book v San Diegu, ki se je tako razširil onkraj meje. V IMAC in SDPL so se pogovarjali o tem, kako lahko ustvarijo močno čezmejno knjižnično zaveznitvo (Miller, 2015). V čezmejno sodelovanje se vključujejo visokošolske knjižnice, kot npr. med Kanado in Združenimi državami Amerike. Bordonaro (2017) je tako raziskovala primer čezmejnega sodelovanja med univerzitetno knjižnico Brock v Kanadi in knjižnico na državni univerzi New York v Buffalu, v Združenih državah Amerike. To nakazuje tudi, da te knjižnične povezave ponujajo knjižničarjem edinstven način dela z mednarodnimi študenti. Na tak način ponujajo različne storitve študentom na obeh straneh meje, kot so na primer dostop do virov v tiskani obliki

in na spletu, osebno srečanje s knjižničarji, ki jih študentje prosijo za pomoč pri iskanju relevantnega gradiva za svoje raziskovalne naloge, in uporaba drugih knjižničnih storitev, kot je na primer medknjižnična izposoja, ki jim pomaga pri bolj kakovostnem učenju in raziskovanju (Bordonaro, 2017).

Verjetno je čezmejnega sodelovanja v tujini precej več, kot pa je opisanega v literaturi. V nadaljevanju smo zato posebno skrb posvetili sodelovanju slovenskih splošnih knjižnic s čezmejnimi knjižnicami v sosednjih državah, s poudarkom na skrbi za slovensko narodno manjšino, ki živi v sosednjih državah. Meje med Slovenijo in sosednjimi državami so zelo raznolike tako iz naravnogeografskega kot tudi političnega pogleda. Prav tako so zelo različno urejene manjšinske pravice zamejskih Slovencev in Slovencev, ki živijo v sosednjih državah, pri tem pa ima pomembno vlogo tudi njihova organiziranost v sosednjih državah. Pravna enakost vseh ljudi v posamezni državi pa (še) ni dovolj za uresničevanje in varovanje pravic manjšin, navaja Brezovnik (2011). Manjšine namreč ne morejo ohranjati svojih etničnih značilnosti, kulture in tradicije, če jim tega ne omogočijo »posebne« manjšinske pravice. Med drugimi so to pravice do uporabe svojega jezika (zasebno in v javnosti), do ohranjanja in razvijanja lastne kulture in ohranjanja stikov z »matičnim« narodom (Brezovnik, 2011).

Slovenska manjšina v sosednjih državah skozi zgodovino ni bila ustrezno zaščitena (Brezovnik, 2011). »Pozitiven koncept pravne zaščite manjšin na Madžarskem je zaznan šele po letu 1990, v procesu za vključitev v Evropsko unijo, Italija pa temu področju ni posvečala ustrezne pozornosti vse do sprejema zaščitnega zakona leta 2001. Tudi Avstrija ima še vedno težave pri izpolnjevanju pravic iz 7. člena Avstrijske državne pogodbe. Slovenska manjšina v Avstriji bi potrebovala višjo stopnjo pravnega in dejanskega varstva, saj število slovensko govorečih avstrijskih državljanov konstantno upada zaradi nemškega nacionalnega pritiska in izobraževalnega sistema, ki otrokom ne omogoča, da bi se dovolj dobro naučili slovenskega jezika, niti jim v zadostni meri ne privzgoji slovenske identitete. Slovenci na Hrvaškem pa so precej prezrta slovenska skupnost, ki nima zagotovljene niti minimalne manjšinske zaščite pri ohranjanju njihove specifične kulture in identitete (Brezovnik, 2011).

Zakon o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja (2006) v 9. členu opredeli, da mora Republika Slovenija (RS) skrbeti za ohranjanje in razvoj slovenskega jezika ter kulture, za ohranitev kulturne dediščine in narodne identitete med Slovenci v zamejstvu in po svetu. Tudi 26. člen Zakon o knjižničarstvu (2001) definira knjižnično dejavnost na obmejnem območju: »Splošne knjižnice, ki pokrivajo obmejna območja, zagotavljajo dostop do knjižničnega gradiva tudi Slovincem v zamejstvu, tako da jim omogočajo izposajo, v sodelovanju z osrednjimi knjižnicami Slovencev v zamejstvu za njihove potrebe

izvajajo nakup gradiva v Sloveniji ter pomagajo pri razvoju knjižnic slovenske manjšine v sosednjih državah. Splošne knjižnice pripravijo tudi program dejavnosti v sodelovanju z nacionalno knjižnico.« Ministrstvo za kulturo RS zato finančno podpira programe razvoja knjižnične dejavnosti na obmejnih območjih in nakup knjižničnega gradiva, da se Slovencem v tujini, pripadnikom slovenske narodne skupnosti na obmejnem območju v Italiji, Avstriji, na Madžarskem in Hrvaškem, omogoči splošno dostopnost do knjižničnega gradiva, informacij in storitev v slovenskem jeziku (Gujtman, 2017). Financirana je tudi digitalizacija domoznanskega gradiva, ki ga objavljajo na portalu Kamra in dostop do e-knjig na portalu Biblos. Le s finančno podporo je mogoče razvijati bralno kulturo, povečati stopnjo bralne pismenosti v materinščini ter spodbujati uporabo knjižnic. Poleg tega pa se izvršujejo tudi cilji te dejavnosti na obmejnih območjih, ki predstavljajo vzdrževanje slovenskega kulturnega prostora oz. identitete slovenskega naroda, omogočajo razvoj medkulturnega dialoga, promovirajo slovensko kulturo in jezik ter povečujejo jezikovno osveščenost rabe slovenskega jezika med pripadniki slovenske narodne skupnosti v zamejstvu. Ob tem pa zagotavljajo javno dostopnost vsebin, informacij in podatkov na spletnih straneh knjižnic, in sicer o delovanju splošne knjižnice za podporo razvoja knjižnične dejavnosti na obmejnih območjih (Gujtman, 2017).

3 Raziskovalna vprašanja

Namen prispevka je prikazati, kakšno je stanje na področju čezmejnega sodelovanja slovenskih knjižnic, in na konkretnem primeru proučiti, kje so priložnosti za izboljšave v prihodnosti. To tematiko smo želeli proučiti, saj smo po pregledu literature ugotovili, da je na tem področju v Sloveniji zelo malo raziskanega.

Ob tem smo si zastavili naslednja raziskovalna vprašanja:

- Kakšno je čezmejno sodelovanje obmejnih splošnih knjižnic za slovenske manjšine v sosednjih državah (Avstrija, Italija, Madžarska, Hrvaška)?
- Kako poteka sodelovanje slovenskih obmejnih knjižnic s knjižnicami v sosednjih državah? Na katerih področjih knjižnice medsebojno sodelujejo in si pomagajo?
- Kakšno je mnenje knjižničarjev oziroma zaposlenih o sodelovanju teh dveh knjižnic?
- Kakšne spremembe in izboljšave bi bile dobrodošle in kakšne so nadaljnje možnosti sodelovanja?

3.1 Metodologija

Na podlagi raziskovalnih vprašanj smo za prikaz analize stanja uporabili gradivo, ki je javno dostopno na spletnih straneh splošnih knjižnic (npr. letna poročila) in v objavah na družbenem omrežju Facebook slovenskih splošnih knjižnic v obdobju 2015–2023. Za analizo smo uporabili metodo analize vsebine. Iskali smo naslednje vsebinske kategorije: dejavnosti za otroke, dejavnosti za mlade, dejavnosti za odrasle, (brezplačno) članstvo za slovence v sosednjih državah, medknjižnična izposoja, izgradnja knjižnične zbirke, potujoča knjižnica – bibliobus, domoznanska dejavnost, ostala področja sodelovanja. Pozorni smo bili tudi na poimenovanja dejavnosti.

Za dodatna pojasnila in novejšje informacije smo prek telefona ali elektronske pošte zaprosili knjižničarje v posameznih slovenskih knjižnicah (Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto, Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, Koroška osrednja knjižnica Ravne na Koroškem, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja v Kopru) in knjižnicah izven ozemlja Slovenije (Narodna in študijska knjižnica Trst, Slovenska študijska knjižnica v Celovcu).

4 Analiza čezmejnega sodelovanja obmejnih splošnih knjižnic za slovenske manjšine v sosednjih državah

V poglavju so predstavljeni rezultati analize stanja storitev in dejavnosti, ki se izvajajo za Slovence v zamejstvu in sosednjih državah. Za celovitejšo sliko vključujemo tudi nekatere navedbe iz literature.

Sodelovanje slovenskih knjižnic s čezmejnimi knjižnicami je predstavljeno v Tabeli 1 in v splošnem temelji na skupnem članstvu, sodelovanju pri izposoji gradiva (npr. brezplačno članstvo, izposoja e-knjig v Biblosu), dostopu do podatkovnih zbirk, domoznanstva (digitalizacija domoznanskega gradiva), kreiranju vsebin na različnih domoznanskih portalih (npr. Kamra, Obrazi slovenskih pokrajin, spletni bibliografski leksikon (Primorci.si)) ali portalih za spodbujanje branja (npr. Dobreknjige.si) ter projektih za spodbujanje branja. Sodelovanje krepijo z različnimi strokovnimi srečanji in prireditvami, kot so na primer predstavitve knjig, literarni večeri, izmenjave razstav itd.

4.1 Sodelovanje slovenskih splošnih knjižnic s slovenskima knjižnicama v Italiji

Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper (Biblioteca centrale Srečko Vilhar Capodistria) in Goriška knjižnica Franceta Bevka aktivno sodelujeta z Narodno in študijsko knjižnico (NŠK) v Trstu, ki je osrednja knjižnica Slovencev v Italiji (Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, b. d.). Leta 1989 sta se NŠK-ju priključili še knjižnici Odsek za zgodovino in etnografijo in Slovenska knjižnica Damirja Feigla v Gorici.

Mladim je namenjeno tekmovanje Berimo z Rovko Črkolovko, projekt Osrednje knjižnice Srečka Vilharja, ki je v šolskem letu 2016/17 prvič prečkalo mejo z Italijo. V šolskem letu 2017/18 je sodelovalo 52 otrok iz petih mestnih osnovnih in nižjih srednjih šol (Narodna in študijska knjižnica, b. d.). Priljubljene so tudi delavnice LegoZgodbe, ki jih izvajajo knjižničarke NŠK (Združenje splošnih knjižnic, 2020). LegoZgodbe izvajajo v Mladinskem oddelku NŠK in v slovenski šoli v Špetru, in sicer za otroke od 9. do 12. leta starosti (Gujtman, 2017). V letu 2021 so za 5. razrede goriških osnovnih šol v Feiglovi knjižnici, v sodelovanju z Goriško knjižnico Franceta Bevka, organizirali kreativne delavnice, pri katerih so se otroci naučili osnov risanja stripov (Poročilo NŠK, 2022).

Zelo pomembna je potujoča knjižnica oz. bibliobus Goriške knjižnice Franceta Bevka, ki mesečno obišče Špeter, Doberdob in Bračan. Tem prebivalcem, ki obiskujejo bibliobus, nudijo možnost brezplačne članarine ter brezplačno izposojajo e-knjig. Konec leta 2016 je bilo tako v obeh krajih skupaj kar 400 aktivnih članov, k branju knjig v slovenskem jeziku pa s pomočjo bibliobusa spodbujajo predvsem otroke in zamejske šolarje, ki so trenutno njihovi najštevilčnejši obiskovalci (Goriška knjižnica Franceta Bevka, 2018; 2019). Na bibliobusu je večje število brezplačnih slikanic, ki so jih prejeli v okviru projekta Nihče ni izvzet – Nessuno escluso. Društvo Damatra iz Vidma je knjižnici in šolam v Nadiških dolinah podarilo 36 brezplačnih slikanic oz. t. i. tihe knjige, ki nimajo besedila in so namenjene predvsem najmlajšim (Goriška knjižnica Franceta Bevka, b. d.).

Bralnice pod slamnikom izpostavljajo povezovanje različnih dejavnikov v okolju – v njihovem primeru v okolju, ki je obmejno, spodbujajo povezovanje z zamejskimi Slovenci. Goriška knjižnica Franceta Bevka je v soorganizaciji z Založbo MIŠ leta 2016 vključila tudi otroke iz Osnovne šole Prežihovega Voranca Doberdob, kjer so se srečali s pisateljico Natašo Konc Lorenzutti, v letu 2017 pa s pisateljem Slavkom Preglom. Leta 2018 so se s pisateljem Žigo X Gombačem in ilustratorjem Ivanom Mitrevskim podali na obisk k učencem Osnovne šole Ljubka Šorli v Romjanu. To sodelovanje spodbuja in krepi bralno pismenost ter

motivacijo za branje v slovenskem jeziku (Goriška knjižnica Franceta Bevka, b. d.). Za mlade in z mladimi v okviru projekta Top Tip v Centru srečanje z izbranimi gosti mladi pripravijo in vodijo sami, na dogodku pa lahko prosto in v sproščenem vzdušju postavljajo vprašanja. Dogodek so v Goriški knjižnici Franceta Bevka prvič izvedli septembra 2019, ko sta dijake obiskala Danijel Malalan in Martin Lissiach. Mentorstvo nad dogodkom pa so prevzeli ravnateljica tržaške knjižnice Luisa Gergolet in izbrani učitelji iz Gorice (Goriška knjižnica Franceta Bevka, b. d.).

Festival otroške literature Librilliamo organizira zavod Centro Stadium in poteka v Gorici v Italiji vsako leto v začetku aprila. V letu 2019 so se na pobudo NŠK ter Slovenske knjižnice Damirja Feigla Gorica projektu pridružili tudi v Goriški knjižnici Franceta Bevka. Festival so nato povezali z Goriškimi dnevi knjige, ki jih vsako leto prirejajo v Goriški knjižnici Franceta Bevka. Srečanje so poimenovali Odpri oči, dijaki pa so pravljice brali v slovenskem jeziku. K obema festivaloma so nato priključili še festival Mesto knjige, na katerem so izvedli pravljичno srečanje z dijaki iz skupine Librilliamo in otroki s posebnimi potrebami iz Osnovne šole Kozara. Povezovanje vseh treh festivalov so v Goriški knjižnici Franceta Bevka predstavili leta 2019 na strokovnem posvetovanju obmejnih knjižnic z naslovom »Naše skupne vezi v večkulturnem okolju« (Goriška knjižnica Franceta Bevka, b. d.).

Eden najuspešnejših skupnih projektov za spodbujanje branja slovenskih avtorjev je Primorci beremo, saj se število bralcev na tržaškem in goriškem iz leta v leto povečuje. V letu 2018 je sodelovalo 182 zamejskih Slovencev; naslednje leto devet več, v korona letu 2020 187 bralcev, leta 2022 pa že 216 bralcev (V. Vodopivec, osebna komunikacija, april 2022; Poročilo NSK, 2022). Organizirajo tudi zaključno prireditev, in sicer je NŠK organizirala zaključno prireditev v sodelovanju s Knjižnico Srečka Vilharja, Feiglova knjižnica pa z Goriško knjižnico Franceta Bevka (Poročilo NSK, 2022).

V okviru domoznanstva delujeta knjižnici v Italiji pri leksikonu Primorci.si – na portalu Obrazi slovenskih pokrajin. V letu 2021 je NŠK v portal prispevala tri biografije (v letu 2022 pa štiri biografije), pri tem pa izpostavljajo, da je bilo ogledov portala leta 2021 s strani uporabnikov NŠK 2639, na portalu Obrazi slovenskih pokrajin iz celotne Italije pa so zaznali 1512 obiskov (V. Vodopivec, osebna komunikacija, april 2022). Goriška knjižnica Franceta Bevka aktivno digitalizira slovensko gradivo, izdano v Italiji. Gradivo je dostopno na različnih portalih, Europeana 1914–1918, Kamra in dLib.

Knjižnice sodelujejo tudi pri projektu POPslastice, knjižničarki iz Italije aktivno sodelujeta v Društvu bibliotekarjev Primorske in Notranjske, sodelujejo pri

simpoziju zamejskih in slovenskih (primorskih) kulturnih delavcev, projektu Rastem s knjigo itd. (Gujtman, 2017).

4.2 Sodelovanje slovenske splošne knjižnice s knjižnico na Madžarskem

Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota (PiŠK MS) je med drugim tudi domoznanska knjižnica za Porabje. PiŠK MS deluje na obmejnem območju in kot taka posebno pozornost posveča izvajanju knjižnične dejavnosti za Slovence v Porabju na Madžarskem. Pri tem sodeluje z Zvezo Slovencev na Madžarskem, saj osrednje knjižnice za Slovence v Porabju še ni (Gujtman, 2017). PiŠK MS pokriva in načrtuje nakup gradiva za potrebe Slovencev v zamejstvu, do katerega dostopajo preko bibliobusa (Združenje splošnih knjižnic, 2020). Bibliobus pokriva tudi območje južno od reke Rabe in severno od prekmurskega dela slovensko-madžarske meje. Prvič je bibliobus prečkal slovensko-madžarsko mejo leta 2020 in na madžarski strani ga je pričakalo 120 dijakov in odraslih, včlanilo se jih je 80, izposodili pa so si 250 knjig (Vugrinec, 2012). Bibliobus ima pet postajališč: Gornji Senik, Sakalovci, Števanovci in dve postajališči v Monoštru, obiskujejo pa ga uporabniki vseh generacij (od otrok v vrtcih, osnovnih šolah, srednjih šolah pa do odraslih) (Gujtman, 2017). Knjižničarji izvajajo pravljíčne urice, ki so jih poimenovali Pravljične urice s punčko in fantkom iz cunj, na bibliobusu in v vzgojno-izobraževalnih ustanovah: v šoli in vrtcu na Gornjem Seniku ter v vrtcih na Dolnjem Seniku v Sakalovcih in v Monoštru. Glavni cilj obiskov pravljíčark in njihovih prizadevanj je, da bi stik z besedno umetnostjo v slovenskem jeziku krepil motivacijo za branje pri otrocih, s tem pa pozitiven odnos do slovenskega jezika in seznanjanje s slovensko literaturo ... Izvajajo bralni projekt Slovenska bralna značka Potujoče knjižnice PiŠK MS v Porabju (Združenje splošnih knjižnic, 2020), ki poteka od novembra do aprila. Bralec mora prebrati tri knjige z bralnega seznama po lastnem izboru, izpolniti prijavnico, kamor vpiše najljubši odstavek ali misel iz prebranih knjig, ter prijavnico oddati na bibliobusu. Ob koncu pripravijo v Monoštru zaključno srečanje vseh udeležencev (Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, b. d.).

Za odrasle od leta 2017 izvajajo projekt Obujamo dediščino – pravljíčni večeri za odrasle, ki pomeni obogatitev kulturnega življenja ter oživitvev ter ohranitev kulturne dediščine in jezika prednikov v Porabju. S tem želita organizatorja, PiŠK MS in Zveza Slovencev na Madžarskem, obuditi običaj pripovedovanja. Projekt je leta 2017 na prireditvi Dan splošnih knjižnic prejel nagrado kot najboljši projekt slovenskih splošnih knjižnic za inovativno storitev za uporabnike (Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, b. d.).

Organizirali pa so tudi strokovno konferenco za knjižničarje. PiŠK MS in Županijska in mestna knjižnica Dániel Berzenyi Szombathely sta leta 2016 organizirali mednarodno strokovno konferenco z naslovom »Primeri dobrih praks slovensko-madžarskih knjižničarjev«. Na konferenci so bili predstavljeni referati madžarskih in slovenskih knjižničarjev, ki so pokrivali naslednja področja: knjižničarska oskrba manjših naselij na Madžarskem, knjižnična dejavnost v Porabju in dejavnosti, ki se izvajajo za Slovence v zamejstvu (Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, b. d.).

PiŠK MS se je konec leta 2016 odločila za Digitalno knjižnico Slovenije (dLib.si) digitalizirati časopis Porabje, in sicer vse od leta 1991 do vključno 2016.

4.3 Sodelovanje slovenske splošne knjižnice s slovensko knjižnico v Avstriji

Slovenska študijska knjižnica Celovec (SŠK) je največja slovenska knjižnica s slovenskim gradivom v Avstriji, pa tudi druga največja knjižnica na avstrijskem Koroškem, za splošno knjižnico AK-Bibliothek Klagenfurt (Slovenska študijska knjižnica, b. d.). Leta 1927 jo je ustanovila Slovenska krščansko-socialna zveza (ki se kasneje preimenuje v Slovensko prosvetno zvezo). Kot splošna knjižnica je vključena v avstrijsko zvezo splošnih knjižnic (Büchereiverband Österreichs), od leta 1997 pa je vključena tudi v slovensko knjižnično mrežo in kooperativni bibliografski sistem COBISS. SŠK je prejemnica obveznega izvoda, torej publikacij, izdanih z javnimi sredstvi, gradivo pa kupujejo tudi s pomočjo subvencij Urada RS za Slovence v zamejstvu in po svetu (O nas, 2017). Knjižnica še dandanes zadovoljuje potrebe uporabnikov na celotnem območju avstrijske Koroške, predvsem pa skrbi za prebivalce, ki govorijo enega izmed treh koroških slovenskih narečij. Njihovo število sicer strmo pada in je leta 2001 predstavljajo 2,5 % celotnega prebivalstva (okoli 13.000 slovensko govorečih Korošcev). Članov SŠK je okrog 1200, okrog 400 članov pa redno zahaja v knjižnico. Izposoja gradiva za mlade predstavlja 35 % celotne izposoje (Domej, 2007). Poleg SŠK na Koroškem deluje tudi 23 društvenih knjižnic, ki imajo deloma svojo lastno knjižno zalogo. SŠK je zelo povezana in dobro sodeluje z različnimi ustanovami, organizacijami, kulturnimi in prosvetnimi društvi ter s celotnim dvojezičnim izobraževalnim sektorjem na avstrijskem Koroškem (s slovensko gimnazijo v Avstriji, dvojezično trgovsko akademijo, z dvojezičnimi osnovnimi oziroma ljudskimi šolami in vrtci). Učitelji, profesorji, vzgojitelji in učenci na vseh ustanovah se zavedajo, da imajo v SŠK morda eno najpomembnejših izobraževalnih in kulturnih struktur, brez katere ne bi mogle shajati – ker dvojezične izobraževalne ustanove potrebujejo slovensko literaturo. Njihovo medsebojno povezanost te organizacije in ustanove zelo cenijo. SŠK tako na dvojezičnih šolah, v vrtcih in prosvetnih društvih (kjer se za to zanimajo in imajo interes) izvaja oziroma koordinira (predšolsko)

bralno značko. Prav tako v dvojezičnih vrtcih in šolah do 4. razreda knjižničarji SŠK izvajajo pravljичne urice v slovenskem jeziku za dvojezične otroke. Ne SŠK ne KOKR nimata biliobusa, vendar v SŠK (s pomočjo medknjižnične izposoje) poteka projekt, imenovan Potujoča knjižnica, ki ga še najbolj opiše termin premična zbirka, saj projekt ne predstavlja mobilne knjižnice v obliki prevoznega sredstva, na primer v obliki bibliobusa, vlaka in podobno (Kunc, 2021; Koroška osrednja knjižnica, 2020). Ta projekt poteka v SŠK že od 70. let prejšnjega stoletja in omogoča dostop do knjig in gradiva dvojezičnim šolam, vrtcem in prosvetnim društvom, ki jih je na obmejnem območju avstrijske Koroške kar 131. Projekt Potujoča knjižnica je zasnovan kot premična zbirka, ki jo knjižničarke pripravijo po dogovoru s posamezno ustanovo. Knjižničarke na podlagi seznamov (knjige morajo biti primerne tako za določeno starostno skupino kot tudi glede na znanje slovenskega jezika), ki jih pripravijo pedagoški delavci, pripravijo gradivo v zaboje ter ga pošljejo oziroma odnesejo v ustanovo. Po določenem časovnem obdobju, za katerega se dogovorijo ustanove in knjižnica, se gradivo pošlje oziroma prinese nazaj v knjižnico. Namen tega projekta je tako dvojezičnim šolam, vrtcem in društvom na območju avstrijske Koroške še bolj približati slovenski jezik ter spodbujati bralno pismenost v zamejstvu tudi na bolj oddaljenih območjih, saj so nekatere dvojezične ustanove od Celovca (kjer je SŠK stacionirana) oddaljene tudi do 160 kilometrov (Kunc, 2021).

SŠK se povezuje s Koroško osrednjo knjižnico Ravne na Koroškem (KOKR) na različnih področjih. Tako se KOKR vsako leto prijavlja na poziv za sredstva za nakup knjižničnega gradiva za zamejce v Avstriji in sodeluje pri izgradnji knjižnične zbirke SŠK ter ji nudi strokovno pomoč. KOKR z nakupom gradiva za SŠK skrbi za ohranjanje jezika slovenske manjšine v Avstriji in za kulturno povezovanje z matičnim narodom ter spodbuja branje v slovenskem jeziku, prav tako pa zadovoljuje informacijske, izobraževalne in kulturne potrebe zamejcev na avstrijskem Koroškem (Gujtman, 2017). KOKR za tiste, ki se vpišejo v njihovo knjižnico, omogoča brezplačen dostop do njihovih e-virov in e-knjig (Združenje splošnih knjižnic, 2020). KOKR domoznansko dejavnost geografsko pokriva za koroško pokrajino v Sloveniji ter avstrijsko Koroško. Domoznanska dejavnost je namreč zelo pomembna tudi (in predvsem) na obmejnem območju, KOKR jo tako izvaja za oziroma v sodelovanju s SŠK. KOKR ima še posebne (domoznanske) zbirke, do katerih lahko dostopajo samo člani ravenske knjižnice oziroma tudi uporabniki SŠK, ki se včlanijo v KOKR (Koroška osrednja knjižnica, 2016). V letu 2017 pa so popularizirali posebne domoznanske zbirke, ki vsebinsko pokrivajo področje slovenske Koroške v Avstriji, z razstavami, spletno stranjo in objavami v medijih, kot so na primer Koroški radio, Večer Koroška ..., ter na svojih profilih Facebooka. V letu 2017 so pripravili domoznansko razstavo in predavanje o Juliju Felaherju ter njegovi zapuščini (Koroška osrednja knjižnica, 2017). Prav tako pa vseskozi poteka digitalizacija pomembnejših publikacij na avstrijskem

Koroškem (Naš tednik, Mir (Celovec) in Slovenski vestnik), ki jo za SŠK izvaja KOKR.

V SŠK in KOKR sodelujejo pri dveh skupnih projektih, in sicer sta to bralna značka, ki je namenjena odraslim in se imenuje Korošci pa bukve beremo, ter mladinski projekt, imenovan Bodi kul, beri ful. Pri tem je imela v obdobju od leta 2018 do 2021 pomembno vlogo t. i. povezovalna knjižničarka, ki je bila sicer zaposlena v SŠK, dobro pa je poznala tudi delovanje KOKR. Poleg skrbi za izvajanje projektov je sodelovala pri nabavi gradiva, predvsem z vidika priprave seznama literature, kaj bi se v SŠK bolj potrebovalo, pripravljala priporočilni seznam literature, skrbela za promocijo projektov na avstrijskem Koroškem in pridobivanje sodelujočih v projektu, pripravljala razstave v SŠK na tematiko sodelovalnih projektov. Med pogostimi stiki in obiski KOKR je prevažala in dostavljala tudi serijske publikacije za digitalizacijo in gradivo za medknjižnično izposajo. V tem obdobju sta prav večja intenziteta obiska in večje povezovanje knjižnic prispevala k občutno večji medknjižnični izposoji (predvsem iz SŠK v KOKR in ne samo obratno) ter večji udeležbi sodelujočih v obeh čezmejnih projektih. Izmenjava in dostava gradiva je bila v tem obdobju hitrejša, učinkovitejša in predvsem stroškovno ugodnejša za obe knjižnici, saj gradiva ni bilo treba več pošiljati po pošti, kar je iz Avstrije v Slovenijo počasneje. Povezovalna knjižničarka je skrbela tudi za pretok informacij in odgovorov na strokovna vprašanja, saj je vedela, na koga se v KOKR obrniti po pomoč.

V sezoni 2015/2016 je KOKR k projektu bralne značke za odrasle Korošci pa bukve beremo prvič povabila slovenske zamejce v Avstriji. S tem projektom želijo promovirati kakovostno domačo in prevodno literaturo, zato so v SŠK v ta namen oblikovali posebno premično zbirko (Gujtman, 2017). Del bralne značke za odrasle je tudi t. i. lahko branje. Lahko branje so besedila, napisana v lažje berljivi in lažje razumljivi obliki. Lahko branje je namenjeno različnim družbenim skupinam, prav tako pa je namenjeno ljudem, ki slabo poznajo jezik oziroma slovenščina ni njihov materni jezik. Leta 2018 se je v projekt vključilo samo 18 slovenskih zamejcev, vendar je število sodelujočih iz leta v leto naraščalo. V letu 2020 se je branja tako udeležilo 70 zamejskih bralcev, kar je 20 več kot v letu 2019 (Vsebinsko in finančno poročilo, 2020). V letu 2021 je pri projektu sodelovalo 74 zamejskih bralcev (Koroška osrednja knjižnica, 2021), leto kasneje pa kar 86.

Mladinski bralni projekt Bodi kul, beri ful poteka pod okriljem KOKR in v sodelovanju s koroškimi osnovnimi in srednjimi šolami ter dvojezičnimi srednjimi šolami v Celovcu. Projekt so v SŠK sicer uvedli šele v šolskem letu 2019/2020. S projektom želijo spodbujati bralno motivacijo, seznanjati mlade s kakovostno literaturo in vzgajati bralce za vse življenje. Namenjen je mladim od 13. do 18. leta, ki morajo prebrati najmanj tri knjige s priporočenega seznama ter o njih v

z gibanko napisati osnovne podatke, svoje misli in knjigo oceniti. Vse sodelujoče povabijo na zaključno prireditev, na kateri jim podelijo priznanja in manjše praktične nagrade. Ker projekt promovira in izvaja tudi SŠK, je v šolskem letu 2019/2020 sodelovalo 70 dijakov Dvojezične zvezne trgovske akademije Celovec in Zvezne gimnazije in zvezne realne gimnazije (ZG/ZRG) Celovec, v šolskem letu 2020/2021 pa 50 dijakov (Koroška osrednja knjižnica, 2021; 2022). Za SŠK je ta projekt pomemben z vidika spodbujanja branja v slovenskem jeziku v dvojezičnih šolah.

Koroški Slovenci imajo poleg knjižnice na voljo še dve knjigarni v Celovcu, časopise in tednike (Novice in Nedelja). Od leta 1989 objavijo v Koroškem koledarju Slovenske prosvetne zveze tudi bibliografijo.

4.4 Sodelovanje slovenskih splošnih knjižnic s knjižnicami na Hrvaškem

Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto vsako leto izvaja posvetovanja in širi primere dobre prakse na mednarodni ravni v okviru Knjižnica – igrišče znanja in zabave, zato se povezuje s slovenskimi in tujimi knjižnicami (Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto, b. d.). Začetki sodelovanja z Gradsko knjižnico »Ivan Goran Kovačić« Karlovac segajo v leto 1993, ko so v knjižnici v Karlovcu odprli oddelek slovenske knjige. Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto pomaga z zbiranjem slovenskega gradiva in knjig ter z izmenjevanjem strokovnih nasvetov, predavanj ali izobraževanj (Peperko Golob, 2016). Knjižnici organizirata za Slovence različne prireditve, razstave, koncerte, promocije, strokovna srečanja, kot npr. »Slovenski dnevi v Karlovcu«, v okviru prireditve Mesec hrvaške knjige (Gradska knjižnica »Ivan Goran Kovačić« Karlovac, b. d.). Skupaj izvajajo Program podpore knjižnicam na čezmejnih območjih, za kar novomeška knjižnica dobiva finančno podporo prek Ministrstva za kulturo RS (Gradska knjižnica »Ivan Goran Kovačić« Karlovac, b. d.).

V Gradski knjižnici »Ivan Goran Kovačić« Karlovac deluje osrednja knjižnica Slovencev. Uporabniki imajo možnost brezplačnega vpisa v Knjižnico Mirana Jarca Novo mesto in s tem jim omogočijo dostop do vseh virov. Na voljo pa je tudi dodaten dostop do gradiva v slovenskem jeziku, in sicer prek Potujoče knjižnice Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto – bibliobusa, ki ima postajališče v kraju Žakanje in Kamanje (Gradska knjižnica »Ivan Goran Kovačić« Karlovac, b. d.; Knjižnica Novo mesto).

Več dejavnosti, ki spodbujajo aktivno rabo slovenskega jezika, je organiziranih za otroke, to sta na primer projekta »POPslastice« in »Slovurice« – slovenske urice za predšolske otroke (Gradska knjižnica »Ivan Goran Kovačić« Karlovac, b.

d.). Projekt, imenovan Knjižne POPslastice, je avtorski projekt Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto. Namen projekta je na zabaven, aktualen in kakovosten način širiti bralno kulturo med mladimi ter jih izobraževati. Cilj projekta je mladostnikom približati kakovostne in izvirne knjižne vsebine, in sicer tako, da za udeležence vsako leto pripravijo srečanja z različnimi gosti, vrhunskimi strokovnjaki s področja branja, pisanja, igre, televizije, glasbe, slikarstva, fotografije ... Prav tako želijo mladim ponuditi možnost branja ter razpravljanja z vrstniki s podobnimi interesi, vzorniki in znanimi osebami (Knjižne POPslastice, b. d.). V Gradski knjižnici »Ivan Goran Kovačić« Karlovac so jih izvedli dvakrat, udeležilo pa se jih je 120 dijakov karlovske gimnazije (M. Ivanež, osebna komunikacija, april 2022). Enkrat mesečno v Gradski knjižnici »Ivan Goran Kovačić« Karlovac, na Oddelku za predšolske otroke, potekajo tako imenovane »Slovurice« – slovenske urice. Ta dejavnost je namenjena predšolskim otrokom od petega do sedmega leta starosti. Otroci se pri tem projektu, ki poteka na Oddelku za predšolske otroke, učijo slovenskega jezika, a na zabaven in ustvarjalen način. Urice izvajajo knjižničarji iz Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto. S tem projektom se otroke spodbuja, da razvijajo bralno pismenost ter se intelektualno, socialno in jezikovno razvijajo.

Tudi Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper skrbi za slovensko skupnost na Hrvaškem, v Istri in v severnem delu Primorsko-Goranske županije, na Reki. Sodeluje tako s knjižnicami kot tudi s slovenskimi društvi (Združenje slovenskih splošnih knjižnic, 2020). Z istrskimi knjižnicami je sodelovala pri oblikovanju Istrskega biografskega leksikona,² z Gradsko knjižnico Poreč pa na tradicionalnem mednarodnem festivalu »pročitanih knjiga« BOOKtiga ter na srečanjih treh dežel »Knjižnice brez meja« v Kopru (Gujtman, 2017; Združenje slovenskih splošnih knjižnic, 2020). Uvedli so sistem enotne članarine za člane Knjižnice Srečka Vilharja Koper in člane splošnih knjižnic v hrvaški Istri. Članom Slovenskega doma Kulturno-prosvetnega društva Bazovica (Reka) je od leta 2019 omogočen brezplačen dostop do e-knjig in e-zbirk. Domoznanska dejavnost Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper vključuje tudi področje Istrske pokrajine in zbira gradivo, povezano s slovensko in italijansko narodno manjšino na Hrvaškem. Sodeluje tudi v večjezičnem in večkulturnem »korpusu« treh dežel (Koper, Poreč, Trst) »Forum Tomizza«. Za Slovence na območju Istrske županije in severnega dela Primorsko-Goranske županije izvajajo različne dejavnosti (razstave, literarne večere), izobraževanja za spodbujanje rabe slovenščine in razvoja bralne kulture (delavnice Lego zgodbe, izobraževanja za uporabo e-virov, gibalne pravljice ipd.). Te dejavnosti potekajo tako v slovenskih društvenih prostorih kot tudi v hrvaških knjižnicah (Združenje slovenskih splošnih knjižnic, 2020).

² <https://histriaweb.eu/wp/dbi-ibl/>

Potujoča knjižnica se od leta 2017 mesečno ustavlja v Umagu in Pulju, od leta 2020 pa tudi pred Osnovno šolo »Vazmoslav Gržalja« v Buzetu. Učenci te šole se udeležujejo pouka slovenskega jezika po modelu C (ocenjevani izbirni jezik). Premične zbirke v slovenskem jeziku pripravljajo za Gradsko knjižnico Umag, Gradsko knjižnico Poreč in Kulturno prosvetno društvo Bazovica – Slovenski dom v Reki (Letno poročilo 2022, 2023). V okviru projekta Knjižnice na plaži deluje izposojevališče na plaži v Novigradu na Hrvaškem (Letno poročilo 2022, 2023), Knjižnica Makse Samsa Ilirska Bistrica pa je leta 2010 odprla novo premično zbirko v Mošćenički Dragi, v avtokampu Draga. Knjige so na voljo obiskovalcem kampa, k izposoji pa so vabljeni tudi ostali – dopustniki v drugih nastanitvah, dnevni obiskovalci in pa domačini – slovenski zamejci (Knjižnica Makse Samsa Ilirska Bistrica, 2023).

Knjižnica Rogaška Slatina od leta 2016 sodeluje z Gradsko knjižnico Krapina, ki je zasnovala bralni program za odrasle Branje brez meja/Čitanje bez granica (Knjižnica Rogaška Slatina, 2023).

4.5 Pregled nad vsemi sodelovanji slovenskih knjižnic za slovenske zamejce

V Tabeli 1 je prikaz aktivnosti, ki jih izvajajo slovenske splošne knjižnice za slovenske narodne skupnosti v sosednjih državah. Iz tabele je razvidno, da so slovenske splošne knjižnice aktivne in da se v okviru svojih nalog zavezujejo k skrbi in ponudbi za različne storitve in dejavnosti izven meja Slovenije. V vseh knjižnicah so v ospredju dejavnosti za spodbujanje branja in bralne kulture med mladimi in odraslimi. Izstopajo tudi domoznanska dejavnost in prizadevanja za digitalizacijo pomembnejših serijskih publikacij in drugega gradiva, namenjenega tako zamejskim Slovencem kot tudi Slovencem v matični domovini. Skrb za izgradnjo knjižnične zbirke se odraža pri nakupu gradiva za zamejske knjižnice, za večjo dostopnost pa skrbijo z postajališči bibliobusa (Italija, Hrvaška in Madžarska) ter premičnimi zbirkami v različnih izobraževalnih in kulturnih inštitucijah ter celo na plažah (Hrvaška).

Primerjava med knjižnicami pokaže raznolikost storitev in dejavnosti, vendar pa tovrsten prikaz v Tabeli 1 ne omogoča vrednotenja teh storitev. Za slednje bi potrebovali nadaljnje raziskave z uporabniki teh storitev, vpogled v zaposlitvene kapacitete in finančne zmožnosti posameznih knjižnic. Vse te oblike in dejavnosti odražajo proaktivnost vodij knjižnic, knjižničnih kolektivov in posameznih knjižničark in knjižničarjev, ki s svojo strokovnostjo in srčnostjo skrbijo za delovanje in razvoj navedenih storitev.

Tabela 1: Projekti, dejavnosti in ostala področja sodelovanja obmejnih knjižnic v Sloveniji

	Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica in Narodna in študijska knjižnica Trst ter Slovenska knjižnica Damirja Feigla Gorica	Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper in Narodna in študijska knjižnica Trst	Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota s potujočo knjižnico v zamejstvu
Dejavnosti za otroke	Projekt Nihče ni izvzet – Nessuno escluso, (vključuje brezbesedne slikanice) Librilliamo (festival otroške literature)	Bralno tekmovanje Berimo z Rovko Črkolovko	Pravljične ure s punčko in fantkom iz cunj Pravljični popoldnevi z ustvarjalnicami za mlade družine
Dejavnosti za mlade	Bralna akcija Rastem s knjigo Mladinski projekt Top Tip v Centru Mladinski literarni festival Bralnice pod slamnikom Knjižne POPslastice	Pravljične ustvarjalnice Legozgodbe	Slovenska bralna značka Potujoče knjižnice PiŠK MS v Porabju
Dejavnosti za odrasle	Bralna akcija za odrasle Primorci beremo	Bralna akcija za odrasle Primorci beremo	Bralna značka za odrasle Obujamo dediščino – Pravljični večeri za odrasle
(Brezplačno) članstvo za Slovence v sosednjih državah	Članstvo po ceniku	Brezplačno članstvo	Brezplačno članstvo
Medknjižnična izposoja	Brezplačna	Brezplačna	/
Izgradnja knjižnične zbirke	Pridobivanje sredstev za nakup gradiva	Pridobivanje sredstev za nakup gradiva	Nakup gradiva za bibliobus
Potujoča knjižnica – bibliobus	Bibliobus: 3 postajališča: Špeter, Doberdob, Bračan	Bibliobus: postajališče: vrtec in OŠ Devin	Bibliobus: 5 postajališč: Gornji Senik, Sakalovci, Števanovci, Monošter (pri Osnovni šoli in Zvezi Slovencev na Madžarskem)
Domoznanska dejavnost	Digitalizacija slovenskega gradiva, ki izide v Italiji	Vnosi v spletni biografski leksikon Primorci.si, na portalu Obrazi slovenskih pokrajin Digitalizacija slovenskega gradiva, izdanega v Italiji	Digitalizacija časopisa Porabje, Slovenski koledar
Ostala področja sodelovanja	Strokovna srečanja in prireditve Vnosi v spletni biografski leksikon Primorci.si, na portalu Obrazi slovenskih pokrajin Vnosi v portal Dobreknjige.si	Izobraževanja in delavnice za zaposlene in uporabnike Vnosi v portal Dobreknjige.si	Knjižnična vzgoja Informacijsko opismenjevanje Mednarodna strokovna konferenca »Primeri dobrih praks slovensko-madžarskih knjižničarjev«

	Koroška osrednja knjižnica Ravne na Koroškem in Slovenska študijska knjižnica Celovec	Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto in Gradska knjižnica »Ivan Goran Kovačič« Karlovac	Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper s hrvaškimi knjižnicami
Dejavnosti za otroke	/	»Slovurice«, slovenske urice za predšolske otroke	/
Dejavnosti za mlade	Mladinski bralni projekt Bodi kul, beri ful	Projekt Knjižne POPslastice	/
Dejavnosti za odrasle	Bralna značka Korošci pa bukve beremo	Slovenski dnevi na Hrvaškem Bralna značka za odrasle	/
(Brezplačno) članstvo za Slovence v sosednjih državah	Članstvo po ceniku Samo v času pandemije je bil omogočen brezplačen vpis.	Brezplačno članstvo	Članstvo po ceniku (enotna članarina, ki omogoča brezplačno uporabo knjižnic tudi v hrvaški Istri) Brezplačen vpis in dostop za člane Slovenskega doma – Kulturno-prosvetnega društva Bazovica
Medknjižnična izposoja	Brezplačna	/	/
Izgradnja knjižnične zbirke	Pridobivanje sredstev za nakup gradiva	Pridobivanje sredstev za nakup gradiva	Premična zbirka: v Gradski knjižnici Umag, v Slovenskem domu KPD (Kulturno-prosvetno društvo) Bazovica (Rijeka) in v Oddelku Červar Porat Gradske knjižnice Poreč
Potujoča knjižnica – bibliobus	/	Bibliobus: 2 postajališči: Žakanje in Kamanje	Bibliobus: 3 postajališča: Umag, Pulj in Buzet
Domoznanska dejavnost	Digitalizacija pomembnejših publikacij (Naš tednik, Mir (Celovec) in Slovenski vestnik)	Domoznanska dejavnost	Domoznanska dejavnost, zbiranje gradiva, povezanega s slovensko in italijansko narodno manjšino na Hrvaškem Istrski bibliografski leksikon
Ostala področja sodelovanja		Skupne prireditve, razstave, strokovna srečanja, koncerti ... Mednarodno strokovno posvetovanje »Knjižnica – igrišče znanja in zabave«	Mednarodni festival BOOKtiga Srečanje treh dežel: »Knjižnice brez meja«

5 Zaključek

Mednarodno sodelovanje splošnih knjižnic je bolj ali manj prisotno v slovenskih knjižnicah, saj v okviru različnih projektov spodbujajo izmenjavo znanj in izkušenj med knjižničarji ter s tem bogatijo knjižnične storitve za uporabnike. Čezmejno sodelovanje slovenskih splošnih knjižnic z zamejskimi in tudi tujimi knjižnicami pa predstavlja bolj permanentno sodelovanje, omogoča izmenjavo znanja, izkušenj in dobrih praks med knjižničarji z namenom zagotavljanja boljših storitev za slovensko zamejsko skupnost v sosednjih državah. Tovrstna mednarodna povezovanja in sodelovanja vzpodbujajo hitrejši razvoj in kvalitetnejše knjižnične storitve, tako za uporabnike knjižnic kot za celotno lokalno skupnost, v kateri knjižnice delujejo.

Ena od pomembnih komponent čezmejnega sodelovanja je bogatenje knjižnične zbirke in večja dostopnost knjižničnega gradiva v slovenskem jeziku za uporabnike izven meja Slovenije. Z medknjižnično izposajo je tudi prebivalcem Slovenije omogočen dostop do knjižničnega gradiva v drugih jezikih, ki ga hranijo v čezmejnih knjižnicah. Slovenskim splošnim knjižnicam je z medknjižnično izposajo omogočen dostop do tega tujega gradiva. To je vsekakor izredno pomembno za študente in raziskovalce ter uporabnike, ki jih zanima domoznanska tematika na obeh straneh meje. Pri tem je lahko v veliko pomoč tehnologija, ki bo v prihodnosti gotova igrala še pomembnejšo vlogo tako pri pridobivanju gradiva, obveščanju uporabnikov preko različnih komunikacijskih kanalov kot tudi pri drugih knjižničnih storitvah.

Pomembno je sodelovanje na področju prireditvene dejavnosti. Z najrazličnejšimi vrstami in formati prireditev se promovirajo knjižnične zbirke, kulturna in jezikovna raznolikost ter bralna kultura. Knjižnice z različnimi skupnimi programi in projekti spodbujajo branje leposlovja. Knjižnice imajo tako lahko velik vpliv na svoje uporabnike, da krepijo občutek ponosa na svojo kulturo, tradicijo, jezik, literaturo in zgodovino slovenskega naroda oz. naroda, kateremu pripadajo. Po drugi strani pa to ne izključuje, da ne bi skrbeli tudi za jezik, kulturo in udejstvovanje v državi, v kateri (trenutno) živijo.

Slovenske splošne knjižnice se morajo zavedati pomena večkulturnosti, kar poudarjajo tudi dokumenti IFLA (Yang in Demetriades, 2018), vendar pa to ne pomeni, da bi se morala zmanjšati skrb za slovensko kulturo in jezik tako znotraj kot tudi zunaj meja Slovenije.

Slovenske narodne manjšine so danes še vedno mnogokrat in mnogokje zapostavljene. V Sloveniji smo premalo seznanjeni z dogajanjem izven meja Slovenije tudi zato, ker slovenske manjšine ne dobijo veliko medijske pozornosti s

strani slovenskih medijev. Po drugi strani pa so medijsko zapostavljeni zaradi svoje manjšinjskosti tudi v državi, v kateri prebivajo in delujejo. Politični in finančni vzvodi so za obstoj in delovanje slovenskih manjših izredno pomembni. Ob tem bi morale biti splošne knjižnice prepoznane kot pomemben deležnik, ki omogoča ne samo ohranjanje knjižničnega gradiva v slovenskem jeziku in dostop do le-tega, temveč bi jim morali nuditi tudi celostno podporo za njihov razvoj in obstoj ter jim zagotavljati ustrezna finančna sredstva, da bi slednje uresničevale. Za vse te dejavnosti so potrebna finančna sredstva, ki bodo dolgoročno pomagala pri partnerstvu knjižnic in ne le pri posameznih projektih, ki dajo knjižnicam zagon, po koncu projekta pa zaradi prenehanja financiranja prenehata tudi delovanje in nadaljnji razvoj zasnovanih ali na novo vpeljanih storitev ter dogodkov.

Navedeni viri

Bordonaro, K. (2017). The experience of international students at cross-border university libraries. *International Journal of Librarianship*, 2(2), 46–61.

Brezovnik, B. (2011). *Slovenci v zamejstvu in Rimskokatoliška cerkev*. Celjska Mohorjeva družba; Društvo Mohorjeva družba.

Domej, M. (2007). Avstrijske splošne knjižnice in Slovenska študijska knjižnica v Celovcu. *Organizacija Znanja*, 12(3), 103–108. <https://doi.org/doi:10.3359/oz0703103>

Faletar Tanackovic, S., Lacovic, D. in Stanarevic, S. (2011). Small scale study on linguistic diversity and public libraries in Croatia. *New Library World*, 112(11/12), 513–531.

Faletar, I., Faletar Tanacković, S. in Lacović, D. (2012). Multicultural services of Croatian public libbrareis. *Vjesnik Bibliotekara Hrvatske*, 55(3–4), 153–188.

Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica (2019). *Program dela in finančni načrt Goriške knjižnice za leti 2019 in 2020*. https://www.gkfb.si/images/dokumenti/info_JZ/Program_dela_in_financni_nacrt_2019-2020.pdf

Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica. (2018). *Program dejavnosti splošne knjižnice na obmejnih območjih: Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica*. http://www.gkfb.si/images/dokumenti/info_JZ/poziv_OBMEJ_obrazec_GKFB_2018.pdf

Goriška knjižnica Franceta Bevka. (b. d.). <https://www.gkfb.si/>

Gradska knjižnica »Ivan Goran Kovačić« Karlovac. (b. d.). <https://gkka.hr/>

Gujtman, M. (2017). *Knjižnična dejavnost za potrebe Slovencev v zamejstvu in podpora Ministrstva za kulturo Republike Slovenije njenemu razvoju*. http://394.ablak.arnes.si/fileadmin/user_upload/MGujtman_Slovenci_v_zamejstvu_2017.pdf

Hancks, J. W. (2011). Cross-border library services. *Scandinavian Public Library Quarterly*, 4, 24–26.

Hancks, J. W. (2014). A cultural and educational link to the homeland: Ethnic minority public libraries in the Danish-German border region. *World Libraries*, 21(1). <https://world-libraries.dom.edu/index.php/worldlib/article/view/525>

Hansson, J. (2011). Public libraries and the national minorities of Sweden—results of a national survey. *New Library World*, 112(9/10), 406–415.

Jurkowski, R. (2010). »Bridging the digital divide: libraries providing access for all?«–BOBCATSSS 2010 (Parma, 25–27 stycznia 2010 r.). *Toruńskie Studia Bibliologiczne*, 3(5), 205–212.

Knjižnica Makse Samsa Ilirska Bistrica. (2023). Premične zbirke. <https://www.knjiznica-ilb.si/premicne-zbirke/>

Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto. (b. d.). <https://www.nm.sik.si/si/knjiznica/>

Knjižnica Rogaška Slatina (2023). Za odrasle. <https://www.knjiznica-rogaska-slatina.si/za-odrasle/>

Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika. (2016). *Vsebinsko in finančno poročilo o izvedbi programa dejavnosti splošne knjižnice za podporo razvoju knjižnične dejavnosti na obmejnih območjih v letu 2016*. https://www.knjiznica-ravne.si/wp-content/uploads/pdf/dejavnosti_na_obmejnih_obmocjih/Vsebinsko-in-finanno-poroilo-o-izvedbi-programa-dejavnosti-splone-knjiznice-za-podporo-razvoju-knjiznicne-dejavnosti-na-obmejnih-obmocjih-v-letu-2016.pdf

Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika. (2017). *Vsebinsko in finančno poročilo o izvedbi programa dejavnosti splošne knjižnice za podporo razvoju knjižnične dejavnosti na obmejnih območjih v letu 2017*. https://www.knjiznica-ravne.si/wp-content/uploads/pdf/dejavnosti_na_obmejnih_obmocjih/2017/Vsebinsko-in-finanno-poroilo-o-izvedbi-programa-dejavnosti-splone-knjiznice-za-podporo-razvoju-knjiznicne-dejavnosti-na-obmejnih-obmocjih-v-letu-2017.pdf

Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika. (2020). *Vsebinsko in finančno poročilo o izvedbi programa dejavnosti splošne knjižnice za podporo razvoju knjižnične dejavnosti na obmejnih območjih v letu 2020*. https://www.knjiznica-ravne.si/wp-content/uploads/2021/05/Vsebinsko_in_finan%C4%8Dno_poro%C4%8Dilo_o_izvedbi_programa_dejavnosti_spl%C5%A1ne_2020-1.pdf

Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika. (2021). *Program dejavnosti splošne knjižnice na obmejnih območjih za leto 2021*. https://www.knjiznica-ravne.si/wp-content/uploads/2021/05/Program_dejavnosti_spl%C5%A1ne_knji%C5%BEnice_na_obmejnih_obmo%C4%8Djih_za_leto_2021-1.pdf

Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika. (2021). *Vsebinsko in finančno poročilo o izvedbi programa dejavnosti splošne knjižnice za podporo razvoju knjižnične dejavnosti na obmejnih območjih v letu 2021*. <https://www.knjiznica-ravne.si/wp-content/uploads/2022/02/Vsebinsko-in-financno-porocilo-2021.pdf>

Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika. (2022). *Program dejavnosti splošne knjižnice na obmejnih območjih za leto 2022*. <https://www.knjiznica-ravne.si/wp-content/uploads/2022/04/2022-program-dejavnosti-na-obmejnih-obmocjih-drugo-branje.pdf>

Kunc, B. (2021). *Projekt Potujoča knjižnica v Slovenski študijski knjižnici Celovec in njegov pomen za spodbujanje bralne pismenosti med zamejci* [Pisna naloga za bibliotekarski izpit, Narodna in univerzitetna knjižnica]. dLib. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-CF9S8KQX>

Letno poročilo 2022. (2023). Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper. https://www.kp.sik.si/wp-content/uploads/2023/03/Letno_porocilo_2022.pdf

Majovski, K. (2005). Pregled domoznanske dejavnosti v Narodni in študijski knjižnici v Trstu. *Knjižnica*, 49(3), 53–65.

Miller, R. T. (2015). Border Crossing. *Library Journal*, 140(10), 1–3.

O nas. (2017). Slovenska študijska knjižnica. <http://celovec.sik.si/sl/o-nas/>

Onifade, F. N. in Bridges, L. (2018). Sister library cooperation: Inspiring cross-cultural capability for librarians. *IFLA journal*, 44(1), 44–55.

Peoples, A. in Ward, T. (2007). »Inspiring Readers«: a cross border reader development project. *New Library World*, 108(5/6), 218–228.

Peperko Golob, D. (ur.). (2016). *70 let Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto: (1946–2016)*. Knjižnica Mirana Jarca.

Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota. (b. d.). <http://beta.ms.sik.si/>

Poročilo NŠK. (2022). *Poročilo o delovanju 2022*. Narodna in študijska knjižnica Trst.

Sabolović-Krajina, D. (2019). Croatian public libraries in time of crisis. *IFLA journal*, 45(1), 48–56.

Šuler Pandev, S. in Vončina, S. Domoznanstvo in posebne zbirke v Koroški osrednji knjižnici dr. Franca Sušnika. *Knjižnica*, 49(3), 67–80.

Švent, R. (2007). Vloga in pomen izseljenskih knjižnic. *Knjižnica*, 51(1), 141–154. <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/5882>

Vávrová T., Hrubeš, M. in Čáp, P. (2016). Civic initiation through public libraries in the Czech Republic. V: *Beyond Us vs. Them: Citizenship education with hard to reach learners in Europe*. (No. 1618). Bundeszentrale für politische Bildung. <https://repository.londonmet.ac.uk/5336/1/Beyond%20Us%20and%20Them.pdf#page=64>

Yang, L. in Demetriades, N. (2018). IFLA/UNESCO Multicultural Library Manifesto Toolkit.

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). (2001). *Uradni list RS*, št. 87/01, 96/02 – ZUIJK in 92/15. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2442>

Zakon o obveznem izvodu publikacij (ZOIPub). (2006). *Uradni list RS*, št. 69/06 in 86/09. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3606>

Zakon o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja (ZORSSZNM). (2006). *Uradni list RS*, št. 43/06 in 76/10. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4387>

Združenje splošnih knjižnic. (2020). *Sodelovanje splošnih knjižnic z zamejskimi Slovenci in Slovenci po svetu*. https://www.knjiznice.si/wp-content/uploads/2020/07/Sodelovanje_knji%C5%BEnic_z_zamejci_in_Slovenci_po_svetu_20200703.pdf

Blažka Kunc, mag. bibl., inf. in zal. štud.

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
e-pošta: blazkakunc@yahoo.com

Doc. dr. Katarina Švab

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
e-pošta: katarina.svab@ff.uni-lj.si

Čezmejno sodelovanje Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem in Slovenske študijske knjižnice Celovec¹

Cross-border cooperation between the Central public library of Carinthia in Ravne na Koroškem and Slovenian academic library in Celovec

Blažka Kunc, Katarina Švab

Oddano: 15. 3. 2023 – Sprejeto: 12. 6. 2023

1.01 Izvirni znanstveni članek
1.01 *Original scientific article*

UDK 027.3:341.221(436.5)

DOI <https://doi.org/10.55741/knj.67.1-2.3>

Izvleček

Namen: Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem (KOKR) in Slovenska študijska knjižnica Celovec (SŠK) sta partnerski knjižnici, ki se pri svojem obmejnem sodelovanju srečujeta z več izzivi. V raziskavi nas je zanimalo, na katerih področjih knjižnici sodelujeta in kako si med seboj pomagata.

Metodologija/pristop: Za namen raziskave smo izvedli analizo, na katerih skupnih storitvah, projektih in dejavnostih čezmejno sodelujeta KOKR in SŠK. S šestimi knjižničarji v KOKR in SŠK, ki aktivno sodelujejo pri čezmejnem sodelovanju, so bili maja in junija 2021 izvedeni polstrukturirani intervjuji.

Rezultati: Analiza storitev, projektov in dejavnosti kaže na precej pestro čezmejno sodelovanje obeh knjižnic, na primer pri nakupu gradiva, medknjižnični izposoji in bral-

¹ Članek je nastal na podlagi magistrskega dela Blažke Kunc z naslovom Analiza sodelovanja obmejnih knjižnic na primeru Koroške osrednje knjižnice Ravne na Koroškem in Slovenske študijske knjižnice Celovec (Kunc, 2022), pod mentorstvom doc. dr. Katarine Švab.

nih projektih. Knjižnici ponujata številne storitve različnim uporabniškim skupinam, s poudarkom na spodbujanju branja. Intervjuvani knjižničarji izražajo zadovoljstvo s čezmejnim sodelovanjem, predvsem s projektoma za spodbujanje branja. Sodelovanja si želijo tudi v prihodnje, predvsem skupnih posvetovanj, kjer bi si izmenjali izkušnje in dobre prakse. Izpostavili so težave pri financiranju knjižnične obmejne dejavnosti. Veliko priložnost pripisujejo financiranju zaposlenega, ki bi se specifično ukvarjal in deloval na področju sodelovanja teh dveh knjižnic.

Omejitve raziskave: Omejitev raziskave je narekovala nesigurna zdravstvena situacija zaradi covid-19, saj je bila raziskava zasnovana v času najstrožjih zdravstvenih ukrepov za preprečevanje širjenja koronavirusa, zato v raziskavo niso bili vključeni uporabniki obeh knjižnic. S tem bi pridobili dragocene podatke z uporabniškega vidika.

Izvirnost/uporabnost raziskave: Rezultati raziskave so lahko v pomoč vsem slovenskim obmejnimi knjižnicam v Sloveniji ter nudijo premislek o možnostih za izboljšave knjižnicam pri čezmejnem sodelovanju. Raziskav o čezmejnem sodelovanju je namreč zelo malo in opravljena raziskava omogoča izhodišča tudi za nove. Predvsem lahko knjižnice pridobijo vpogled v to, kakšno naj bi bilo uspešno sodelovanje s partnersko knjižnico, kakšne so pomanjkljivosti na tem področju in kaj se še da postoriti. Knjižnici, ki smo ju vključili v raziskavo, sta lahko primer, s katerim se lahko primerjajo in na ta način ugotavljajo, kakšno je stanje pri njih.

Gljučne besede: splošne knjižnice, obmejne knjižnice, čezmejno sodelovanje, dvojezičnost, bralna pismenost, Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem, Slovenska študijska knjižnica Celovec

Podatkovni set: Vsi raziskovalni podatki, na katerih temeljijo rezultati, so na voljo kot del članka in niso arhivirani v nobenem drugem viru.

Abstract

Purpose: The Dr. Franc Sušnik Central Carinthian Library and Slovene Study Library in Klagenfurt are partner libraries that face several challenges in their cross-border cooperation. In our research, we were interested in the areas in which the two libraries cooperate and how they help each other.

Methodology/approach: We carried out an analysis of which common services, projects and activities these two libraries cooperate on across borders. Semi-structured interviews were conducted in May and June 2021 with six librarians in The Dr. Franc Sušnik Central Carinthian Library and Slovene Study Library in Klagenfurt, who are actively involved in cross-border cooperation.

Results: The analysis of services, projects and activities shows that Slovenian public libraries cooperate with libraries in neighbouring countries across borders and offer a wide range of services to Slovenians in neighbouring countries. Through their cooperation, the libraries offer a wide range of cross-border services to different user groups, with reading promotion projects predominating among them. The interviewed librarians expressed their satisfaction with cross-border cooperation, especially with the two reading promotion projects. They would like to see cooperation in the future,

in particular joint meetings to share experiences and good practices. They highlighted the difficulties in financing cross-border library activities. They see a great opportunity in funding a staff member specifically dedicated to and working in the field of cooperation between the two libraries.

Research limitation: A limitation of the study was the unsafe health situation due to Covid-19, as the study was designed at a time of the most stringent health measures to prevent the spread of coronavirus, so users of both libraries were not included in the study. This would have provided valuable data from a user perspective.

Originality/practical implications: The results of the survey can be of help to all border libraries in Slovenia and offer opportunities for libraries to consider how to improve their cross-border cooperation. There are very few studies on cross-border cooperation and this survey provides a starting point for new ones. In particular, the libraries can gain insight into what successful cooperation with a partner library should look like, what the shortcomings are in this area and what more can be done. The two libraries we have included in the study can serve as an example of good practice for comparison with their own activities and situation.

Keywords: public libraries, border libraries, cross-border cooperation, bilingualism, reading literacy, The Dr. Franc Sušnik Central Carinthian Library, Slovene Study Library in Klagenfurt

Data set Metadata: All research data underlying the results are available as part of the article and no additional source data are required.

1 Uvod

Knjižnično dejavnost na obmejnem območju definira Zakon o knjižničarstvu (2001, čl. 26), ki pravi: »Splošne knjižnice, ki pokrivajo obmejna območja, zagotavljajo dostop do knjižničnega gradiva tudi Slovincem v zamejstvu, tako da jim omogočajo izposojajo, v sodelovanju z osrednjimi knjižnicami Slovencev v zamejstvu za njihove potrebe izvajajo nakup gradiv v Sloveniji ter pomagajo pri razvoju knjižnic slovenske manjšine v sosednjih državah.«

Zakon o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja (2006) v 9. členu opredeli, da mora Republika Slovenija (RS) skrbeti za ohranjanje in razvoj slovenskega jezika ter kulture, za ohranitev kulturne dediščine in narodne identitete med Slovenci v zamejstvu in po svetu. Pri tem še posebej pomembno vlogo igrajo obmejne knjižnice, ki skrbijo za stik zamejcev s slovenskim jezikom, dvig bralne pismenosti ter dostop do knjižničnega gradiva v slovenskem jeziku (Kunc, 2022).

V Sloveniji tako deluje kar pet obmejnih knjižnic, ki sodelujejo s partnersko knjižnico čez mejo, to so:

- Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper – sodeluje z Narodno in študijsko knjižnico Trst;
- Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto – sodeluje z Gradsko knjižnico »Ivan Goran Kovačič« Karlovac;
- Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica – sodeluje z Narodno in študijsko knjižnico Trst in Slovensko knjižnico Damirja Feigla Gorica;
- Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota s potujočo knjižnico v zamejstvu;
- Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem – sodeluje s Slovensko študijsko knjižnico v Celovcu (Kunc, 2022).

Sodelovanje med zadnjima dvema – Koroško osrednjo knjižnico dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem (KOKR) in Slovensko študijsko knjižnico Celovec (SŠK) – smo podrobneje raziskali. Za namen raziskave smo kot raziskovalno metodo izbrali intervju ter intervjuje izvedli med zaposlenimi v KOKR in SŠK. Zanimala so nas predvsem skupna področja sodelovanja (kot so na primer nakup gradiva, medknjižnična izposoja in domoznanska dejavnost) ter njihova skupna projekta (bralna značka za odrasle Korošci pa bukve beremo in mladinski bralni projekt Bodi kul, beri ful).

2 Pregled literature

Ministrstvo za kulturo RS finančno podpira nakup knjižničnega gradiva – za razvoj knjižnične dejavnosti na obmejnih območjih, in sicer z namenom omogočiti splošno dostopnost do knjižničnega gradiva, informacij in storitev v slovenskem jeziku pripadnikom slovenske narodne skupnosti na obmejnem območju v Italiji, Avstriji, na Madžarskem in Hrvaškem (Gujtman, 2017). S finančno podporo je mogoče razvijati bralno kulturo, povečati stopnjo bralne pismenosti v materinščini ter spodbujati uporabo knjižnic. Ministrstvo za kulturo RS financira nakup knjižničnega gradiva ter programe razvoja knjižnične dejavnosti na obmejnih območjih.

Glavni cilji izvajanja knjižnične dejavnosti na obmejnih območjih so (Gujtman, 2017):

- vzdrževanje slovenskega kulturnega prostora (oziroma identitete slovenskega naroda);
- razvoj medkulturnega dialoga;
- promocija slovenske kulture in jezika;
- povečanje jezikovne osveščenosti rabe slovenskega jezika med pripadniki slovenske narodne skupnosti v zamejstvu;

- zagotoviti javno dostopnost vsebin, informacij in podatkov na spletnih straneh knjižnic, in sicer o delovanju splošne knjižnice za podporo razvoja knjižnične dejavnosti na obmejnih območjih.

Splošne knjižnice, ki delujejo na obmejnih območjih, aktivno čezmejno sodelujejo tudi na področju domoznanstva, in sicer pri digitalizaciji gradiva, ki ga nato objavljajo na domoznanskem portalu Kamra, ki ga finančno podpira in omogoča Ministrstvo za kulturo RS. Ta finančno podpira portal Biblos, ki omogoča izposojanje e-knjig v slovenskem jeziku. S tem želi ministrstvo povečati dostopnost e-knjig v slovenskem jeziku in omogočiti boljšo dostopnost slovenskih knjig Slovincem v zamejstvu (Gujtman, 2017).

V nadaljevanju sta predstavljeni Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem (KOKR) in Slovenska študijska knjižnica Celovec (SŠK).

KOKR (nadaljuje delo nekdanje Študijske knjižnice, ki je bila ustanovljena 3. 3. 1949) je splošna knjižnica, namenjena najširšemu krogu uporabnikov, in osrednja območna knjižnica za Koroško. Prejema obvezne izvode slovenskih tiskov in opravlja posebne naloge za širše območje. Pokriva pa tudi obmejno območje in v sodelovanju s Slovensko študijsko knjižnico Celovec izvaja za zamejske Slovence nakup knjižničnega gradiva ter za zamejsko Koroško izdeluje lokalno bibliografijo (Koroška osrednja knjižnica, b. d.).

SŠK je največja slovenska knjižnica s slovenskim gradivom v Avstriji, pa tudi druga največja knjižnica na avstrijskem Koroškem, za splošno knjižnico AK-Bibliothek Klagenfurt (Slovenska študijska knjižnica, b. d.). Ustanovila jo je leta 1927 Slovenska krščansko socialna zveza (ki se kasneje preimenuje v Slovensko prosvetno zvezo). Kot splošna knjižnica je vključena v avstrijsko zvezo splošnih knjižnic (Büchereiverband Österreichs), od leta 1997 pa je vključena tudi v slovensko knjižnično mrežo in kooperativni bibliografski sistem COBISS. SŠK je prejemnica obveznega izvoda, torej publikacij, izdanih z javnimi sredstvi (Zakon o obveznem izvodu (ZoiPub, 2009)), gradivo pa kupujejo tudi s pomočjo subvencij Urada RS za Slovence v zamejstvu in po svetu (O nas, 2017). Knjižnica še dandanes zadovoljuje potrebe uporabnikov na celotnem območju avstrijske Koroške, predvsem pa skrbi za prebivalce, ki govorijo enega izmed treh koroških slovenskih narečij. Njihovo število sicer strmo pada in je leta 2001 predstavljalo 2,5 % celotnega prebivalstva (okoli 13.000 slovensko govorečih Korošcev). Članov SŠK je okrog 1200, okrog 400 članov pa redno zahaja v knjižnico. Izposoja gradiva za mlade predstavlja 35 % celotne izposoje (Domej, 2007). Poleg SŠK na Koroškem deluje tudi 23 društvenih knjižnic, ki imajo deloma svojo lastno knjižno zalogo. SŠK je zelo povezana in dobro sodeluje z različnimi ustanovami, organizacijami, kulturnimi in prosvetnimi društvi ter s celotnim dvojezičnim

izobraževalnim sektorjem na avstrijskem Koroškem (s slovensko gimnazijo v Avstriji, dvojezično trgovsko akademijo, z dvojezičnimi osnovnimi oziroma ljudskimi šolami in vrtci). Učitelji, profesorji, vzgojitelji in učenci na vseh ustanovah se zavedajo, da imajo v SŠK morda eno najpomembnejših izobraževalnih in kulturnih struktur, brez katere ne bi mogle shajati – ker dvojezične izobraževalne ustanove potrebujejo slovensko literaturo. Njihovo medsebojno povezanost te organizacije in ustanove zelo cenijo. SŠK tako v dvojezičnih šolah, vrtcih in prosvetnih društvih (kjer se za to zanimajo in imajo interes) izvaja oziroma koordinira (predšolsko) Bralno značko. Prav tako v dvojezičnih vrtcih in šolah do 4. razreda knjižničarji SŠK izvajajo pravljичne urice za dvojezične otroke v slovenskem jeziku. Izvajajo projekt Potujoča knjižnica, ki v SŠK poteka že od 70. let prejšnjega stoletja in omogoča dostop do knjig in gradiva dvojezičnim šolam, vrtcem in prosvetnim društvom. Projekt Potujoča knjižnica je zasnovan kot premična zbirka, ki jo knjižničarke pripravijo po dogovoru s posamezno ustanovo. Knjižničarke na podlagi seznamov (knjige morajo biti primerne tako za določeno starostno skupino kot tudi glede na znanje slovenskega jezika), ki jih pripravijo pedagoški delavci, pripravijo gradivo v zaboje ter ga pošljejo oziroma odnesejo na ustanovo. Po določenem časovnem obdobju, za katerega se dogovorijo ustanove in knjižnica, se gradivo pošlje oziroma prinese nazaj v knjižnico. Namen tega projekta je tako dvojezičnim šolam, vrtcem in društvom na območju avstrijske Koroške še bolj približati slovenski jezik ter spodbujati bralno pismenost v zamejstvu (Kunc, 2021). Koroški Slovenci imajo poleg knjižnice na voljo še dve knjigarni v Celovcu, časopisje in tednike (Novice in Nedejla). Od leta 1989 objavijo v Koroškem koledarju Slovenske prosvetne zveze tudi bibliografijo.

2.1 Sodelovanje slovenske splošne knjižnice s slovensko knjižnico v Avstriji

KOKR se vsako leto prijavlja na poziv za sredstva za nakup knjižničnega gradiva za zamejce v Avstriji in sodeluje pri izgradnji knjižnične zbirke SŠK ter ji nudi strokovno pomoč. KOKR z nakupom gradiva za SŠK skrbi za ohranjanje jezika slovenske manjšine v Avstriji in za kulturno povezovanje z matičnim narodom ter spodbuja branje v slovenskem jeziku, prav tako pa zadovoljuje informacijske, izobraževalne in kulturne potrebe zamejcev na avstrijskem Koroškem (Gujtman, 2017). KOKR za tiste, ki se vpišejo v njihovo knjižnico, omogoča brezplačen dostop do svojih e-virov in e-knjig (Združenje splošnih knjižnic, 2020).

KOKR domoznansko dejavnost geografsko pokriva za koroško pokrajino v Sloveniji ter avstrijsko Koroško. Domoznanska dejavnost je namreč zelo pomembna tudi (in predvsem) na obmejnem območju, KOKR jo tako izvaja za oziroma v sodelovanju s SŠK. KOKR ima še posebne (domoznanske) zbirke, do katerih

lahko dostopajo samo člani ravenske knjižnice oziroma tudi uporabniki SŠK, ki se včlanijo v KOKR (Koroška osrednja knjižnica, 2016). V letu 2017 pa so popularizirali posebne domoznanske zbirke, ki vsebinsko pokrivajo področje slovenske Koroške v Avstriji, z razstavami, spletno stranjo in objavami v medijih, kot so na primer Koroški radio, Večer Koroška ..., ter na svojih profilih Facebooka. V letu 2017 so pripravili domoznansko razstavo in predavanje o Juliju Felaherju ter njegovi zapuščini (Koroška osrednja knjižnica, 2017). Prav tako pa vseskozi poteka digitalizacija pomembnejših publikacij na avstrijskem Koroškem (Naš tednik, Mir (Celovec) in Slovenski vestnik), ki jo za SŠK izvaja KOKR.

Ker bibliobusa, ki bi prevažal gradivo na avstrijsko Koroško, v KOKR nimajo, dajejo večji pomen medknjižnični izposoji s SŠK (Koroška osrednja knjižnica, 2020). V SŠK sicer s pomočjo KOKR poteka projekt, imenovan Potujoča knjižnica, ki ga še najbolj opiše termin premična zbirka, saj projekt ne predstavlja mobilne knjižnice v obliki prevoznega sredstva, na primer v obliki bibliobusa, vlaka in podobno (Kunc, 2021). Potujoča knjižnica v SŠK deluje že od 70. let prejšnjega stoletja. Projekt omogoča dostop do knjig in gradiva dvojezičnim šolam, vrtcem in prosvetnim društvom, ki jih je na obmejnem območju avstrijske Koroške kar 131. Projekt Potujoča knjižnica je zasnovan kot premična zbirka, ki jo knjižničarke pripravijo po dogovoru s posamezno ustanovo. Projekt omogoča dostop do knjig in gradiva uporabnikom na bolj oddaljenih območjih, saj so nekatere dvojezične ustanove od Celovca (kjer je SŠK stacionirana) oddaljene tudi do 160 kilometrov. Poleg tega pa je tam, kljub dvojezičnemu okolju, velikokrat otežen dostop do gradiva v slovenskem jeziku (Kunc, 2021).

V SŠK in KOKR sodelujejo pri dveh skupnih projektih, in sicer sta to bralna značka, ki je namenjena odraslim in se imenuje Korošci pa bukve beremo, ter mladinski projekt, imenovan Bodi kul, beri ful. V sezoni 2015/2016 je KOKR k projektu bralne značke za odrasle Korošci pa bukve beremo prvič povabila slovenske zamejce v Avstriji. S tem projektom želijo promovirati kakovostno domačo in prevodno literaturo, zato so v SŠK v ta namen oblikovali posebno premično zbirko (Gujtman, 2017). Del bralne značke za odrasle je tudi t. i. lahko branje. Lahko branje so besedila, napisana v lažje berljivi in lažje razumljivi obliki. Lahko branje je namenjeno različnim družbenim skupinam, prav tako pa je namenjeno ljudem, ki slabo poznajo jezik oziroma slovenščina ni njihov materni jezik. V letu 2020 se je branja tako udeležilo 70 zamejskih bralcev, kar je 20 več kot v letu 2019 (Vsebinsko in finančno poročilo, 2020). V letu 2021 je pri projektu sodelovalo 74 zamejskih bralcev (Koroška osrednja knjižnica, 2021), v letu 2022 pa kar 86.

Mladinski bralni projekt Bodi kul, beri ful poteka pod okriljem KOKR in v sodelovanju s koroškimi osnovnimi in srednjimi šolami ter dvojezičnimi srednjimi

šolami v Celovcu. Projekt so v SŠK sicer uvedli šele v šolskem letu 2019/2020. S projektom želijo spodbujati bralno motivacijo, seznanjati mlade s kakovostno literaturo in vzgajati bralce za vse življenje. Namenjen je mladim od 13. do 18. leta, ki morajo prebrati najmanj tri knjige s priporočenega seznama ter o njih v zbirko napisati osnovne podatke, svoje misli in knjigo oceniti. Vse sodelujoče povabijo na zaključno prireditev, na kateri jim podelijo priznanja in manjše praktične nagrade. Ker projekt promovira in izvaja tudi SŠK, je v šolskem letu 2019/2020 sodelovalo 70 dijakov Dvojezične zvezne trgovske akademije Celovec in Zvezne gimnazije in zvezne realne gimnazije (ZG/ZRG) Celovec, v šolskem letu 2020/2021 pa 50 dijakov (Koroška osrednja knjižnica, 2021, 2022). Za SŠK je ta projekt pomemben z vidika spodbujanje branja v slovenskem jeziku v dvojezičnih šolah.

3 Raziskovalno vprašanje

Namen prispevka je na konkretnem primeru prikazati, kakšno je stanje na področju čezmejnega sodelovanja slovenskih knjižnic, in proučiti, kje so priložnosti za izboljšave v prihodnosti. To tematiko smo želeli proučiti, saj smo po pregledu literature in v naši prvi raziskavi (Kunc in Švab, 2023) ugotovili, da je na tem področju v Sloveniji zelo malo raziskanega. Izkazan je bil tudi interes KOKR in SŠK, da bi stanje na področju njihovega medsebojnega sodelovanja v prihodnosti še izboljšali. Ob tem smo si zastavili naslednje raziskovalno vprašanje s podvprašanji:

- Kako poteka sodelovanje dveh obmejnih knjižnic – Koroške osrednje knjižnice Ravne na Koroškem (KOKR) in Slovenske študijske knjižnice Celovec (SŠK)?
- Na katerih področjih knjižnici medsebojno sodelujeta in si pomagata?
- Kakšno je mnenje knjižničarjev oziroma zaposlenih o sodelovanju teh dveh knjižnic?
- Kakšne spremembe in izboljšave bi bile dobrodošle in kakšne so nadaljnje možnosti sodelovanja?

3.1 Metodologija

Da bi odgovorili na raziskovalno vprašanje, smo izbrali metodo zbiranja podatkov s pomočjo polstrukturiranega intervjuja. Za našo raziskavo smo v namenski vzorec zajeli po tri zaposlene iz KOKR in tri iz SŠK, ki so najbolj vpeti v čezmejno sodelovanje, od tega imata dva zaposlena primarno izobrazbo iz bibliotekarstva (oba sta zaposlena v KOKR), ostali štirje pa imajo vsi naknadno opravljen Študijski program za izpopolnjevanje iz bibliotekarstva (ŠPIK) ter bibliotekarski izpit.

Po področjih so bili: vodja nabave in obdelave z dolgoletnimi izkušnjami pri čezmejnem sodelovanju, vodja izposoje, vodja knjižnice, bibliotekar na izposoji in na obdelavi. V čezmejno sodelovanje niso vsi intervjuvanci vključeni enako, nekateri so bolj, nekateri pa manj, zato so odgovori pri nekaterih bogatejši oziroma natančnejši, pri nekaterih pa ne (Kunc, 2022).

Pred samo izvedbo intervjujev smo pridobili soglasja. Zastavili smo jim dvanajst vprašanj z vidika trenutnega sodelovanja, izzivov in priložnosti izboljšanja sodelovanja v prihodnosti, direktorjema knjižnic pa še tri dodatna vprašanja, ki so se nanašala predvsem na finančne vidike sodelovanja. Vprašanja, ki so bila vključena v intervju (Kunc, 2022):

1. Kako vi sami prispevate k sodelovanju med knjižnicama? Kakšna je vaša vloga pri tem? Ali se je vaša vloga skozi čas spreminjala?
2. Kako oziroma na kakšen način knjižnica, kjer ste zaposleni, pomaga čezmejni knjižnici? Na katerih področjih si knjižnici medsebojno pomagata?
3. Zakaj menite, da je potrebno sodelovanje s čezmejno knjižnico?
4. Naštejte dejavnosti, ki se vam zdijo še posebej pomembne za učinkovito sodelovanje dveh obmejnih knjižnic. Zakaj mislite, da so te dejavnosti tako pomembne?
5. Kako bi ocenili sodelovanje med knjižnico, kjer ste zaposleni, in čezmejno knjižnico? V pomoč vam je lahko lestvica z ocenami 1–5, kjer je 1 – slabo, 2 – zadovoljivo, 3 – niti slabo niti dobro, 4 – dobro in 5 – odlično. Prosim, če lahko svoj odgovor pojasnite/utemeljite.
6. Ali opazate kakšne pomanjkljivosti pri sodelovanju in katere? Zakaj se vam zdi pomembno, da bi jih odpravili?
7. Ali bi lahko navedli predloge, s katerimi bi izboljšali sodelovanje teh dveh knjižnic?
8. Ali ste od uporabnikov kdaj prejeli kakšne pozitivne odzive glede storitev, ki ste jih uvedli zaradi čezmejnega sodelovanja, kakšne? Ste morda prejeli tudi kakšne negativne komentarje?
9. Kakšni pogoji bi morali biti izpolnjeni, da bo sodelovanje v prihodnosti ostalo vsaj na tej ravni, oziroma kateri pogoji so potrebni, da se bo sodelovanje v prihodnosti krepilo?
10. Katera knjižnica oziroma knjižnice doma ali v tujini so vam zgled pri uspešnem obmejnem sodelovanju oziroma s katero se morda primerjate?
11. Kaj menite, da bi bilo treba še spremeniti, uvesti ali posodobiti na področju obmejnega sodelovanja med knjižnicami?
12. Ali menite, da bi bilo treba, glede na analizo okolja, vzpostaviti še kakšne druge dejavnosti/storitve, ki jih izvajajo druge slovenske in tuje knjižnice? Slovenske knjižnice so na primer pri vzpostavljanju sodelovanja vzpostavile še naslednje oblike sodelovanja:

Dejavnost	Vrednosti: to bi imeli / to že imamo / tega ne potrebujemo oziroma to za nas ne pride v poštev
Bralna akcija za odrasle	
Obrazi slovenskih pokrajin – vnosi	
Dobreknjige.si – vnosi	
Bralna tekmovanja za otroke/mlade	
Pravljичne ustvarjalnice (npr. LegoZgodbe)	
Skupne prireditve, srečanja, razstave, predavanja, literarni večeri ...	
Pravljичne urice (za predšolske/šolske otroke)	
Bibliobus	

Vprašanja samo za direktorja knjižnice:

1. Kakšno je sodelovanje z nacionalno oblastjo/upravo pri izvajanju teh storitev?
2. S katerimi ustanovami in organizacijami se knjižnica povezuje in sodeluje pri dogodkih in storitvah za slovensko narodnostno manjšino?
3. Kako je s finančno podporo pri izvajanju tovrstnih dejavnosti?
4. Intervjuji so bili izvedeni maja in junija 2021, v prostorih obeh knjižnic, in so v povprečju trajali od 30 do 40 minut, trije izmed šestih intervjuvancev pa so naknadno želeli še pisno dopolniti odgovore na zastavljena vprašanja.

3.2 Omejitve raziskave

Omejitev raziskave je bila negotova zdravstvena situacija zaradi covid-19, saj je bila raziskava zasnovana v času najstrožjih zdravstvenih ukrepov za preprečevanje širjenja koronavirusa. Omejitev raziskave je tudi majhno število intervjuvancev, čeprav so to vsi, ki so na kakršen koli način vključeni v čezmejno sodelovanje. Zavedamo se tudi, da bi bilo pomembno in smiselno v raziskavo vključiti tudi uporabnike obeh knjižnic, saj bi s tem pridobili dragocene podatke, a to ob začetku raziskave zaradi epidemije koronavirusa ni bilo mogoče.

4 Rezultati

Kunc in Švab (2023) predstavljata analizo čezmejnega sodelovanja slovenskih knjižnic s knjižnicami v Italiji, Avstriji in na Madžarskem. To sodelovanje v

splošnem temelji na skupnem članstvu, sodelovanju pri izposoji gradiva (npr. brezplačno članstvo, izposoja e-knjig v Biblosu), dostopu do podatkovnih zbirk, domoznanstva (digitalizacija domoznanskega gradiva), kreiranju vsebin na različnih domoznanskih portalih (npr. Kamra, Obrazi slovenskih pokrajin, spletni bibliografski leksikon (Primorci.si)) ali portalih za spodbujanje branja (npr. Dobreknjige.si) ter projektih za spodbujanje branja. Sodelovanje krepijo z različnimi strokovnimi srečanji in prireditvami, kot so na primer predstavitev knjig, literarni večeri, izmenjave razstav itd. Kot je razvidno iz tabele 1, je na Koroškem še gotovo nekaj prostora za medsebojno sodelovanje, saj imajo ostale knjižnice kar nekaj več skupnih projektov ter sodelujejo na več različnih področjih.

Tabela 1: Projekti, dejavnosti in ostala področja sodelovanja KOKR in SŠK

	Koroška osrednja knjižnica Ravne na Koroškem in Slovenska študijska knjižnica Celovec
Dejavnosti za otroke	/
Dejavnosti za mlade	mladinski bralni projekt Bodi kul, beri ful
Dejavnosti za odrasle	bralna značka Korošci pa bukve beremo
(Brezplačno) članstvo za Slovence v sosednjih državah	Članstvo po ceniku Samo v času pandemije je bil omogočen brezplačen vpis.
Medknjižnična izposoja	Brezplačna
Izgradnja knjižnične zbirke	Pridobivanje sredstev za nakup gradiva
Potujoča knjižnica – bibliobus	/
Domoznanska dejavnost	Digitalizacija slovenskega gradiva, izdanega v Italiji (Kamra, dLib.si, Obrazi slovenskih pokrajin, Europeana 1914–1918)
Ostala področja sodelovanja	/

4.1 Sodelovanje dveh obmejnih knjižnic – Koroške osrednje knjižnice Ravne na Koroškem (KOKR) in Slovenske študijske knjižnice Celovec (SŠK)

Predstavljamo, kako poteka sodelovanje dveh obmejnih knjižnic – Koroške osrednje knjižnice Ravne na Koroškem (KOKR) in Slovenske študijske knjižnice Celovec (SŠK), pogled knjižničarjev na medsebojno sodelovanje, njegov pomen za uporabnike, dobre izkušnje ter izzive in težave, s katerimi se soočajo, ter možne oblike sodelovanja in potencialnih izboljšav v prihodnje.

4.1.1 Pomen sodelovanja za uporabnike in zamejske Slovence

Vsi intervjuvanci poudarjajo pomen seznanitve zamejcev s sodobno slovensko knjižno produkcijo ter s slovenskimi prevodi kakovostnih tujih avtorjev. Na ta način se vpliva na dvig bralne kulture ter pomaga pri opismenjevanju v slovenskem jeziku. V SŠK izpostavijo, da so odvisni od slovenskih knjig, saj večina knjig v slovenskem jeziku izide v Sloveniji. V zamejstvu je treba poskrbeti za kulturo in vzgojo branja, pri tem eden od intervjuvancev v SŠK izpostavi akcijo Bralna značka, v katero so že od začetka vključeni in je ena izmed najuspešnejših akcij, ki jo peljejo skupaj z Društvom Bralna značka v Sloveniji. Poudari, da je sodelovanje nujno potrebno za preživetje njihove knjižnice in za to, da se na jezikovno ranljivem prostoru poskrbi, da bralna kultura med koroškimi Slovenci ostane in se še okrepi. Intervjuvanci izpostavijo tudi, da je že otroke treba privabiti in skozi igro navajati na obisk knjižnice. Tak primer so sigurno pravljične urice in ustvarjalne delavnice, ki so idealen primer za ustvarjanje prijetnega vzdušja, na tak način pa se otroci navajajo na knjižnični prostor in posledično na branje ter izposojo knjig. Poudarijo tudi pomembnost fizičnega obiska knjižnic ter redno obveščanje o posameznih dejavnostih (s pomočjo napovednikov, spletnih strani, družabnih omrežij ...). Sodelovanje s čezmejno knjižnico je potrebno, saj so si knjižnice in bralne navade podobne in hkrati tako zelo različne. Na tak način pa pridobijo vsi – tako strokovni delavci kot tudi uporabniki. Poleg tega je sodelovanje vseh Slovencev, ki živijo na jezikovnem obrobju, nujno potrebno. Jezikovno obrobje namreč preživi le, če je povezano s centrom. V Sloveniji ni vprašanja glede preživetja slovenščine, na avstrijskem Koroškem pa je to vprašanje pomembno in zato je sodelovanje nujno potrebno.

4.1.2 Sodelovanje obmejnih knjižnic v Sloveniji

Intervjuvanci izpostavljajo, da so v zadnjih sedmih letih vzpostavili oziroma okrepili svoje sodelovanje, saj so vedno pripravljene prisluhniti novim predlogom in poiskati skupne rešitve. Ob tem izpostavljajo knjižnice, ki so jim za zgled pri obmejnem sodelovanju, predvsem sta to po njihovem mnenju Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper (ki sodeluje z NŠK) in Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica (ki sodeluje z NŠK in Slovensko knjižnico Damirja Feigla Gorica). Pravijo, da se sicer vse obmejne knjižnice, po svojih močeh, trudijo za čim boljše medsebojno sodelovanje, da pa je to velikokrat odvisno od sogovornika. V vseh državah namreč ni enakega interesa za sodelovanje, pa tudi število tam živečih Slovencev se precej razlikuje.

KOKR in SŠK trenutno sodelujeta na več področjih, intervjuvanci izpostavijo nekatere izmed njih:

- medknjižnična izposoja, ki omogoča širši dostop do knjižničnega gradiva;
- finančna podpora za nakup gradiva, ki jo izvaja Ministrstvo za kulturo RS (KOKR se prijavlja na razpis za sredstva, s katerimi nabavljajo knjižnično gradivo za SŠK);
- sodelovanje pri raznih projektih (mladinsko bralno tekmovanje Bodi kul, beri ful ter bralna značka za odrasle Korošci pa bukve beremo);
- izmenjava praks, mnenj, delovnih izkušenj ter strokovnega znanja;
- brezplačni vpis v čezmejno knjižnico ter s tem omogočen dostop do e-virov in podatkovnih baz;
- skrb za zbirko domoznanskega gradiva ter tudi digitalizacija domoznanske zbirke SŠK;
- pomoč KOKR pri ohranjanju slovenskega jezika med zamejci v Avstriji ...

4.1.3 (So)financiranje pri obmejnem sodelovanju

Ministrstvo za kulturo RS in vseh pet obmejnih knjižnic vsako leto sklenejo pogodbo o financiranju programa splošnih knjižnic za podporo dejavnosti na obmejnih območjih. Glavni namen je tako nakup knjižničnega gradiva v slovenskem jeziku ter s tem boljša dostopnost gradiva, spodbujanje branja v slovenskem jeziku ter večja prepoznavnost knjižnic na obmejnih območjih. Žal pa je trenutno tako, da so finančna sredstva prenizka, podatki o točnih zneskih sicer žal niso dosegljivi. Izvedeli smo, da je Ministrstvo za kulturo RS v letu 2021 odobrilo sredstva za okoli 650 enot knjižničnega gradiva (podatkov o točnih zneskih nam niso podali). Sredstva so sicer namenjena le nakupu knjižničnega gradiva za zamejce, za ostale dejavnosti, storitve ali zaposlene pa denarja ni. Štirje vprašani so mnenja, da je tudi sama dotacija ministrstva za knjižnično gradivo občutno premajhna, ostala dva pa, da je zadovoljiva. Knjižničar, ki opravlja nabavo gradiva za zamejce, pa sicer ne prejme nikakršnih dodatnih sredstev oziroma dodatkov za opravljeno dodatno delo. Vse je treba opraviti v okviru sistematizacije svojih del, ki pa nakupa za zamejce ne predvideva. Torej razen za nakup novega gradiva je za čezmejno knjižnico premalo sredstev s strani Ministrstva za kulturo RS. Nobena od knjižnic v ta namen ne prejema nobenih dodatnih sredstev, prav tako pa tudi ni dovolj kadra, ki bi se s tem ukvarjal.

Delovanje SŠK pa v večini finančno podpira Slovenska prosvetna zveza (SPZ), ki je precej naklonjena sodelovanju in strokovnemu razvoju knjižnice. V SŠK izpostavljajo tudi težavo s kadrovsko zasedbo. Potrebovali bi vsaj osem do deset zaposlenih, če bi želeli delovati tako kot ostale knjižnice. Trenutna kadrovska zasedba je daleč od idealne – imajo namreč tri zaposlene za polni delovni čas,

enega za polovični in enega za deset ur na teden. Zavedajo se, da zaradi težav s financiranjem še dolgo ne bo potrebnega števila zaposlenih, bodo pa veseli, če bodo lahko postopoma zaposlili še kakšno osebo več.

4.1.4 Nadaljnje sodelovanje obmejnih knjižnic KOKR in SŠK

Intervjuvanci dosedanje sodelovanje knjižnic KOKR in SŠK ocenjujejo kot dobro in odlično. Predvsem izpostavijo, da je sodelovanje dobro, a da je še vedno prostor za izboljšanje. Kot eno izmed ovir za boljše sodelovanje pa sicer izpostavijo mejo, čeprav je teoretično naj ne bi bilo več, a se je ta izkazala za zelo problematično tudi v času epidemije covid-19, v letih 2020 in 2021, ko je bilo prehajanje meja zelo oteženo oziroma večkrat tudi povsem onemogočeno.

Z raziskavo smo želeli izvedeti, kakšni pogoji bi morali biti izpolnjeni, da bo sodelovanje med KOKR in SŠK ostalo vsaj na tej ravni, kot je, oziroma kakšni ukrepi bi morali biti izvedeni, da se bo sodelovanje (o)krepilo tudi v prihodnosti.

Intervjuvanci so podali naslednje predloge v povezavi z zagotavljanjem višjih finančnih sredstev in medsebojnega sodelovanja. Vprašani menijo, da bi potrebovali dodatna sredstva za nakup gradiva, za financiranje morebitnih drugih skupnih projektov, za skupne prireditve, dogodke, razstave ter za dodatno sistematizacijo delovnih mest zaradi povečanega obsega sodelovanja z zamejsko knjižnico ... Predlagajo, da bi morda Ministrstvo za kulturo RS v okviru območnih nalog dodelilo nekaj sredstev, s katerimi bi financirali kader, ki bi tako lahko bil odgovoren za obmejno sodelovanje. Pri ohranjanju tega nivoja sodelovanja je pomembno tudi to, da bo Ministrstvo za kulturo RS še naprej, vsaj delno, financiralo nakup knjižničnega gradiva ter da bo še naprej izražen interes za sodelovanje s strani obeh vodstev knjižnic. Pri medsebojnem sodelovanju pa velja omeniti skupna srečanja, prireditve, projekte in domoznansko dejavnost. Intervjuvanci menijo, da bi se morali zaposleni večkrat sestati oziroma organizirati skupna srečanja, saj bi se s tem še povečala pretok informacij in strokovnega znanja ter izmenjava primerov dobrih praks. Skupne prireditve so, a menijo, da bi jih lahko bilo še več. V prihodnosti bi morali poiskati kakšen primeren, evropski projekt (na področju kulture, sodelovanja, razvoja, EU ali podobno), na katerega bi se lahko obe knjižnici prijavili in kandidirali za namenska sredstva. Velik potencial ima v SŠK domoznanski oddelek, ki bi se lahko bolj razvil, v KOKR pa imajo strokovnjake za to, prav tako pa je njihov domoznanski oddelek zelo razvit in napreden.

Intervjuvanci so izpostavili tudi, da prejemajo zelo dobre odzive s strani uporabnikov. Predvsem so ti zadovoljni z njihovimi skupnimi projekti (to kaže tudi

naraščajoče število sodelujočih pri projektih). Prav tako pa so uporabniki zadovoljni tudi z brezplačnim dostopom do PressReaderja in ostalih e-virov ter z možnostjo brezplačne medknjižnične izposoje, ki jo uporabniki obeh knjižnic izkoriščajo vse pogosteje. Želeli bi si tudi več povezovanja in sodelovanja vseh (slovenskih) obmejnih knjižnic. Ker se v bralni kulturi dogajajo spremembe, ki jim je treba ves čas slediti, vedno več je digitalne ponudbe, obisk knjižnic pa upada, intervjuvanci menijo, da bi se morali v knjižnicah bolj posvetiti digitalizaciji oziroma prilagoditvam na nove situacije, da bi tudi mladim bolj približali knjižnice in knjige. Ob tem sicer intervjuvanci omenijo, da obe knjižnici omogočata brezplačen dostop do aplikacije Audibook (za člane knjižnic), ki omogoča poslušanje avdioknjig kjer koli in kadar koli.

5 Razprava

V raziskavi smo ugotavljali, kakšno je stanje na področju sodelovanja med obmejnimi knjižnicami, in sicer na primeru KOKR in SŠK.

Najprej o primerih dobrega sodelovanja med KOKR in SŠK: nakupu gradiva, medknjižnični izposoji in bralnih projektih. Intervjuvanci so večinoma odgovorili, da KOKR pomaga pri nabavi in nakupu knjižničnega gradiva, prav tako pa so zaposleni vedno na voljo za strokovna vprašanja in pomoč, saj imajo strokovno bolj usposobljene zaposlene ter več kadra. Tudi v Programu dela Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota (2020) navajajo, da PiŠK MS pokriva in načrtuje nakup gradiva za potrebe Slovencev v zamejstvu, le da na madžarski strani nimajo svoje slovenske knjižnice, pač pa zamejci obiskujejo PiŠK MS. Tudi v ostalih obmejnih knjižnicah (Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper in Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica) se prek letnih pozivov Ministrstva za kulturo RS prijavljajo na razpise in na ta način pridobivajo sofinanciranje za nakup knjižničnega gradiva za knjižnice na drugi strani meje. Kot še posebej pomembno intervjuvanci izpostavljajo brezplačno medknjižnično izposajo, saj bibliobusa, ki bi omogočal dostop do knjižničnega gradiva v slovenskem jeziku, na avstrijskem Koroškem nimajo. S pomočjo medknjižnične izposoje pa se poveča dostopnost do knjižničnega gradiva v slovenskem jeziku (Koroška osrednja knjižnica, 2020). Tudi ostale knjižnice, ki sodelujejo s knjižnico na drugi strani meje, poudarjajo pomen medknjižnične izposoje, ki jo izvajajo.

Knjižnice v Sloveniji torej knjižnicam v zamejstvu pomagajo predvsem z nakupom in nabavo knjižnega gradiva v slovenskem jeziku. Imajo več skupnih storitev, kot je na primer medknjižnična izposoja, brezplačno članstvo, dostop

do e-virov in podatkovnih baz ... Skupno pa sodelujejo pri več projektih, ki omogočajo predvsem spodbujanje bralne pismenosti v slovenskem jeziku; razvoj bralne kulture; dostop do knjižničnega gradiva in knjižnic; promocijo branja v slovenskem jeziku; povezovanje otrok iz zamejstva s knjižnico in knjižnim gradivom v slovenskem jeziku; spodbujanje branja in ustvarjanja; medgeneracijsko povezovanje; obmejno in zamejsko sodelovanje ter povezovanje ...

Knjižnici (KOKR in SŠK) sodelujeta tudi na domoznanskem področju, kar je na obmejnem območju še posebej velikega pomena. KOKR tako pomaga SŠK pri digitalizaciji pomembnega domoznanskega gradiva (kot so na primer časniki in časopisi, ki so ali pa še izhajajo na avstrijskem Koroškem). Uspešno na domoznanskem področju sodelujejo tudi vse ostale obmejne knjižnice v Sloveniji.

KOKR in SŠK imata tudi dva skupna projekta, in sicer sta to bralna značka za odrasle Korošci pa bukve beremo, ter mladinski bralni projekt Bodi kul, beriful. Ta projekta sta še posebej pomembna z vidika ohranjanja slovenskega jezika na avstrijski strani meje, kulturnega povezovanja, spodbujanja branja v slovenskem jeziku, širjenja slovenske besede ter povezovanja na regijski in mednarodni ravni (Koroška osrednja knjižnica, 2021). Tudi sodelujoči v raziskavi so poudarili pomen teh dveh projektov. Povedo, da sta to zelo uspešna projekta, saj so jih na obeh straneh meje zelo dobro sprejeli. To kažejo tudi statistični podatki v SŠK, saj pri obeh projektih vsako leto število sodelujočih raste. Tudi ostale obmejne knjižnice v Sloveniji navajajo različne uspešne skupne projekte. Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper in NŠK tako na primer sodelujeta pri projektu Primorci beremo, ki je podoben projekt kot Korošci pa bukve beremo in kjer število sodelujočih vsako leto raste (Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, b. d.). Največ skupnih projektov za otroke, prav tako pa tudi za mlade, imata Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica in NŠK ter Slovenska knjižnica Damirja Feigla Gorica. Skupne projekte za odrasle imajo prav vse knjižnice, ki čezmejno sodelujejo.

V nadaljevanju pa o tem, kje bi se sodelovanje lahko izboljšalo in kakšne so ovire pri sodelovanju ter kakšne spremembe bi bile na tem področju dobrodošle. Sodelujoči poudarjajo, da je velika ovira predvsem meja, ki določene stvari otežuje, kar se je izkazalo še posebej v času epidemije, ko je bilo prehajanje meja še posebej oteženo, večkrat pa celo nemogoče. Poudarjajo, da so velik problem finančna sredstva, ki jih, razen za nakup knjižničnega gradiva za obmejno knjižnico, ni. Na avstrijski strani pa izpostavijo predvsem problem kadrovske stiske in pomanjkanje strokovno usposobljenega kadra. Kot navaja Gujtmán (2017), Ministrstvo za kulturo RS finančno podpira razvoj knjižnične dejavnosti na obmejnih območjih, saj s tem omogoča nakup knjižničnega

gradiva v slovenskem jeziku. S finančno podporo je namreč mogoče razvijati bralno kulturo, povečati stopnjo bralne pismenosti v maternem jeziku ter spodbujati uporabo knjižnic. Ministrstvo za kulturo RS tako financira predvsem nakup knjižničnega gradiva – KOKR in SŠK se tako vsako leto prijavljata na razpis za finančna sredstva za nakup knjižničnega gradiva. Na avstrijski strani si prav tako želijo še več skupnih projektov. Strinjajo se, da bi lahko organizirali več skupnih prireditev, srečanj, razstav, predavanj ali literarnih večerov, ki sicer od časa do časa so, ampak bi jih lahko bilo še več. Nekateri pa si želijo več strokovnih srečanj, kjer bi se zaposleni obeh knjižnic družili, pogovorili in si izmenjali strokovna znanja, izkušnje, ideje ter dobre prakse. V Sloveniji so se sicer obmejne knjižnice leta 2019 dobile v Murski Soboti na skupnem srečanju in posvetovanju, ki so ga poimenovali Strokovno posvetovanje v okviru programa dejavnosti splošnih knjižnic na obmejnih območjih. Takrat je tudi nastal skupni zbornik povzetkov prispevkov, ki so jih predstavili na strokovnem posvetovanju obmejnih knjižnic z naslovom »Naše skupne vezi v večkulturnem okolju«.

6 Zaključek

Sodelovanje med obmejnimi, sosedskimi knjižnicami je pomembno z vidika širjenja bralne pismenosti, spodbujanja branja in bralne kulture, razvijanja medkulturnega dialoga ter zagotavljanja dostopa do knjižničnega gradiva. Zato obmejne knjižnice med seboj sodelujejo po vsem svetu. Na žalost je o sodelovanju v tujini napisanega oziroma raziskanega precej malo, zato v našem prispevku še posebej vidimo dodano vrednost. V Sloveniji namreč s svojo sosedsko knjižnico čez mejo sodeluje kar pet knjižnic (Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper – sodeluje z Narodno in študijsko knjižnico Trst; Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto – sodeluje z Gradsko knjižnico »Ivan Goran Kovačić« Karlovac; Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica – sodeluje z Narodno in študijsko knjižnico Trst in Slovensko knjižnico Damirja Feigla Gorica; Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota s potujočo knjižnico v zamejstvu; Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem – sodeluje s Slovensko študijsko knjižnico v Celovcu).

V raziskavo smo vključili zaposlene iz KOKR in SŠK. Ena izmed pomembnih ugotovitev raziskave je tako, da lahko zelo redko manjše ustanove delujejo povsem neodvisno, bodisi iz finančnih bodisi kadrovskih razlogov. Sodelovanje med knjižnicami je zato vsekakor smiselno in zelo pomembno, saj pomaga tudi pri izmenjavi strokovnih znanj, izkušenj in informacij ter nenazadnje omogoča lažje financiranje in izvajanje skupnih projektov, ki bi lahko bili za posamezno

ustanovo zelo verjetno prevelik zalogaj ali pa bi bila izvedba le-teh iz drugih razlogov neizvedljiva.

V veliki meri je sodelovanje med obmejnimi knjižnicami odvisno od financiranja, ki pa, kot ugotavljamo, ni tako dobro, kot bi si želeli (pokriva namreč samo nakup knjižničnega gradiva, zato za ostale dejavnosti, projekte ali morebitne dodatne zaposlene denarja ni). Tako ugotavljamo, da bo treba še veliko storiti glede sofinanciranja knjižničnih dejavnosti na obmejnih območjih, saj so mnenja intervjuvancev v raziskavi pokazala, da Ministrstvo za kulturo RS, prav tako pa tudi na splošno državni organi v RS in Avstriji, ne naredijo oziroma ne prispevajo dovolj, da bi se lahko sodelovanje še razvijalo, krepilo ter da bi se lahko naredilo več (na primer organiziralo razne dejavnosti, izvajalo še več skupnih projektov, zaposlilo dodatnega knjižničarja ...).

Menimo, da so lahko rezultati raziskave ter ta prispevek v veliko pomoč vsem obmejnimi knjižnicam, tako v Sloveniji kot tudi drugod po svetu, saj raziskav na to tematiko ni veliko (oziroma jih skoraj ni). Predvsem lahko knjižnice, ki sodelujejo s sosedsko knjižnico, pridobijo vpogled v to, kakšno naj bi bilo uspešno sodelovanje s partnersko knjižnico, kakšne so pomanjkljivosti na tem področju in kaj se še da postoriti. Knjižnici, ki smo ju vključili v raziskavo, sta lahko zgled, s katerim se lahko primerjajo in na ta način ugotavljajo, kakšno je stanje pri njih. Raziskava lahko pripomore tudi k morebitnemu izboljšanju sodelovanja med knjižnicama, ki sta bili predmet raziskave. Rezultati raziskave namreč kažejo predvsem na to, da bi lahko knjižnici sodelovali pri več skupnih projektih, skupaj organizirali kakšne dogodke, prireditve, razstave ter strokovna predavanja, tako za uporabnike kot tudi zaposlene. Pri nadaljnjem raziskovanju področja sodelovanja čezmejnih knjižnic predlagamo, da se izvedejo raziskave, ki bi še poglobile pogled v samo tematiko (na primer vključevanje uporabnikov v raziskavo ...). Možnosti za raziskovanje je namreč ogromno, področje pa je trenutno še precej neraziskano.

Navedeni viri

Domej, M. (2007). Avstrijske splošne knjižnice in Slovenska študijska knjižnica v Celovcu. *Organizacija Znanja*, 12(3), 103–108. <https://doi.org/doi:10.3359/oz0703103>

Gujtman, M. (2017). *Knjižnična dejavnost za potrebe Slovencev v zamejstvu in podpora Ministrstva za kulturo Republike Slovenije njenemu razvoju*. http://394.ablak.arnes.si/fileadmin/user_upload/MGujtman_Slovenci_v_zamejstvu_2017.pdf

Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika. (2016). *Vsebinsko in finančno poročilo o izvedbi programa dejavnosti splošne knjižnice za podporo razvoju knjižnične dejavnosti*

na obmejnih območjih v letu 2016. https://www.knjiznica-ravne.si/wp-content/uploads/pdf/dejavnosti_na_obmejnih_obmocjih/Vsebinsko-in-finanno-poroilo-o-izvedbi-programa-dejavnosti-splodne-knjiznice-za-podporo-razvoju-knjiznicne-dejavnosti-na-obmejnih-obmocjih-v-letu-2016.pdf

Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika. (2017). *Vsebinsko in finančno poročilo o izvedbi programa dejavnosti splošne knjižnice za podporo razvoju knjižnične dejavnosti na obmejnih območjih v letu 2017*. https://www.knjiznica-ravne.si/wp-content/uploads/pdf/dejavnosti_na_obmejnih_obmocjih/2017/Vsebinsko-in-finanno-poroilo-o-izvedbi-programa-dejavnosti-splodne-knjiznice-za-podporo-razvoju-knjiznicne-dejavnosti-na-obmejnih-obmocjih-v-letu-2017.pdf

Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika. (2020). *Vsebinsko in finančno poročilo o izvedbi programa dejavnosti splošne knjižnice za podporo razvoju knjižnične dejavnosti na obmejnih območjih v letu 2020*. https://www.knjiznica-ravne.si/wp-content/uploads/2021/05/Vsebinsko_in_finanno_poroilo_o_izvedbi_programa_dejavnosti_splodne_knjiznice_za_podporo_razvoju_knjiznicne_dejavnosti_na_obmejnih_obmocjih_v_letu_2020-1.pdf

Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika. (2021). *Program dejavnosti splošne knjižnice na obmejnih območjih za leto 2021*. https://www.knjiznica-ravne.si/wp-content/uploads/2021/05/Program_dejavnosti_splodne_knjiznice_za_podporo_razvoju_knjiznicne_dejavnosti_na_obmejnih_obmocjih_za_leto_2021-1.pdf

Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika. (2021). *Vsebinsko in finančno poročilo o izvedbi programa dejavnosti splošne knjižnice za podporo razvoju knjižnične dejavnosti na obmejnih območjih v letu 2021*. <https://www.knjiznica-ravne.si/wp-content/uploads/2022/02/Vsebinsko-in-finanno-poroilo-2021.pdf>

Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika. (2022). *Program dejavnosti splošne knjižnice na obmejnih območjih za leto 2022*. <https://www.knjiznica-ravne.si/wp-content/uploads/2022/04/2022-program-dejavnosti-na-obmejnih-obmocjih-drugo-branje.pdf>

Kunc, B. (2021). *Projekt Potujoča knjižnica v Slovenski študijski knjižnici Celovec in njegov pomen za spodbujanje bralne pismenosti med zamejci* [Pisna naloga za bibliotekarski izpit, Narodna in univerzitetna knjižnica]. dLib. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-CF9S8KQX>

Kunc, B. (2022). *Analiza sodelovanja obmejnih knjižnic na primeru Koroške osrednje knjižnice Ravne na Koroškem in Slovenske študijske knjižnice Celovec* [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Kunc, B. in Švab, K. (2023). Čezmejno sodelovanje obmejnih splošnih knjižnic za slovenske manjšine. *Knjižnica*, 67(1/2) [v postopku objave]

O nas. (2023). Slovenska študijska knjižnica. <http://celovec.sik.si/sl/o-nas/>

Slovenska študijska knjižnica Celovec. (b. d.). <http://celovec.sik.si/sl/home/>

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). (2001). *Uradni list RS*, št. 87/01, 96/02 – ZUJIK in 92/15. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2442>

Zakon o obveznem izvodu publikacij (ZOIPub). (2006). *Uradni list RS*, št. 69/06 in 86/09. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3606>

Zakon o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja (ZORSSZNM). (2006). *Uradni list RS*, št. 43/06 in 76/10. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4387>

Združnje splošnih knjižnic. (2020). *Sodelovanje splošnih knjižnic z zamejskimi Slovenci in Slovenci po svetu*. https://www.knjiznice.si/wp-content/uploads/2020/07/Sodelovanje_knji%C5%BEnic_z_zamejci_in_Slovenci_po_svetu_20200703.pdf

Blažka Kunc, mag. bibl., inf. in zal. štud.

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
e-pošta: blazkakunc@yahoo.com

Doc. dr. Katarina Švab

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
e-pošta: katarina.svab@ff.uni-lj.si

Analiza TikTok objav Mestne knjižnice Ljubljana

Analysis of Ljubljana City library's TikTok posts

Sabina Prica, Polona Vilar

Oddano: 10. 3. 2023 – Sprejeto: 8. 6. 2023

1.01 Izvirni znanstveni članek

1.01 Original scientific article

UDK 316.47:004.738.5:027.3

DOI: <https://doi.org/10.55741/knj.67.1-2.4>

Izvleček

Namen: Namen članka je izvesti analizo objav na TikTok profilu Mestne knjižnice Ljubljana (MKL) in identificirati vsebine, ki jih knjižnica pogosteje objavlja. Ugotavljali smo, ali se na TikTok profilu MKL pojavljajo trendi glede tipov vsebin, ki jih objavlja, kako ažurni so pri objavljanju, kako pogosto se uporabniki odzivajo na objave ter ali konsistentnost objavljanja in objavljanje viralnih vsebin vplivata na uspešnost TikTok profila MKL. Posredno pa bi radi pokazali uporabnost objavljanja na TikToku ter k temu spodbudili več knjižnic.

Metodologija/pristop: Vzorec raziskave so bile objave na TikTok profilu MKL ter njihovi ogledi, všečki in komentarji med 15. julijem 2020 in 30. majem 2022. Pri identificiranju vsebine objav smo uporabili analizo vsebine, interakcije pa smo analizirali z opisno statistično analizo.

Rezultati: Rezultati so pokazali, da v MKL najpogosteje objavlja priporočilne sezname, kar je skladno z njihovo željo, da bi na TikToku ustvarili svojo lastno #booktok skupnost. Kar se tiče interakcij se je izkazalo, da boljše rezultate prejmejo tiste objave, ki razkrijejo karakteristike knjižnice in ki so zasnovane na nekoliko hudomušen način. Konsistentnost objavljanja in reproduciranje viralnih vsebin ne vpliva na število interakcij.

Omejitve raziskave: Vzorec, ki smo ga zajeli za analizo, je relativno majhen (zajema samo 88 objav), prav tako pa gre za objave ene same knjižnice, zato ne moremo podati splošnih ugotovitev.

Izvirnost/uporabnost raziskave: To je prva raziskava, ki se ukvarja z uporabo TikToka v slovenskih knjižnicah. Raziskava nam podaja kvantitativne podatke, katere vsebine so se izkazale za nekoliko bolj sprejete med uporabniki, teoretični del pa izpostavlja področja uporabe, ki jih lahko izkoristimo tudi sami.

Ključne besede: TikTok, socialna omrežja, analiza vsebine, Mestna knjižnica Ljubljana

Podatkovni set: Vsi raziskovalni podatki, na katerih temeljijo rezultati, so na voljo kot del članka in niso arhivirani v nobenem drugem viru.

Abstract

Purpose: The aim of this article is to analyse the posts on the TikTok profile of the Ljubljana City Library (MKL) and to identify the most frequent contents, trends and currentness of the posts, how often users interact with the posts and whether consistency in posting and posting viral content affects the success of the MKL TikTok profile. Indirectly, we want to demonstrate the usefulness of posting on TikTok and encourage more libraries to use TikTok.

Methodology/approach: Sample were TikTok posts of the MKL between July 15, 2020 and May 30, 2022. We used content analysis to identify the content of the posts. To analyse the interactions we used descriptive statistical analysis.

Results: The results showed that MKL most frequently posts recommended and thematic reading lists, which is in line with their desire to create their own #booktok community on TikTok. Regarding interactions, it turned out that posts that reveal the library's characteristics and are designed in a slightly humorous way receive better results. Consistency in posting and reproducing viral content does not affect the number of interactions.

Research limitation: The sample is relatively small (only 88 posts) and represents only one library, so we cannot make general conclusions.

Originality/practical implications: This is the first study that deals with the use of TikTok in Slovenian libraries. The study provides us with quantitative data on which content has been more accepted by users, and the theoretical part highlights areas of application that we can also exploit.

Keywords: TikTok, social media, content analysis, Ljubljana City Library

Data set Metadata: All research data underlying the results are available as part of the article and no additional source data are required.

1 Uvod

V zadnjih nekaj desetletjih so socialna omrežja naš vsakdan zaznamovala do te stopnje, da si življenja brez njih ne znamo več predstavljati. Socialna omrežja uporabljamo za preživljanje prostega časa, komunikacijo in dostopanje do

informacij. Knjižnice so zaradi porasta uporabe socialnih omrežij med uporabniki sprejele socialne platforme in jih začele uporabljati za doseg boljše vidljivosti med uporabniki in za (med drugim) promocijo storitev in drugih aktivnosti. Poleg statistik, ki poročajo, da TikTok dnevno uporablja več kot 30 milijonov uporabnikov (Shepherd, 2022), je za nas veliko bolj zanimivo dejstvo, da uporabniki v povprečju preživijo kar 75 minut dnevno na aplikaciji, kar je znatno več časa, kot ga preživijo na Facebooku (33 minut) in Twitterju (6 minut), prav tako pa naj bi aplikacijo odprli približno devetnajstkrat na dan (Hursh, 2021; Shepherd, 2022). Aplikacija je namenjena deljenju posnetkov, ki so dolgi od 15 sekund pa vse do 10 minut (glavnino vsebin še vedno predstavljajo posnetki, ki trajajo 3 minute), prav tako pa aplikacija vsebinsko ni omejena, zato lahko na njej vsak najde nekaj zase (Sabat, 2021). Aplikacijo večinoma uporabljajo pripadniki generacije Z,¹ zaradi njenih popularnih zvokov in unikatnih koreografij. Vsebine, ki se jih objavlja, so dostopne vsem, tudi tistim, ki na platformi nimajo ustvarjenega računa, ne morejo pa takšni uporabniki komunicirati in podajati odzivov na objave.

V članku prikažemo študijo primera, v kateri analiziramo objave na TikTok profilu Mestne knjižnice Ljubljana, ene največjih slovenskih splošnih knjižnic, s čimer bi radi prikazali potencial aplikacije in knjižnicam pokazali, kako jo lahko uporabijo sebi v prid. TikTok tako kot druga socialna omrežja omogoča knjižnicam, da se približajo svojim uporabnikom – poglobljena razlika v primerjavi z drugimi socialnimi platformami, s katerimi smo se do sedaj srečali, je dejstvo, da so vsebine, ki se jih objavlja, v video formatu.

2 Pregled literature

TikTok knjižnicam omogoča, da se na zabaven način predstavijo uporabnikom in z njimi gradijo skupnosti (Prica, 2022, str. 16). Gledalcem lahko predstavimo, kaj se v knjižnici dogaja in kako jim ta lahko koristi, pogosto s TikToki knjižničarji tudi razbijajo mite o svojem poklicu in pokažejo svoj vsakdan v popolnoma novi luči (Sabat, 2021; Timar, 2021; Bogan, 2021; Prica, 2022). Aplikacija omogoča tudi inovativen način promocije knjižnice, njenih storitev, zbirk, dogodkov in ostalega (Stephens, 2022). Trenutno je aplikacija v Sloveniji med knjižnicami še precej redko izkoriščena (trenutno imajo aktivne TikTok profile samo 3 knjižnice),

¹ Generacija, ki zajema uporabnike rojene nekje med leti 1997 in 2021 tj. generacija, do katere je bil dostop v času karantene nekoliko otežen in generacija pri kateri želimo spodbujati bralno kulturo (Eldridge, 2023).

kar knjižnici zmanjša konkurenco in ji omogoča, da njene vsebine dosežejo več uporabnikov. Sam način ustvarjanja vsebin je za knjižnice zelo privlačen, saj ne zahteva učenja novih veščin – vsebine lahko posnamemo s telefonom, uporabljamo pa lahko grafike, filtre in učinke, ki nam jih nudi aplikacija (Bogan, 2021).

Uporabniki se najraje in najpogosteje odzivajo na objave, ki razkrijejo značilnosti knjižnice in njenih zaposlenih, avtorji pogosto izpostavljajo, da sta neformalnost in pristnost ključnega pomena (Jensen, 2020). Primer tega je knjižnica Fowler-ville (@fowlervillelibrary)², ki si je s pomočjo serije posnetkov, imenovanih »5 star review guess who«, nabrala že več kot sto tisoč sledilcev (Timar, 2021). V primerjavi z drugimi socialnimi omrežji ima TikTok nekaj posebnosti. Avtorji navajajo, da je uporaba trendov in poustvarjanje (angl. re-creating) viralnih vsebin za uspešnost posameznega profila še bolj pomembna kot na drugih platformah. Novost, ki jo uvaja TikTok, so tudi t. i. ključnik izzivi³ (v izvirniku #challenge), ki spodbujajo uporabnike, da na določeno temo ustvarjajo lastne objave. Slednje dobro izkoriščajo tudi knjižnice, ki trenutno trende še vedno pogosteje posnemajo oziroma jih aplicirajo na svoje vsebine, kot pa kreirajo. Pomena ključnikov na TikToku ne smemo zanemarjati, saj nam ti omogočajo, da je naš profil bolj najdljiv, kar za nas pomeni več ogledov in interakcij ter posledično potencialne nove uporabnike – raziskava MCR Data Research denimo navaja, da kar 68 % uporabnikov povezuje blagovne znamke in ustanove s posameznimi trendi, prek katerih so jih spoznali, 58 % vprašanih pa je zaradi trendov čutilo večjo povezanost z znamko in so jo zato pogosteje predlagali prijateljem (New studies, 2021). Trendi na TikToku pa niso vedno povezani samo s ključniki, pogosto se trend vzpostavi tudi okoli določene pesmi, koreografije oziroma zvoka (Prica, 2022).

Posebnost TikToka je tudi duet funkcija, ki kreatorju omogoča, da se odzove na vsebino nekoga drugega s pomočjo lastnega posnetka, kar knjižnici lahko olajša sodelovanje z drugimi ustanovami oziroma knjižnicami ter sporazumevanje z njimi in z uporabniki (Bogan, b. d.).

Virov o TikToku in njegovi uporabi je bilo v času pisanja tega članka relativno malo, večinoma smo si pomagali z objavami na blogih knjižničarjev, ki tudi sami objavljajo na TikToku. Strokovni članki se še vedno ukvarjajo s tem, kaj TikTok sploh je, kaj nudi knjižnicam, nekaj jih pa poskuša ozaveščati knjižničarje o #booktok skupnosti in o tem, kako lahko to skupnost uporabijo za spodbujanje mladih k branju (Merga, 2021). V slovenskem prostoru o TikToku in knjižnicah ni pisal še nihče.

² <https://www.tiktok.com/@fowlervillelibrary?lang=en>

³ Izraz prevzemamo po Trohar (2022).

Literatura je glede razlogov za uporabo aplikacije večinoma enotna. Najpogosteje avtorji navajajo zagovornišvo, izgradnjo in vzdrževanje odnosov, obveščanje, izobraževanje, svetovanje uporabnikom (referenčna dejavnost), razvoj zbirke ter marketing in promocijo knjižnice. Marketing, promocija in obveščanje so za knjižnice že precej običajni razlogi za uporabo socialnih omrežij, saj se že leta poskušajo s pomočjo socialnih omrežij približati uporabnikom,⁴ jim predstaviti svoje dejavnosti ter razširiti novice, za katere menijo, da bi jih uporabniki morali slišati. Kljub temu, da se uporabniki raje odzivajo na objave, ki so nekoliko bolj neformalne, to ne pomeni, da ne moremo platforme uporabiti za izobraževanje, kar še posebej uspešno izkoriščajo šolske in visokošolske knjižnice (Librarian resources, b. d.; Shafawi in Hassan, 2018). Pogosti primeri izobraževalnih posnetkov so: kako dostopati do gradiv s pomočjo oddaljenega dostopa, kakšna je postavitve gradiva v prostoru ipd. (Bogan, 2021).

»BookTok« skupnost je najverjetneje ena prvih stvari, na katero pomislimo, ko govorimo o TikToku in knjižnicah. Gre za skupnost, v sklopu katere uporabniki objavljajo knjižna priporočila, organizirajo pogovore z avtorji in druge vsebine, ki so povezane s knjigami in branjem. Knjižnice se lahko #booktok skupnosti pridružijo s kreiranjem lastnih vsebin o knjigah (Bogan, 2021).

Trenutno za prevladujoč tip objav (ne le v Sloveniji, ampak tudi med knjižnicami v svetovnem merilu) veljajo priporočilni sezname. Aplikacija z objavo takšnih posnetkov omogoča knjižnici, da opravlja krajše referenčne pogovore tudi prek spleta.⁵ Primer takšnega svetovanja je objava, ki so jo ustvarili na profilu Fowlerville Library, kjer se odzovejo na komentar uporabnice, ki jo zanima, kakšne knjige bi lahko priporočili njeni hčerki, ki dvomi o svoji spolni usmerjenosti.⁶ #BookTok skupnost pa lahko izkoristimo tudi za izgradnjo naše knjižnične zbirke, poskrbimo lahko tudi za razširitev in okrepitev zbirke na področjih, ki se nam zdijo nekoliko podhranjena (Bogan, 2021).

Aplikacijo lahko knjižnica uporabi tudi za izgradnjo in vzdrževanje odnosov z uporabniki, kar pa je možno samo, če ustvarja vsebine, ki uporabnikom pokažejo, kaj so prioritete in cilji knjižnice ter kakšno je splošno vzdušje v njej (Prca, 2022, str. 18). Tukaj avtorji ponovno izpostavljajo, da morajo biti vsebine,

⁴ Eden izmed bolj pristnih načinov približevanja uporabnikom in destigmatizacije poklica so videi o tipičnem delovnem dnevu (angl. »day in the life videos«), kjer knjižničarji pokažejo kaj vse zajema njihov delovnik (primer je objava @carrollulibrary dostopna na povezavi <https://www.tiktok.com/@carrollulibrary/video/718522340291218734>).

⁵ Ne gre le za primere, ko knjižnica sama ustvarja priporočilne sezname, Bogan (2021) navaja, da pogosto knjižna priporočila, ki jih najde na TikToku in za katera meni, da bi utegnili zanimati uporabnike, deli kar prek Instagram profila.

⁶ Povezava do posnetka: <https://www.tiktok.com/@fowlervillelibrary/video/7079798552007937323>

s katerimi bi radi vzpostavili in ohranjali stike z uporabniki, čim bolj preproste in pristne (Bogan, 2021). Knjižnice pa TikToka ne uporabljajo samo za približevanje uporabnikom. S pomočjo platforme lahko financerjem sporočajo, kako se porablja denar, zakaj potrebujejo sredstva in pomoč ter pokažejo, kako knjižnica deluje (Bogan, b. d.). Izjemnega pomena za vzdrževanje odnosov je dvosmerna komunikacija, ki jo mora knjižnica vzpodbujati s postavljanjem vprašanj v sklopu svojih objav, odzivanjem na komentarje uporabnikov idr. Brez dobrih odnosov z uporabniki knjižnica ne more postati svoja zagovornica, kar mnogi avtorji izpostavljajo kot eno izmed uporab TikToka. Knjižničarji s pomočjo platforme poskušajo razbiti stereotipe, ki so se vzpostavili v povezavi z njihovim poklicem, mnoge knjižnice se s pomočjo TikToka lotijo tudi nekoliko bolj resnih tem, kot so marginalizirane skupine, nestrpnosti v lokalni ali širši skupnosti idr. (Bogan, b. d.).

3 Zasnova raziskave

Za analizo smo si izbrali Mestno knjižnico Ljubljana, ki je bila v času nastanka naše raziskave edina knjižnica v Sloveniji, ki je ne le objavljala konsistentno, ampak je imela redne odzive s strani uporabnikov. Ugotoviti smo želeli, ali se na TikTok profilu Mestne knjižnice Ljubljana pojavljajo trendi glede tipov vsebin, ki jih objavljajo, in kateri od njih so se izkazali za najbolj sprejete med uporabniki (slednje smo ugotavljali z analizo interakcij uporabnikov, tj. prek všečkov in komentarjev). Zanimalo nas je tudi, ali Mestna knjižnica Ljubljana pri ustvarjanju vsebin uporablja popularne zvočne posnetke in ali sledi trendom, ki se pojavljajo na platformi, ter kako ažurni so pri objavljanju. Vzorec raziskave so bile objave na TikTok profilu Mestne knjižnice Ljubljana (@knjiznica.ljubljana)⁷, kreirane med 15. julijem 2020 in 30. majem 2022, ter njihovi ogledi, všečki in komentarji. 30. maja smo tako zajeli vzorec 88 objav, od tega je bila v letu 2020 objavljena ena, 27 jih je bilo objavljenih v letu 2021, v letu 2022 (tj. do 30. maja) pa 60. Pri odgovorih na posamezna raziskovalna vprašanja se sklicujemo tudi na podatke in pojasnila, ki so nam jih podali zaposleni v Mestni knjižnici Ljubljana. Do teh podatkov smo prišli v sklopu neformalnih pogovorov in e-poštne korespondence, v mesecu maju 2022. Ena izmed glavnih predpostavk, na kateri smo zasnovali našo raziskavo, je dejstvo, da uporaba TikToka pripomore k povečanju vidnosti knjižnice na socialnih omrežjih in doda nov nivo komunikacije z uporabniki. Ker #booktok skupnost primarno objavlja priporočilne sezname, smo predvidevali,

⁷ <https://www.tiktok.com/@mestnknjiznicajljubljana>

da bomo podobne trende identificirali tudi na TikTok profilu Mestne knjižnice Ljubljana.

Raziskovalna vprašanja, ki smo si jih zastavili, so bila:

1. Ali lahko pri objavah identificiramo izstopajoče vsebinske kategorije?
2. Kakšna je interakcija na objavah s strani uporabnikov? Katere izmed njih prejemo največ všečkov, komentarjev? Kako se na komentarje odzivajo v Mestni knjižnici Ljubljana?
3. Ali se v Mestni knjižnici Ljubljana poslužujejo uporabe popularnih zvočnih posnetkov in trendov? Ali imajo ti boljše interakcije?
4. Kako konsistentni so v Mestni knjižnici Ljubljana pri objavljanju?

3.1 Metodologija analize

Za ugotavljanje vsebine objav (s čimer smo dobili odgovor na prvo raziskovalno vprašanje) smo izbrali metodo analize vsebine (Gorman, 1998; Patton, 2002; Silipigni et al., 2017). Oblikovali smo ključ, po katerem smo objavam določali vsebinske kategorije. Za analizo vsebine smo se odločili, saj nam je omogočila, da smo objave Mestne knjižnice Ljubljana kategorizirali, prav tako pa smo lahko po opravljeni kategorizaciji te podatke tudi kvantitativno preverili in identificirali trende. Vsaki objavi smo določili eno samo vsebinsko kategorijo, v primeru objav, kjer smo lahko določili več kategorij, smo izbrali tisto, ki je predstavljala osrednjo temo.

Določene kategorije smo predhodno določili na podlagi dostopne literature (Arbuckle, 2021; Bogan, 2021; Hursh, 2021; Merga, 2021; Timar, 2021), nekaj pa smo jih določili med samim zajemom in analizo vsebin. Na koncu smo tako oblikovali ključ, ki je vseboval 18 kategorij:

- zagovorništvo, ki smo ga delili na podkategoriji zagovorništvo in knjižnični vsakdan,
- izgradnja in vzdrževanje odnosov,
- izobraževanje,
- obveščanje,
- svetovanje uporabnikom (referenčna dejavnost),
- priporočilni sezname,
- promocijska dejavnost, ki smo jo delili na podkategorije promocija storitev knjižnice, promocija knjižnice in knjižnične mreže ter promocija projektov,
- prva objava,
- prazniki in drugi pomembni dnevi,
- duet,
- za kulisami,

- ure pravljič,
- prigode uporabnikov,
- posnemanje trenda in
- razno.

Za odgovor na drugo vprašanje smo uporabili opisno statistično analizo – prešteli smo število ogledov, všečkov in komentarjev pri objavah v posameznih vsebinskih kategorijah ter izračunali aritmetične sredine in standardni odklon. Kjer je relevantno, smo podatke dopolnili s podatki iz neformalne komunikacije z zaposlenimi v Mestni knjižnici Ljubljana.

Za odgovora na tretje in četrto raziskovalno vprašanje smo povezali podatke iz obeh sklopov analize.

4 Rezultati

4.1 Objave glede na vsebinske kategorije

Preglednica 1: Število TikTok objav v posamezni vsebinski kategoriji (n=88)

Vsebinske kategorije	Število objav	Odstotek (v %)
V1 – Priporočilni sezname	28	31,8
V2 – Promocija projektov	10	11,4
V3 – Razno	8	9,1
V4 – Promocija knjižnice in knjižnične mreže	9	10,2
V5 – Knjižnični vsakdan	7	8,0
V6 – Prazniki in drugi pomembni dnevi	5	5,7
V7 – Promocija storitev	5	5,7
V8 – Za kulisami	3	3,4
V9 – Duet	3	3,4
V10 – Izgradnja in vzdrževanje odnosov	3	3,4
V11 – Prva objava	1	1,1
V12 – Ure pravljič	1	1,1
V13 – Izobraževanje	1	1,1
V14 – Posnemanje trenda	2	2,3
V15 – Prigode uporabnikov	2	2,3

V sklopu prvega raziskovalnega vprašanja smo poskušali ugotoviti, kako lahko objave Mestne knjižnice Ljubljana kategoriziramo v vsebinske kategorije. Kakor

je razvidno iz *Preglednice 1*, se je za najpogostejšo vsebinsko kategorijo izkazala kategorija Priporočilni sezname, ki predstavlja kar 28 oziroma 31,8 % vseh objav. Sledi ji kategorija Promocija projektov, kjer se nahaja 10 oziroma 11,4 % objav. Tretja najpogostejša vsebinska kategorija je Promocija knjižnice in knjižnične mreže, v katero smo umestili 9 objav, ki skupaj predstavljajo 10,2 %. Precej pogoste pa so tudi kategorije Razno (8 objav oziroma 9,1 %) in Knjižnični vsakdan (7 objav oziroma 8 %). Teh 5 kategorij (od petnajstih, ki smo jih navedli v našem ključu) tako predstavlja kar 70,5 % vseh objav. *Preglednica 1* prikazuje tudi ostalih 10 kategorij, ki predstavljajo preostalih 29,5 % vseh objav.

4.2 Interakcije uporabnikov

Z analizo interakcij smo želeli ugotoviti, koliko ogledov, všečkov in komentarjev prejemajo posamezne objave in posledično vsebinske kategorije, v katere smo jih umestili. Kako pogosto so posamezne objave deljene, nismo ugotavljali, saj platforma TikTok beleži, kot da je bil posnetek deljen, tudi če uporabnik samo kopira povezavo do objave (menimo, da so zato rezultati nekoliko nerealni). Zanimalo nas je, ali so posamezne kategorije objav prejele več všečkov in komentarjev, kot druge. Oglede smo analizirali samo za potrebe ugotavljanja, ali obstajajo povezave med številom ogledov in interakcijami, ki jih posamezne objave prejmejo.

4.2.1 Ogledi

Analiza števila ogledov je pokazala, da za najpogosteje ogledano objavo velja prva objava, ustvarjena 15. julija 2020 – ta ima več kot 21.500 ogledov. Sledita objavi, ustvarjeni 4. novembra 2021 z 19.400 ogledi in 16. februarja 2022 z več kot 11.600 ogledi. V primerjavi z ostalimi so te tri objave po številu ogledov precej izstopajoče (še posebej, če se sklicujemo na dejstvo, da v povprečju objave Mestne knjižnice Ljubljana prejmejo nekaj nad 1000⁸ ogledov).

Četrta najbolj ogledana objava ima 5665 ogledov. Najmanj ogledana objava je do 30. maja prejela 126 ogledov. Opazimo lahko, da je število ogledov med objavami precej razpršeno, vsako objavo pa si je ogledalo vsaj nekaj uporabnikov.

⁸ Povprečno število ogledov vseh objav je bilo 30. maja 1456.

4.2.2 Všečki

Objave v povprečju prejmejo 64 všečkov. Največje število všečkov (1158) je prejela prva objava, ki ima tudi največ ogledov. Za najmanj všečkano (7) je 30. maja veljala objava z dne 10. januarja 2022, ki hkrati velja tudi za najredkeje ogledano.

Ugotovili smo torej, da za najbolj všečkano vsebinsko kategorijo velja kategorija Prva objava, ki je prejela kar 1158 všečkov. Ker je v tej kategoriji zajeta samo ena objava, ki hkrati velja za najbolj ogledano, všečkano in komentirano, je celotna kategorija nekoliko izstopajoča. Sledita ji kategoriji Posnemanje trenda in Knjižnični vsakdan, ki pa sta se tako visoko uvrstili zato, ker tako kot kategorija Prva objava vsebujeta po eno izmed izstopajočih objav (*Preglednica 2*). V kategoriji Posnemanje trenda se tako nahaja tretja najbolj ogledana in všečkana objava, v kategoriji Knjižnični vsakdan pa druga.

Preglednica 2: Analiza interakcij in ogledov

	Ogledi			Všečki			Komentarji		
	Povprečje	SO	Položaj	Povprečje	SO	Položaj	Povprečje	SO	Položaj
V1	663,5	432,79	8	28,3	20,58	9	1,9	4,02	5
V2	649,2	404,59	10	30,9	17,41	8	1,3	1,68	6
V3	2034,25	1991,7	5	119,13	146,64	4	1	1,5	7
V4	797	344,8	7	45,8	20,4	5	0,4	0,68	11
V5	4239,9	6275,68	3	151,3	222,59	3	0,9	1,36	9
V6	494	213,18	12	20,8	4,4	11	0,6	0,8	10
V7	393,4	55,21	14	19,4	4,84	12	0	0	13
V8	749,3	509,63	8	22	7,48	10	0	0	13
V9	1564,7	1704,04	6	41	31,11	6	3,7	0,47	3
V10	290,7	113,26	15	12	4,55	14	0,3	0,47	12
V11	21500	/	1	1158	/	1	42	/	1
V12	493	/	13	10	/	15	3	/	4
V13	540	/	11	15	/	13	0	/	13
V14	6030,5	5569,5	2	209,5	189,5	2	24,5	23,5	2
V15	1582	1279	5	34,5	16,5	7	1	1	7

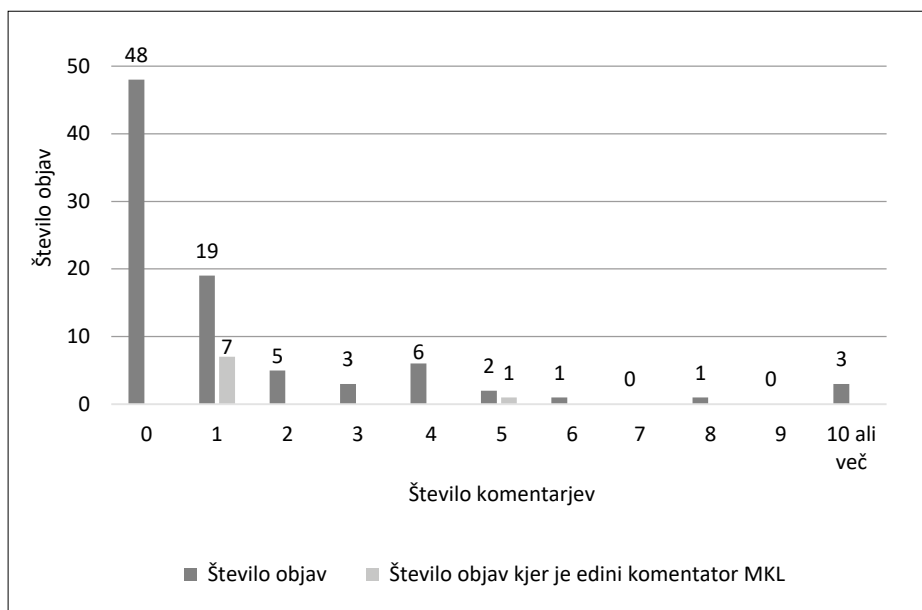
Trem najpogosteje všečkanim kategorijam sledi kategorija Razno, ki ima tudi nekoliko višji standardni odklon, kar lahko pripišemo dejstvu, da vanjo sodijo nekatere izmed pogosteje všečkanih objav, npr. objavi o komentarjih, ki so jih v knjigah pustili uporabniki (vsaka z več kot 3000 ogledi in 350 všečki), in objava

o poškodovanih knjigah, ki ima več kot 3400 ogledov in več kot 100 všečkov, kar je nekoliko nad povprečjem.

Za najredkeje všečkane kategorije veljajo Ure pravljic, v kateri se nahaja samo ena objava, ki je prejela samo 10 všečkov, Izgradnja in vzdrževanje odnosov⁹ in Izobraževanje uporabnikov, ki ima tudi eno samo objavo s 15 všečki.

4.2.3 Komentarji

Komentarji na TikTok profilu Mestne knjižnice Ljubljana so nekoliko redkejši – 45,5 % objav je prejelo komentarje, ampak moramo tu izpostaviti dejstvo, da je kar 8 objav takšnih, kjer je edini komentator Mestna knjižnica Ljubljana, torej je objav s komentarji uporabnikov samo 36,4 %.

Slika 1: Število komentarjev, ki jih prejema objave

Iz Slike 1 je razvidno, da večina objav ne prejema komentarjev (48 objav oziroma več kot polovica vseh objav) ali pa prejme en sam komentar. Iz Slike 1 lahko

⁹ Ta kategorija vsebuje 3 objave.

ugotovimo tudi, da so samo tri objave prejele več kot 10 komentarjev – izmed teh treh gre kar v dveh primerih za objavo, ki je prejela tudi največ ogledov.

Kategorija Prva objava se je izkazala za najbolj komentirano (42 komentarjev), ampak tu moramo izpostaviti dejstvo, da je v kategorijo vključena samo ena objava, ki izstopa po številu ogledov in všečkov. Tako kot pri všečkih tudi tu za drugo najpogosteje komentirano kategorijo velja kategorija Posnemanje trenda, tudi v tem primeru zato, ker je objava po številu interakcij nekoliko izstopajoča.

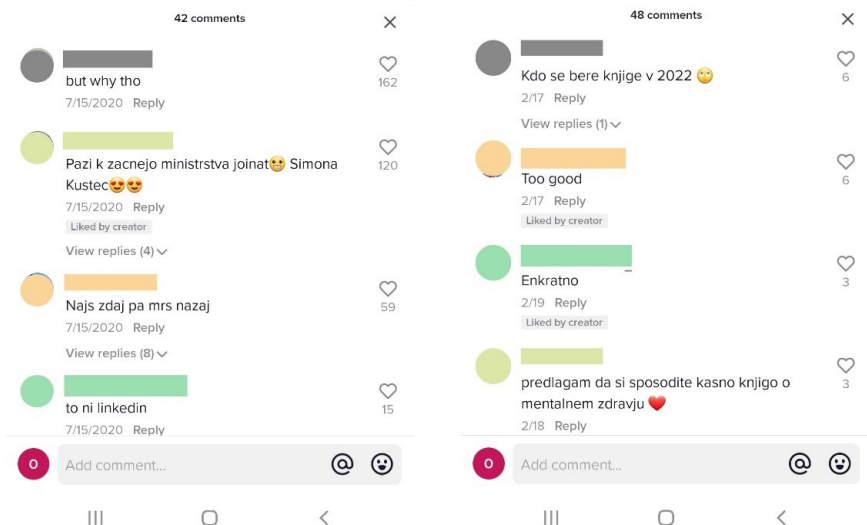
Kategorija Duet je tretja najpogosteje komentirana. Standardni odklon (0,47) nam nakazuje, da se znotraj kategorije ne nahaja objava, ki bi po številu komentarjev izstopala. Četrta najpogosteje komentirana vsebinska kategorija je Ure pravljič, ki vsebuje samo eno objavo, ki pa je prejela tri komentarje – to je precej presenetljivo, saj je precej slabo ogledana in všečkana, kakor je razvidno iz *Prehlednice 2*. Peta najpogosteje komentirana vsebinska kategorija je Priporočilni sezname, ki pa ima nekoliko višji standardni odklon (4,02), kar pomeni, da je bilo nekaj objav znotraj nje nadpovprečno komentiranih.

Za najredkeje komentirane kategorije veljajo kategorije Izobraževanje, Promocija storitev in Za kulisami, ki niso prejele komentarjev. Precej nizko so tudi Izgradnja in vzdrževanje odnosov, Promocija knjižnice in knjižnične mreže ter Prazniki in drugi pomembni dnevi.

4.2.3.1 Primeri objav s komentarji in odzivi Mestne knjižnice Ljubljana na komentarje

Ker nas je zanimala tudi vsebina komentarjev, smo se odločili tudi za krajšo analizo njihove vsebine, s poudarkom na usmeritvah komentarjev (pozitivni oziroma negativni). Ker smo izločili objave, kjer je edini komentator Mestna knjižnica Ljubljana, je naš vzorec sestavljalo 32 objav. 27 objav je prejelo pretežno pozitivne komentarje, identificirali pa smo 5 objav, kjer so komentarji pretežno negativni. Iz *Slike 2* je razvidno, da ne gre za običajne negativne komentarje, ampak se v njih večinoma prepletata cinizem, sarkazem in ironija, ki so precej značilni za humor mlajše generacije (Sotiros Bourne, 2022).

Mestna knjižnica Ljubljana se načeloma na komentarje ne odziva oziroma na njih ne odgovarja, redno pa všečka tiste komentarje, ki niso žaljivi oziroma negativni. Komentiranje je onemogočeno na petih objavah – v Mestni knjižnici Ljubljana so pojasnili, da gre tu v večini primerov za napako, v enem primeru pa so komentarje onemogočili namerno, zaradi neprimernih odzivov enega izmed komentatorjev.

Slika 2: Primeri negativnih komentarjev

Analiza je pokazala, da obstaja večja možnost za pojav negativnih komentarjev, če ima objava več ogledov. Tega pa ne smemo posplošiti na vse primere, saj smo negativne komentarje zasledili tudi na objavi s 1365 ogledi, med tem ko sta objavi z več kot 3000 ogledov brez negativnih komentarjev (Prica, 2022).

Slika 3: Primer komentarjev, kjer se je med uporabniki in knjižnico razvila debata

Izmed 88 objav, ki jih je do 30. maja objavila Mestna knjižnica Ljubljana, se je razprava med uporabniki in knjižnico razvila samo na eni (*Slika 3*). Objava, ki so jo ustvarili 29. novembra 2021, tako obsega 20 komentarjev, v katerih so si uporabniki in knjižnica izmenjali imena svojih najljubših junakinj. V Mestni knjižnici Ljubljana so v tem primeru odgovorili na vsakega izmed komentarjev, kar predvidevamo, da je debato spodbudilo. Ostale objave so v interakcijah pretežno enostranske (Prica, 2022).

4.3 Sledenje trendom

Pri ugotavljanju, ali nek avdio velja za popularnega oziroma ali gre za reprodukcijo trenda, smo si pomagali tako, da smo preverili, koliko posnetkov je na platformi objavljenih z istim zvokom oziroma pod istim ključnikom – če smo našli več kot 100.000 takšnih posnetkov, smo zvok oziroma ključnik umestili pod trende. Za mejne primere, kjer nismo bili prepričani, ali nekaj je trend ali ne, smo na spletu (primarno na spletni strani Know Your Meme)¹⁰ in drugih TikTok profilih preverili, ali zasledimo kaj podobnega. Če smo identificirali še vsaj 10 drugih profilov, ki so ustvarili podoben posnetek, oziroma če smo zasledili trend na spletu, smo objavo vključili na seznam.

V našem vzorcu smo identificirali 29 objav (33 %), ki bodisi uporabljajo popularne zvoke bodisi reproducirajo trende, ki so popularni na TikToku. Od teh 29 objav je 16 takšnih, kjer Mestna knjižnica Ljubljana posnema trend. Ostalih 13 posnetkov uporablja enega izmed bolj popularnih zvokov na TikToku, na podlagi katerega so nato v Mestni knjižnici Ljubljana ustvarili svojo lastno objavo, ne reproducirajo pa trendov.

Od šestnajstih objav, kjer knjižnica posnema trend, jih polovica (8 objav) posnema ključnik trend #ThingsThatMakeSense, kjer so ob spremljavi pesmi Che La Luna posamezniki pokazali nekatere posebnosti in nesmisle, ki se pojavljajo v njihovi okolici. V Mestni knjižnici Ljubljana so ta trend poustvarili za vsako knjižnico, ki se nahaja znotraj njihove mreže. V sklopu projekta Mesto bere so ustvarjali tudi objave, ki so posnemale ključnik trend #FirstLine (uporablja se tudi #BooksFirstLine) – z objavami so želeli gledalce prepričati, da bi knjigo prebrali samo na podlagi prvega stavka. Gre za trend, ki je postal popularen v letu 2021, še danes pa lahko redno najdemo nove posnetke pod prej omenjenima ključnikoma.

¹⁰ <https://knowyourmeme.com/>

Ker so avtorji pogosto navajali, da sta za uspeh na TikToku nujna objavlanje trendov in uporaba viralnih zvokov, smo analizirali število komentarjev, všečkov in ogledov ter ugotovili, da uporaba popularnega zvoka oziroma posnemanje trenda ne vpliva na popularnost, saj v povprečju objave dosega povprečno število všečkov, komentarjev in ogledov, oziroma te po številu interakcij ne presegajo povprečja. Povprečne vrednosti so pri objavah, kjer smo identificirali popularne zvoke in trende, celo nekoliko nižje, ampak na podlagi tega ne moremo sprejemati trdnih zaključkov. Izstopa samo posnetek, objavljen 16. februarja 2022, kjer je knjižničarka posnemala trend, poimenovan Edge. Ta je prejel kar 11.600 ogledov, 399 všečkov in 48 (pretežno negativnih) komentarjev.

4.4 Konsistentnost objavljanja

Mestna knjižnica Ljubljana od oktobra 2021 objave ustvarja redno. Prvo objavo so ustvarili 15. julija 2020, nato pa kar eno leto in tri mesece niso objavili ničesar novega.

Ugotovili smo, da v povprečju objavljajo vsak drugi dan oziroma štirikrat na teden, obstajajo pa tudi daljša časovna obdobja, ko ne objavljajo – npr. med 23. in 31. decembrom 2021. Takšna obdobja so redka, skupno se je samo trinajstkrat zgodilo, da niso objavili več kot 5 dni. V teh primerih do večjega upada v številu interakcij ni prišlo, prav tako pa se število ogledov pri objavah, ki so kreirane na isti dan, ne zviša (identificirali smo samo 5 dni v obdobju treh let, ki smo jih zajeli v našo raziskavo, kjer je Mestna knjižnica Ljubljana objavila dva ali več posnetkov v enem dnevu).

5 Razprava

Namen naše raziskave je bil identificirati trende, ki se pojavljajo na TikTok profilu Mestne knjižnice Ljubljana. Ugotovili smo, da Mestna knjižnica Ljubljana najpogosteje objavlja vsebine, ki smo jih umestili v kategorijo Priporočilni sezname, kar lahko pripišemo želji Mestne knjižnice Ljubljana po vključevanju v #booktok skupnost in povezovanju z uporabniki. Mnogi avtorji (Arbuckle, 2021; Jensen, 2020) so izpostavljali, da je izjemnega pomena, da knjižnica v svojih objavah pokaže knjižnico in svoje osebe takšno, kot je v resnici, kar se je izkazalo za pravilno tudi v primeru Mestne knjižnice Ljubljana, saj so objave, v katerih so poskušali razkriti svojo osebnost oziroma kjer so poskušali biti nekoliko hudo mušni, prejele veliko več interakcij. Ravno zato predvidevamo, da sta kategoriji Izobraževanje in Promocija storitev nekoliko slabše sprejeti med uporabniki,

saj večinoma samo predstavljata vsebine in niti ne pričakujeta odziva s strani uporabnikov.

Kar se tiče uporabniških interakcij, smo ugotovili, da se uporabniki pogosteje odzivajo na objave, ki so knjižnico predstavile v nekoliko drugačni luči – tj. tiste objave, ki so nekoliko bolj zabavne narave. Najredkeje so interakcije prejele kategorije, katerih posnetki ne predvidevajo dvosmerne komunikacije, ampak samo sporočajo podatke, npr. kategoriji Izobraževanje in Promocija storitev. Precej visoko po številu všečkov in komentarjev je kategorija Duet – najverjetneje zato, ker že sama objava dueta predvideva odziv s strani osebe, katere posnetek uporabljamo, prav tako pa s tem razširimo našo publiko, saj zajamemo še gledalce profila, na katerega se odzivamo.

V pregledu dostopne literature (New studies, b. d.; Jensen, 2020; Günel, 2020; Griffis, 2022; Sabat, 2021) smo ugotovili, da trendi in popularni zvoki vplivajo na uspešnost objave. Uporaba popularnih zvokov in trendov v Mestni knjižnici Ljubljana ni vplivala na povečano število interakcij s strani uporabnikov. Podobno je tudi pri konsistentnosti objavljanja – avtorji (Fedorenko, 2021; Günel, 2020) trdijo, da naj bi objavljali tudi večkrat na dan in s tem dosegli večje število uporabnikov, ampak v Mestni knjižnici Ljubljana so objave, ki so bile objavljene v kratkih časovnih intervalih, imele precej podpovprečne odzive s strani uporabnikov, prav tako pa objave, ki so bile objavljene na isti dan, niso prejele večjega števila interakcij (pri nekaterih smo celo zaznali manjši upad).

Mestna knjižnica Ljubljana je v času raziskovanja objavljala precej raznolike vsebine, njihove interakcije pa so precej nihale. Na tej točki naj ponovno omenimo omejitve naše raziskave – vzorec, ki smo ga imeli, je precej majhen, samo 88 objav, vključena je bila ena sama knjižnica. Trenutnih ugotovitev torej ne moremo posploševati na večjo populacijo, nam pa rezultati podajo neke splošne ideje, za kaj in kako lahko knjižnica uporablja TikTok in na katere objave se uporabniki pogosteje odzivajo.

6 Zaključek

Knjižnice se ves čas prilagajajo novim načinom komunikacije, zato nas postopni premiki na TikTok ne bi smeli skrbeti. Knjižnice po vsem svetu so precej hitro in zelo dobro sprejele ter se prilagodile določenim posebnostim, ki jih nova aplikacija prinaša. Mnoge med njimi so razširile svoj vpliv in svoj glas tudi izven svoje majhne skupnosti (primer je @FowlervilleLibrary). Eden izmed namenov, ki ga TikTok navaja na svoji spletni strani, je, da si želijo, da bi vsak postal ustvarjalec

vsebin s pomočjo svojega pametnega telefona (TikTok About, b. d.) – to nam ne nakazuje samo na to, kako preprosta za uporabo je aplikacija, ampak tudi, da ta spodbuja sodelovanje vseh uporabnikov. Čeprav aplikacija primarno ni namenjena komunikaciji, pa to ne pomeni, da ne moremo komunicirati z našimi uporabniki in drugimi knjižnicami – primer tega je vključevanje v #booktok skupnost. Prav tako pa nam lahko služi kot odlično orodje za dopolnjevanje storitev in zbirke (Prica, 2022).

Rezultatov naše raziskave ne moremo posploševati na vse knjižnice v Sloveniji, saj smo za analizo izbrali objave ene same knjižnice (tudi sam vzorec je relativno majhen, saj zajema skupaj 88 objav). Prav tako bi bili lahko rezultati ob ponovitvi analize in uporabi drugačnega vsebinskega ključa drugačni, saj smo vsebinske kategorije določili sami. Ob ponovitvi raziskave bi tudi sami dodali dodatno kategorijo, s katero bi nekoliko razbili kategorijo Razno, ki po številu objav v naši raziskavi velja za četrto najpogostejšo kategorijo. Prav tako bi v primeru ponovitve raziskave prišli do nekoliko drugačnih rezultatov pri analizi interakcij, saj so vse objave še vedno dostopne na TikTok profilu Mestne knjižnice Ljubljana in si jih lahko dnevno ogledajo uporabniki z in brez profilov na platformi.

Upamo, da se bo v prihodnjih mesecih še več knjižnic opogumilo in kreiralo svoje lastne TikTok profile. Samo objavljanje¹¹ na aplikaciji ni težavno, odpira pa mnoga vrata za nove interakcije in pridobivanje potencialnih novih uporabnikov, prav tako pa lahko z njegovo pomočjo knjižnice razširijo svoje storitve izven svojega fizičnega prostora.

Viri

Navedeni viri

Arbuckle, M. (voditelj) (2021). Library TikTok: understanding the assignment (with a panel of TikTokers) [Podkast]. V Library Land Loves. <https://open.spotify.com/episode/0oIsMl8rbsQlfYBg1O6PKP>

Bogan, K. (b. d.). TikTok: how libraries can leverage TikTok's power to engage our communities & tell our stories. [Video]. Infobase. <https://www.infobase.com/thank-you-session-1-tiktok-in-the-library-leveragingthe-power-of-tiktok-for-your-library/>

¹¹ Kot objavljanje pojmuemo samo postopek fizične izdelave posnetka in objavo na aplikaciji (torej tehnični del), ne pa ustvarjalni del.

- Bogan, K. (2021). TikTok: 8 ways libraries are using it. Don't Shush Me!. <https://dontyou-shushme.com/2021/10/25/tiktok-8-ways-libraries-are-using-it/>
- Eldridge, A. (2023). *Generation Z: demographic group*. Britannica. <https://www.britannica.com/topic/Generation-Z>
- Fedorenko, A. (2021). How to become TikTok famous in 2022. Insense. https://insense.pro/blog/how-to-become-tiktok-famous-in-2021-grow-your-following-now#title_0
- Gorman, G. E. (1998). *Qualitative research for the information professional: a practical handbook*. Library Association.
- Griffis, H. (b. d.). The ultimate TikTok marketing guide. Buffer. <https://buffer.com/library/tiktok-marketing/>
- Günel, S. (2020). How to grow your TikTok account. Better Marketing. <https://bettermarketing.pub/how-to-grow-your-tiktok-account-bfa9972fa712>
- Hursh, A. (2021). The Library's guide to TikTok: the pros and cons of joining one of the hottest social media platforms. Super library marketing. <https://superlibrarymarketing.com/2021/04/26/librarytiktok/>
- Jensen, K. (2020). What makes these librarians TikTok?. SLJ. <https://www.slj.com/story/What-Makes-These-Librarians-TikTok-teachers-schoolsocial-media>
- Librarian Resources. (b. d.). *How libraries are applying social media*. <https://librarianresources.taylorandfrancis.com/insights/library-advocacy/how-libraries-are-applying-social-media/>
- Merga, M. K. (2021). How can BookTok on TikTok inform readers' advisory services for young people?. *Library & Information Science Research*, 43(2). <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2021.101091>
- New studies quantify TikTok's growing impact on culture and music. (b. d.). TikTok. <https://newsroom.tiktok.com/en-us/new-studies-quantify-tiktoks-growing-impact-on-culture-and-music>
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods* (3rd ed.). SAGE.
- Prica, S. (2022). *Analiza objav na TikTok profilu Mestne knjižnice Ljubljana* [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Sabat, Y. (2021). TikTok, bookTok, and you. NoveList. <https://www.ebsco.com/blogs/novelist/tiktok-booktok-and-you>
- Shafawi, S. in Hassan, B. (2018). User engagement with social media, implication on the library usage: a case of selected public and academic libraries in Malaysia. *Library philosophy and practice (e-journal)*. <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5097&context=libphilprac>
- Shepherd, J. (2023). *20 essential TikTok statistics you need to know in 2023*. Social shepherd. <https://thesocialshepherd.com/blog/tiktok-statistics>
- Silipigni Connaway, L, Harvey, W., Kitzie, V. in Mikitish, S. (2017). *Academic library impact: improving practice and essential areas to research*. Association of College and Research Libraries.

Sotirios Bourne, O. (2022). *Understanding gen Z: post-ironic humour*. WYSPR. <https://www.wyspr.co.uk/blog/understanding-gen-z-post-ironic-humour>

Stephens, R. (2022). Getting started with TikTok for library marketing. *Public services quarterly*, 18(1), 59–64.

TikTok about. (b. d.). TikTok. <https://www.tiktok.com/about?lang=en>

Timar, J. (2021). TikTok famous: Fowlerville library's videos go viral. *Livingston Daily*. <https://eu.livingstondaily.com/story/news/local/community/fowlerville/2021/10/19/tiktok-famous-fowlerville-librarys-videos-go-viral-book-review-storm-kopitschzoe-guettler/8505866002/>

Troha, N. (2022). TikTok marketing: zaključna projektna naloga [Diplomsko delo]. Fakulteta za management.

Drugi uporabljeni viri

Carroll University Library [carrollulibrary]. <https://www.tiktok.com/@carrollulibrary>

Fowlerville Library [fowlervillelibrary]. <https://www.tiktok.com/@fowlervillelibrary?lang=en>

Fowlerville Library [fowlervillelibrary]. (27. 3. 2022). Books for younger middle-grade children curious about bisexuality [TikTok]. <https://vm.tiktok.com/ZMN6Bw2G/?k=1>

GVHS Library [gvhslibrary]. <https://www.tiktok.com/@gvhslibrary?lang=en>

Know Your Meme. (b. d.). <https://knowyourmeme.com>

Mestna knjižnica Ljubljana [knjiznica.ljubljana]. <https://www.tiktok.com/@mestnknjiznica?lang=en>

Sabina Prica

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
e-pošta: pricasabina@gmail.com

Prof. dr. Polona Vilar

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
e-pošta: polona.vilar@ff.uni-lj.si

Usporedba zastupljenosti klubova čitatelja u hrvatskim i slovenskim narodnim knjižnicama i stručnim časopisima

Primerjava zastopanosti bralnih klubov v hrvaških in slovenskih splošnih knjižnicah in strokovnih časopisih

Comparison of representation of book clubs in Croatian and Slovenian public libraries and professional journals

Žozefina Žentil Barić, Nada Radman

Oddano: 28. 7. 2022 – Sprejeto: 21. 2. 2023

1.01 Izvirni znanstveni članek

1.01 *Original scientific article*

UDK 027.3:061.2

DOI <https://doi.org/10.55741/knj.67.1-2.5>

Sažetak

Svrha/Cilj: Glavni cilj ovog rada jest istražiti zastupljenost klubova čitatelja kao programa u hrvatskim i slovenskim narodnim knjižnicama te kao teme u stručnim i znanstvenim člancima u strukovnim časopisima *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* (VBH) i *Knjižnica: Revija za područje bibliotekarstva in informacijske znanosti*.

Metodologija/Pristup: Polazna je hipoteza da je klub čitatelja nerazmjerno zastupljen kao tema u strukovnim časopisima u odnosu na njegovu prisutnost u praksi. Učestalost klubova čitatelja u praksi hrvatskih i slovenskih narodnih knjižnica istražena je online anketnim istraživanjem pod nazivom *Kako su se klubovi čitatelja snašli suočeni s pandemijom bolesti COVID-19*, provedenim 2020. godine. Zatim je provedena sadržajna analiza suvremenih članaka objavljenih u *Vjesniku bibliotekara Hrvatske* i *Knjižnici: Reviji za područje bibliotekarstva in informacijske znanosti* u razdoblju od 2000. do 2020. godine, a koji su u trenutku provedbe istraživanja bili dostupni na daljinu. Pregledana su ukupno 1024 rada.

Rezultati: Rezultati anketnog istraživanja pokazali su da je najmanje 21 % hrvatskih i 37 % slovenskih narodnih knjižnica imalo klubove čitatelja kao programsku aktivnost

tijekom 2019. i početkom 2020. godine. Sadržajnom analizom članaka pronađeno je 12 članaka u kojima se spominje klub čitatelja, no samo njih 5 se bavi klubovima kao jednom od glavnih tema, čime je potvrđena postavljena hipoteza rada.

Originalnost/Primjenjivost istraživanja: U ovom se radu prvi put donose podaci o zastupljenosti klubova čitatelja kao teme stručnih i znanstvenih radova u vodećim hrvatskim i slovenskim stručnim časopisima iz područja knjižničarstva i informacijskih znanosti.

Ključne riječi: klubovi čitatelja, narodne knjižnice, stručni časopisi, Vjesnik bibliotekara Hrvatske, Knjižnica: Revija za područje bibliotekarstva in informacijske znanosti

Izvlaček

Cilj: Glavni cilj članka je raziskati zastopanost bralnih klubov kot programov v slovenskih in hrvaških splošnih knjižnicah ter kot tematik v strokovnih in znanstvenih člankih v strokovnih revijah *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* (VBH) in *Knjižnica: Revija za područje bibliotekarstva in informacijske znanosti*.

Metodologija/Pristop: Izhodiščna hipoteza je, da je bralni klub nesorazmerno zastopan kot tema v strokovnih revijah glede na njegovo prisotnost v praksi. Pogostost bralnih klubov v praksi hrvaških in slovenskih splošnih knjižnic je raziskana z online anketnim raziskovanjem z naslovom *Kako so se bralni klub znašli, soočeni s pandemijo bolezni COVID-19*, ki je bilo izvedeno v letu 2020. Nato je izvedena analiza vsebine sodobnih člankov, objavljenih v *Vjesniku bibliotekara Hrvatske* in *Knjižnici: Reviji za područje bibliotekarstva in informacijske znanosti* v obdobju med letoma 2000 in 2020, kis o bili v času raziskave dostopni na daljavo. Pregledano je bilo skupaj 1024 del.

Rezultati: Rezultati anketnega raziskovanja so pokazali, da je vsaj 21 % hrvaških in 37 % slovenskih splošnih knjižnic imelo bralne klube kot programsko aktivnost v letu 2019 in začetku leta 2020. Z vsebinsko analizo člankov je bilo najdenih 12 člankov, v katerih se omenja bralni klub, a le pet jih obravnava te klube kot eno od glavnih tematik, s čimer je postavljena hipoteza potrjena.

Originalnost/Uporabnost raziskovanja: V tem članku so prvič prikazani podatki o zastopanosti bralnih klubov kot tematike v strokovnih in znanstvenih delih v vodilnih hrvaških in slovenskih strokovnih revijah s područja bibliotekarstva in informacijske znanosti.

Ključne besede: bralni klubi, splošne knjižnice, strokovne revije, Vjesnik bibliotekara Hrvatske, Knjižnica: Revija za područje bibliotekarstva in informacijske znanosti

Abstract

Purpose/Aim: The main objective of this paper is to explore the occurrence frequency of book clubs as a program in Croatian and Slovenian public libraries and as a topic in professional and scientific articles in the professional journals *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* and *Knjižnica: Revija za područje bibliotekarstva in informacijske znanosti*.

Methodology/Approach: The initial hypothesis is that the book club is underrepresented as a topic of professional and scientific articles in professional journals, compared to its presence in practice. The occurrence frequency of book clubs in the practice of Croatian and Slovenian public libraries was investigated through an online survey called *How did book clubs manage in the face of the COVID-19 pandemic*, conducted in 2020. The researchers additionally conducted a content analysis of contemporary professional articles published in *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* i *Knjižnica: Revija za područje bibliotekarstva in informacijske znanosti* in the period from 2000 to 2020, which were at the time of the research available remotely. A total of 1024 papers were reviewed.

Findings: The survey results have shown that at least 21% of Croatian and 37% of Slovenian public libraries had active book clubs in 2019 and early 2020. The content analysis of the articles found 12 articles that mention book clubs, of which only 5 deal with clubs as one of the main topics, thus confirming the initial hypothesis of this paper.

Originality/Applicability: In this paper, for the first time, data on the representation of book clubs as the topic of professional and scientific papers in leading Croatian and Slovenian professional journals in the field of librarianship and information sciences are presented.

Key words: book clubs, public libraries, professional journals, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, *Knjižnica: Revija za područje bibliotekarstva in informacijske znanosti*

1 Uvod

Posljednjih se godina u javnom prostoru učestalo govori o čitanju, bilo u kontekstu propitkivanja stanja u društvu ili razvoja obrazovnih i kulturnih politika. Pritom se sintagme *čitalačka pismenost*, *čitalačka vještina*, *kultura čitanja*, *čitalačke navike* i sl. postavljaju kao programski ciljevi koje je potrebno podići na viši stupanj. Na razini Europske unije (EU) kontinuirano se radi na izgradnji i poboljšanju čitalačke pismenosti pa se ona često pojavljuje kao tema europske suradnje. Primjerice, unaprjeđenje čitalačke pismenosti izvršteno je među europske ciljeve u radni program »Obrazovanje i usavršavanje do 2020. godine« (Mihanović i Markotić, 2016, str. 138). Europski socijalni fond (ESF)¹ prepoznaje razvoj čitalačke pismenosti važnom odrednicom uravnoteženog razvoja država članica,² a među najnovijim primjerima ističe se projekt *Europe Readr* koji

¹ Europski socijalni fond (ESF) jedan je od strukturnih fondova Europske unije (uz Europski regionalni razvojni fond (ERDF) i Kohezijski fond), kojem je osnovni cilj smanjenje razlika u životnom standardu u državama članicama EU i to promicanjem ekonomske i socijalne kohezije. <http://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/>

² Ministarstvo kulture i medija RH objavilo je 23. prosinca 2020. poziv na dostavu projektnih prijedloga pod nazivom »Čitanjem do uključivog društva«. Poziv se provodi u okviru Operativnog programa »Učinkoviti ljudski potencijali« 2014. – 2020., a usmjeren je na povećanje socijalne uključenosti ranjivih skupina (djece i mladih do 25 godina, osoba starijih od 54 godine,

je početkom 2021. godine pokrenulo Ministarstvo vanjskih poslova Republike Slovenije povodom slovenskog predsjedanja Vijećem Europske unije. Projektom *Europe Readr* nastoji se potaknuti kulturna suradnja među državama članicama EU i šire, pri čemu je poticanje kulture čitanja i kritičkog razmišljanja jedan od ciljeva ovoga projekta.³

Slično europskim nastojanjima, razvoj kulture čitanja bitna je odrednica nacionalnih politika Republike Hrvatske i Republike Slovenije. Obje vlade odlučile su se za sustavno bavljenje pitanjem čitalačke pismenosti usvojivši svoje nacionalne strategije za poticanje čitanja^{4,5}. Intencija ovih dokumenata je stvoriti učinkovit društveni okvir za razvoj kompetencija građana u području čitalačke pismenosti koji će omogućiti njihov osobni razvoj i razvoj društva u cjelini, a što je u konačnici važno i za gospodarski rast ovih zemalja.

U realizaciji spomenutih strategija važnu ulogu imaju narodne knjižnice budući da je promicanje čitanja⁶ jedna od njihovih temeljnih zadaća. Promicanje čitanja u narodnim se knjižnicama provodi različitim aktivnostima, od onih koje se provode na knjižničnim odjelima u redovitom radu s korisnicima do posebno oblikovanih (strukturiranih) čitalačkih programa koje knjižnice priređuju samostalno ili u suradnji sa srodnim ustanovama, udrugama, društvima ili nekim drugim organizacijama te s pojedincima. Jedan od takvih programa su klubovi čitatelja.

2 Klubovi čitatelja

Knjižnični klub čitatelja, prema Duić i Anđić (2019, str. 91), »promiče čitanje okupljajući i gradeći zajednicu čitatelja, ljudi s interesom prema čitanju, koji o

nezaposlenih, uključujući dugotrajno nezaposlene, osoba s invaliditetom te pripadnika romske manjine i drugih nacionalnih manjina) razvojem čitalačke pismenosti. Pozivom će se financirati aktivnosti pripreme i provedbe participativnih aktivnosti poticanja čitanja i razvoja čitalačkih kompetencija za pripadnike ciljanih skupina te aktivnosti podizanja javne svijesti o važnosti čitanja za osobni razvoj i društvenu integraciju. <http://www.esf.hr/objavljen-poziv-citanjem-do-ukljucivog-drustva/>

³ Europe Readr - the future of living. <https://www.eunicglobal.eu/news/europe-readr>

⁴ Vlada RH usvojila je 2017. godine *Nacionalnu strategiju poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine*. <https://min-kulture.gov.hr/nacionalna-strategija-poticanja-citanja/16264>

⁵ Vlada RS usvojila je 2019. godine *Nacionalnu strategiju za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030*. <https://www.gov.si/novice/2020-01-15-nacionalna-strategija-za-razvoj-bralne-pismenosti-za-obdobje-2019-2030/>

⁶ Bokan i Cupar (2017) razlikuju pojmove »promocija čitanja« i »promicanje čitanja« na način da promociju čitanja definiraju kao marketinšku aktivnost, a promicanje čitanja kao konkretnu čitalačku aktivnost.

pročitano me žele razmijeniti mišljenje i razgovarati«. Spomenuti autori navode brojne razloge zbog kojih se ljudi okupljaju u klubovima čitatelja: strast prema čitanju, zabava, stvaranje prijateljstava, pripadnost grupi i sl., donose primjere njihova profiliranja (prema vrsti literature, prema temi, autoru, dobi članova i dr.) i spominju druge specifične elemente po kojima se klubovi razlikuju (učestalost susreta, vrsta aktivnosti i sl.).

Knjižničari koji žele pokrenuti klub čitatelja lako će i brzo na internetu pronaći različite izvore na engleskom jeziku, od knjiga preko stručnih članaka do praktičnih savjeta na mrežnim stranicama ustanova poput knjižnica ili na blogovima i vlogovima zaljubljenika u knjige i čitanje.⁷ U Hrvatskoj je 2014. godine objavljen, trenutačno jedini, metodički priručnik o organizaciji i vođenju čitateljskih grupa *O čitateljskim grupama: metodički priručnik s primjerima dobre prakse* autorice Ivane Bašić. Priručnik je obogaćen s primjerima dobre prakse, a nastao je radi uočene »dobrobiti ovog jednostavnog i svugdje primjenjivog načina rada koji se u zapadnom svijetu pokazao kao jedan od najefikasnijih načina za razvijanje čitateljskih zajednica« (Bašić, 2014, str. 7). U izvorima dostupnim autorima članka nije pronađen ekvivalentan priručnik na slovenskom jeziku, međutim pronađeno je nekoliko informativnih diplomskih radova (npr. Grešak, 2016) kao što je, na primjer, rad pod naslovom *Analiza bralnih skupin za odrasle v splošnih knjižnicah in bralčev odziv na izbrano literarno delo* (Razbelj i Matajč, 2017). U radu se klubu čitatelja pristupa iz perspektive cjeloživotnog i neformalnog obrazovanja jer se bavi pitanjem što članovi mogu naučiti sudjelovanjem u klubu. Stoga ga se povezuje s karakteristikama grupnog rada i s teorijom recepcije kao jednom od suvremenijih književnoteoretskih škola, ali se navode i drugi elementi bitni za organizaciju kluba poput razloga pojedinca za ulazak u grupu, uloge voditelja kluba i načina razgovora.

Iz literature (Bašić, 2014; Duić i Anđić, 2019; Duncan, 2014; Jacobsohn, 1998 i dr. navedeni u Literaturi) proizlazi kako je prije pokretanja kluba čitatelja važno odgovoriti na niz pitanja o načinu funkcioniranja kluba: kome je klub namijenjen, kako okupiti članove, koliko je članova optimalno za ugodan rad, tko će voditi klub (knjižničar, volonter, članovi naizmjenice), koliko će dugo trajati susret, koje će se metode rada primjenjivati te na koji će se način susretati: uživo, *online* ili hibridno.

⁷ Primjeri: Book Discussion Groups: Starting a Book Discussion Group / American Library Association. <https://libguides.ala.org/bookdiscussiongroups/startguide>; Munro, C. (2018). *How to Start a Book Club: 8 Things You Need to Think About*. Edmonton Public Library. <https://www.epl.ca/blogs/post/how-to-start-a-book-club/>; McKenzie, J. P. (2020) *How to Start a Book Club in 6 Simple Steps: Oprah has one – why can't you?* Oprah Daily. <https://www.oprahdaily.com/entertainment/a27569720/how-to-start-a-book-club/>

Zatim su tu još pitanja čije se odgovore preporuča definirati tek nakon što klub krene s radom i to u dogovoru s članovima: model rada (svi čitaju isti naslov ili različite knjige na istu temu), što će se čitati (određenje prema žanru ili općenito, klasici ili suvremeni autori itd.), koliko se često susretati (svakih petnaest dana ili jednom mjesečno: ne prečesto da bi bilo nezgodno, ne prerijetko da bi prekinulo povezanost grupe), način biranja knjiga (ovisno o dobi sudionika: voditelj određuje, voditelj preporuča pa članovi biraju itd.; bira se na svakom susretu ili za cijelu programsku godinu unaprijed), pravila ponašanja (osobito je važno s djecom unaprijed dogovoriti jasna pravila), grupni rituali (hrana, čaj, kviz i sl.).

Literatura buduće organizatore kluba čitatelja upućuje na još neke elemente koji mogu značajno utjecati na opstanak kluba pa i na njih treba obratiti pažnju, a to su motivacija sudionika (što žele od kluba i koliko su mu se spremni posvetiti), kompetencije voditelja (osjećaj za dobru organizaciju, razvijen osjećaj odgovornosti, dobre komunikacijske vještine, ljubav prema dodatnom istraživanju pisca i knjige itd.), odabir poticajne literature za raspravu, metode rada (korištenje elemenata biblioterapije u radu itd.).

Pokretanje kluba čitatelja za ustanovu može biti izazovno na početku, osobito ako pokretač nije već u kontaktu sa zainteresiranom skupinom čitatelja kojima bi klub bio namijenjen. Sveukupno gledano, najveći je izazov kod vođenja kluba čitatelja upravo pokretanje kluba uz definiranje svih elemenata i privlačenje čitatelja koji nisu već upoznati s takvim oblikom rada i nisu u potrazi za klubom u koji bi se uključili (Duncan, 2014, str. 51–52). Različiti autori sugeriraju da je privlačenje članova najbolje započeti izravnim kontaktom i animiranjem aktivnih korisnika knjižnice, a potom poziv uputiti preko društvenih mreža, lokalnih radio postaja te plakatima i letcima na mjestima gdje se okuplja ciljana skupina (udruge, autobusni kolodvor, škole itd.).

Treba spomenuti i da se klubovi osnivaju s različitim ciljevima pa neki mogu imati vrlo konkretan dugoročni cilj kao što je unaprijediti čitateljske kompetencije (osobe s disleksijom) ili poboljšati znanje nekog jezika (čitanje knjiga na stranom jeziku), međutim, većini je klubova cilj jednostavno čitati i dijeliti dojmove o pročitane. I pojedini članovi imaju svoje implicitne i eksplicitne osobne ciljeve, odnosno razloge zbog kojih se pridružuju klubu pa to može biti potreba da izađu iz kuće, da upoznaju nove ljude, da se (ponovno) motiviraju na čitanje, da vode dublje smislenije razgovore itd. Činjenica da se jednim klubom može zadovoljiti tolike raznovrsne ciljeve neizmjereno je važna i vrijedna karakteristika klubova čitatelja (Duncan, 2014, str. 27). Ne iznenađuje stoga što je krajem 20. stoljeća to postao vrlo popularan način promicanja čitanja i konstruktivnog provođenja slobodnog vremena.

Jenny Hartley (Griswold, McDonnell i Wright, 2005, str. 135) u Ujedinjenom je Kraljevstvu primijetila značajan porast broja klubova čitatelja krajem devedesetih godina dvadesetog stoljeća i istaknula činjenicu da se masovni mediji poput televizije ne moraju nužno natjecati s knjigom, nego mogu biti njezini promicatelji. Kao zoran primjer navodi se *Oprah's Book Club* (OBC) koji je 1996. godine u SAD-u pokrenula u to vrijeme izuzetno popularna voditeljica *talk-showa*, Oprah Winfrey. Klub je djelovao na način da bi voditeljica odabrala jednu knjigu za čitanje, a onda mjesec dana kasnije dio emisije posvetila razgovoru o toj knjizi u kojem bi sudjelovali odabrani ljudi iz publike kao »članovi kluba« te autor knjige (Madigan, 2004, str. 4). Knjige odabrane za OBC postizale su milijunsku prodaju što je svjedočilo o popularnosti i utjecaju kluba te je Winfrey početkom 2002. godine odlučila napraviti pauzu smatrajući kako brojni klubovi koji su se pojavili mogu nastaviti raditi na popularizaciji čitanja (Madigan, 2004, str. 4). Deset godina kasnije, pod nazivom *Oprah's Book Club 2.0*, prateći trendove 21. stoljeća, klub se premjestio na internet gdje funkcionira kao suvremen *online* klub koji kombinira mrežne stranice i društvene mreže.⁸

Carreño (Delmas Ruiz i dr., 2019) ističe kako je klub čitatelja komunikacijski čin oko zajedničkog čitanja pa kao u svakom komunikacijskom činu razvoj informacijskih i komunikacijskih tehnologija postavlja novi okvir koji eksponencijalno povećava njegove mogućnosti. Razvoj informacijske i komunikacijske tehnologije, globalizacija i sveprisutna ovisnost o internetu doveli su do stvaranja mnoštva lako upotrebljivih *online* alata za slobodnu komunikaciju ljudi i suradnju neovisno o zemljopisnom položaju. Razbijanje prostornih barijera i mogućnost uspostavljanja asinkrone komunikacije bitne su razlikovne karakteristike *online* klubova čitatelja. Soriano bilježi evoluciju knjižničnih klubova čitatelja: od tradicionalnih klubova uživo licem u lice u prostoru knjižnice, preko tradicionalnih koji rad upotpunjuju nekim virtualnim sadržajima, do prve verzije potpuno virtualnih klubova koji su asinkroni i tekstualni (sudionici kluba komentiraju pročitano na internetu, npr. na blogu) pa do najnovijih klubova temeljenih na sinkronom virtualnom sudjelovanju (u obliku videokonferencije) (Soriano, 2013, str. 27).

Kao važan element kluba čitatelja ističe se njegova socijalizacijska funkcija. Foasberg (2012, str. 33) argumentira kako *online* klub čitatelja ispunjava većinu istih funkcija kao i klub uživo, ali se više usredotočuje na knjige nego na društvene odnose pa tako kod tradicionalnih klubova članovi koji nisu pročitali knjigu i dalje mogu sudjelovati u razgovoru koji se ionako vrlo često udaljava od samog teksta u druge životne teme dok se u asinkronom virtualnom svijetu

⁸ Oprah's Book Club 2.0. Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Oprah%27s_Book_Club_2.0

to rjeđe događa. Važnost socijalizacije kroz klub čitatelja osobito je došla do izražaja tijekom pandemije bolesti COVID-19 kada su stroge epidemiološke mjere potaknule knjižničare na intenzivniju upotrebu suvremenih informacijsko-komunikacijskih alata za grupne videopozive i pokretanje *online* klubova čitatelja radi očuvanja povezanosti čitateljske zajednice (Žentil Barić i Radman, 2021).

Delmas Ruiz i suradnici (2019) smatraju kako je važno imati na umu da, unatoč brojnim naporima i tehnološkim poboljšanjima, još nije izmišljen savršen medij kojim bi se mogla dijeliti strast za čitanjem i da se u toj strasti može uživati posvuda, u svako doba i između doista povezanih ljudi. Navode primjer društvenih mreža koje omogućuju otvoren i izravan pristup, jednostavne su i lake za korištenje, njima se postiže viša razina neposrednosti i popularnosti bez potrebe za velikim tehnološkim ulaganjem, a prisutne su u životima većine korisnika. Međutim, njihovo korištenje ima i nedostatke, kao što je nemogućnost filtriranja neprimjerenih komentara, očuvanje sadržaja (koji je u rukama društvene mreže) i, prije svega, one koji se odnose na privatnost. Autori smatraju da nije dovoljno to što su knjižnice prepoznale mogućnosti *online* klubova čitatelja, nego je potrebno ulagati u tehnološka poboljšanja i osvijestiti da ovakva vrsta rada zahtijeva istu osobnu predanost kao i klub licem u lice.

Dakle, čitateljski klubovi formiraju se i djeluju u različitim povijesnim i društvenim kontekstima, ali s istim motivom nastanka: interesom za razgovor o pročitanoj tekstu. Iako čitateljski klubovi ne moraju biti i nisu nužno vezani uz knjižnice, upravo je interes za pisanu riječ temeljno područje djelovanja (i poslanja) narodnih knjižnica pa su brojne narodne knjižnice i na našim prostorima prepoznale dobrobiti ovoga programa i uklopile ga u svoju ponudu.

Prikazujemo dva istraživanja: prvo o klubovima čitatelja u hrvatskim i slovenskim knjižnicama (poglavlje 3) i drugo o zastupljenosti klubova čitatelja kao teme u stručnim časopisima obiju zemalja (poglavlje 4). U svakom su poglavlju najprije prikazani sadržajni okvir istraživanja i metodologija, a slijede rezultati i njihove implikacije.

3 Klubovi čitatelja u hrvatskim i slovenskim narodnim knjižnicama

Jedna od sličnosti koje povezuju hrvatske i slovenske narodne knjižnice je interes za klubove čitatelja što je potvrdilo anketno istraživanje provedeno 2020. godine pod nazivom *Kako su se klubovi čitatelja snašli suočeni s pandemijom*

bolesti COVID-19 (Žentil Barić i Radman, 2021).⁹ Iako je glavni cilj istraživanja bio utvrditi u kojoj je mjeri i na koji način pandemija utjecala na klubove čitatelja koji su bili aktivni neposredno prije početka i tijekom pandemije, prikupljali su se i osnovni podaci o samim klubovima kako bi se stekla potpunija slika o njima, a radi boljeg razumijevanja njihova načina suočavanja s krizom. U nastavku će se predstaviti prikupljene informacije o klubovima čitatelja u hrvatskim i slovenskim narodnim knjižnicama kako bi se potvrdila glavna teza rada da su klubovi čitatelja učestao programski sadržaj u narodnim knjižnicama.¹⁰

Budući da ni u Hrvatskoj ni u Sloveniji ne postoje jedinstvene službene evidencije aktivnih klubova čitatelja, za uzorak su odabrane narodne knjižnice, kojih je u Hrvatskoj 208¹¹, a u Sloveniji 58¹². Anketnim upitnikom na daljinu prikupljeni su podaci o 62 kluba iz 43 hrvatske narodne knjižnice i 47 klubova iz 22 slovenske narodne knjižnice. U statističkom smislu, istraživanjem je utvrđeno da je najmanje 21 % hrvatskih i 37 % slovenskih narodnih knjižnica imalo čitateljske klubove u promatranom razdoblju što pokazuje da su čitateljski klubovi učestao programski sadržaj u narodnim knjižnicama. Ovaj program važan je i korisnicima knjižnica pa su se brojne knjižnice potrudile održati klubove čitatelja aktivnima i tijekom pandemije. Rezultati istraživanja pokazali su da je u Hrvatskoj 53 %, a u Sloveniji 40 % klubova nastavilo s radom tijekom pandemije.

Anketnim upitnikom knjižnicama su u prvoj skupini pitanja pod nazivom *Osnovne informacije o klubu čitatelja* postavljena pitanja o nazivu kluba, godini njegova osnivanja i kontinuitetu rada do pandemije te pitanja o tome kome je klub namijenjen, tko ga vodi i koliki je prosječan broj njegovih članova. Ovu skupinu pitanja trebali su popuniti svi klubovi koji su bili aktivni tijekom 2019. i 2020. godine, što je uključivalo i one klubove koji su tek bili osnovani ili su prestali s radom u tom razdoblju. Tako postavljenim opsegom istraživanja nastojao se steći

⁹ Detaljan opis metodologije prikazan je u članku objavljenom 2021. godine u 2. broju *Vjesnika bibliotekara Hrvatske* gdje je zbog ograničenog prostora predstavljen dio istraživanja koji se odnosi na opstanak klubova tijekom pandemije i upotrebu informacijsko-komunikacijskih alata. U ovom se radu donose rezultati koji u navedenom članku nisu predstavljeni.

¹⁰ U praksi ponekad dolazi do nedosljednog korištenja termina »čitateljski klub« i »čitateljska grupa«, što u pragmatičnom smislu nema veću važnost, dok je za proučavanje stanja o njihovoj brojnosti u narodnim knjižnicama potrebno o tome voditi računa. Ivana Bašić (2014, str. 38) navodi razliku između čitateljske grupe i čitateljskog kluba prema kojoj je čitateljski klub širi organizacijski pojam i može obuhvaćati više čitateljskih grupa.

¹¹ *Statistički podaci i pokazatelji uspješnosti za narodne knjižnice za 2019. godinu*. Portal matične djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj. <http://maticna.nsk.hr/statistika/preuzimanje/>

¹² *Koordinacija osrednjih obmoćnih knjižnic (OOK)*. Narodna in univerzitetna knjižnica Slovenia. <https://www.nuk.uni-lj.si/nuk/ook>; *Slovenske splošne knjižnice*. Portal slovenskih splošnih knjižnic. <https://www.knjiznice.si/>

uvid u brojnost čitateljskih klubova u narodnim knjižnicama te utvrditi njihov okvirni profil.

Prvi u nizu traženih osnovnih informacija o čitateljskom klubu bio je podatak o njegovu nazivu. Prema Bašić (2014, str. 82–85) imenovanje kluba značajno je za njegove članove stoga ovoj temi u priručniku o čitateljskim grupama posvećuje cijelo poglavlje. Autorica smatra da ime kluba u nekim slučajevima može pridonijeti uspjehu osobito kada je taj naziv metafora zajedništva jer je povezan sa situacijama koje poznaju samo članovi grupe.

Obradom prikupljenih upitnika utvrđeno je da su sve knjižnice navele podatak o nazivu svog čitateljskog kluba. Dobiveni odgovori razvrstani su prema karakterističnim obilježjima naziva (Tablica 1) iz kojih su se iskristalizirale sljedeće kategorije naziva: opća, dobna, mjesna, maštovita i ostalo. U *općenitu* kategoriju svrstani su klubovi čije ime ne pruža dodatne informacije o njegovu profilu (*Čitateljski klub*), dok je iz nekih naziva to moguće saznati. Tako se iz naziva kao što su *Klub čitatelja za srednjoškolce, 50+* i sl. može zaključiti da su namijenjeni samo određenoj dobnoj skupini čitatelja, a neki su profilirani prema mjestu djelovanja, odnosno mjestu susreta (*Bralni klub Bovec*, *Bralni krožek Knjižnice Mileta Klopčiča*). Ima i klubova koji su odabiru svog imena pristupili kao kreativnom zadatku ili su ga spontano odabrali prema nekoj internoj specifičnoj odrednici (*Klub veselih čitača, P.S.I.Č. (Pusti sve i čitaj)*). Ovi posljednji svrstani su u kategoriju klubova maštovitog naziva. Klubovi koje prema nazivu nije bilo moguće svrstati ni po jednoj od navedenih karakteristika uvršteni su u kategoriju *ostalo*.

Tablica 1: Nazivi klubova čitatelja

Kategorije naziva	Hrvatska (62)	Slovenija (47)
općenita	3	3
dobna	3	6
mjesna	5	8
maštovita	50	29
ostalo	1	1

Od 62 kluba čitatelja u Hrvatskoj, općenitim nazivom imenovana su 3 kluba, isti broj klubova nosio je naziv po dobi svojih članova (3), zatim je u nazivu 5 klubova bilo mjesto njihova susreta/djelovanja, maštovite nazive imalo je 50 klubova, dok je samo 1 klub pripadao kategoriji ostalih naziva. Od 47 slovenskih klubova, općenito ime nosila su 3 kluba, odnosno isti broj klubova kao i u Hrvatskoj, zatim je 6 klubova imalo u nazivu dob kojoj je namijenjen, 8 klubova nosilo je ime po mjestu susreta/djelovanja, 29 klubova imenovano je različitim maštovitim

nazivima, a samo je 1 klub u kategoriji *ostalo* jer nije imenovan niti po jednom od navedenih kriterija. Za ovaj posljednji vrijedno je navesti da se, isto kao i u Hrvatskoj, radi o klubu čitatelja s nazivom *Klub čitatelja za slijepe i slabovidne osobe*. Podaci iz tablice 1 pokazuju da među klubovima čitatelja u obje države prevladavaju klubovi maštovitih naziva – u Hrvatskoj 80 % i u Sloveniji 61 %. Rezultati otkrivaju da su knjižnice i voditelji klubova čitatelja svjesni važnosti imenovanja kluba, a većina i važnosti osmišljavanja vlastitog maštovitog naziva koji može pridonijeti jačem doživljaju grupe i zajedništva.

Slijedila su pitanja o godini osnivanja i kontinuitetu rada čitateljskog kluba. Ako se izuzmu klubovi osnovani 2019. i 2020. godine, iz prikupljenih podataka proizlazi kako je 91 % hrvatskih klubova djelovalo u kontinuitetu. Svi anketirani slovenski klubovi (100 %) djelovali su u kontinuitetu od osnivanja do pandemije. Utvrđeno je da je najstariji hrvatski klub čitatelja osnovan 2007. godine i nastavio je s radom, doduše s nešto rjeđim susretima, i tijekom pandemije što znači da je u kontinuitetu djelovao punih 13 godina. Riječ je o klubu koji okuplja odrasle čitatelje, a voditelj je knjižničar. U slovenskim narodnim knjižnicama najdugovječniji čitateljski klub redovito se sastajao 19 godina, s obzirom da je osnovan 2001. godine. Ovaj je klub također namijenjen odraslim osobama, a vodi ga volonter. Iz prikupljenih podataka ne zna se je li riječ o istim voditeljima od osnutka do pandemije niti koliko se voditelja eventualno promijenilo u navedenom razdoblju.

Uloga voditelja jedan je od važnijih elemenata za osiguravanje kvalitetnog djelovanja kluba i rasprava o knjizi. Iz literature proizlazi također da se članovi mogu izmjenjivati u ulozi voditelja ili pak platiti profesionalnom voditelju kluba da vodi njihove susrete (Jacobsohn, 1998). Imajući sve to u vidu, kod pitanja *Tko vodi klub čitatelja?* upitnikom su ponuđena tri moguća odgovora, od kojih su dva bila zadana (*volonter, knjižničar*), a treći je bio odgovor otvorenog tipa (*netko drugi*). Kod odgovora *knjižničar* mislilo se na stručnog knjižničnog djelatnika, neovisno o njegovu stručnom zvanju. Rezultati su prikazani u tablici 2.

Tablica 2: Voditelji čitateljskih klubova

Voditelj kluba	volonter	knjižničar	ostalo
Hrvatska	15	43	4
Slovenija	14	27	6

Prema rezultatima prikazanim u tablici 2 utvrđuje se da su voditelji čitateljskih klubova u narodnim knjižnicama najčešće knjižničari (69 % klubova u Hrvatskoj i 57 % klubova u Sloveniji), a potom volonter (24 % u Hrvatskoj i 30 % u Sloveniji). Kategorija *ostalo* u hrvatskim je knjižnicama zastupljena sa 7 %, a navedeni

su jednom honorarno plaćena osoba, jednom knjižničar i volonter zajedno, jednom ravnateljica knjižnice i jednom vanjska suradnica. U slovenskim knjižnicama kategorija *ostalo* zastupljena je sa 13 %: za četiri kluba navedeno je da ih vode vanjski suradnici, jedan klub vode volonter i knjižničar zajedno, a jedan klub književnica i književna kritičarka (nije navedeno u kojem radnom svojstvu).

Kao jedan od češćih kriterija kod profiliranja klubova čitatelja ističe se dob sudionika (Bašić, 2014, str. 54). Ispitanicima je na odabir ponuđeno 6 dobnih kategorija: *mlađi osnovnoškolci (do 4. r. OŠ), stariji osnovnoškolci, srednjoškolci, mladi u dobi od 19 do 30 godina, odrasle osobe i umirovljenici* te rubrika *nekom drugom* s mogućnošću dopune vlastitim riječima. U tablici 3 prikazani su rezultati poređani od najmlađe dobne kategorije prema najstarijoj.

Tablica 3: Dob članova

Kome je klub namijenjen?	Hrvatska (62)	Slovenija (47)
mlađim osnovnoškolcima (do 4. r. OŠ)	5	0
starijim osnovnoškolcima	6	0
srednjoškolcima	4	0
mladima u dobi od 19 do 30 godina	2	1
odraslim osobama	37	18
umirovljenicima	1	11
nekom drugom	7	7

Među podacima prikazanim u tablici 3 ističe se dominacija klubova namijenjenih odraslim osobama: u Hrvatskoj 60 %, u Sloveniji 38 %. Zanimljivo je da je među klubovima koji su sudjelovali u istraživanju u Hrvatskoj 24 % klubova za djecu, dok među slovenskim odgovorima uopće nema klubova namijenjenih osnovnoškolskom i srednjoškolskom uzrastu. U slovenskim se knjižnicama u gotovo identičnom postotku, 23 %, sastaju klubovi namijenjeni isključivo umirovljenicima dok je samo jedna hrvatska knjižnica navela da ima klub za umirovljenike. Analizom odgovora iz rubrike *nekom drugom* uočava se da su kod određenog broja čitateljskih klubova dobne kategorije bile drugačijeg raspona od predviđenog (npr. osnovnoškolski i srednjoškolski uzrast zajedno). U slovenskim narodnim knjižnicama djeluje i nekoliko međugeneracijskih klubova: *od srednjoškolaca do umirovljenika, miješano za sve generacije, mještani svih uzrasta* i sl. Sličnih primjera o mješovitim čitateljskim grupama nije bilo među odgovorima hrvatskih narodnih knjižnica. Mladi su podjednako slabo zastupljeni u obje države: u Hrvatskoj 9 klubova (15 %), u Sloveniji 2 kluba (4 %). Moguće je da mladi sudjeluju u radu klubova za odrasle i u slovenskim međugeneracijskim

klubovima, ali kao zasebnoj korisničkoj skupini rijetko im se posvećuje posebna pažnja.

Odgovori na pitanje o prosječnom broju članova pojedinog kluba čitatelja pokazali su da se članstvo u Hrvatskoj kreće u rasponu od najmanje 3 člana (klub za djecu od 8 do 12 godina, osnovan 2020.) do najviše 45 članova (klub namijenjen odraslim osobama, osnovan 2017.), dok je u Sloveniji raspon od najmanje 2 člana (klub za slijepe i slabovidne, osnovan 2011.) do najviše 30 članova (klub štićenika staračkog doma, osnovan 2012.). U literaturi se u kontekstu članstva obično ističe kako je bolje imati veći raspon članova na popisu, optimalno bi bilo između 10 i 18 članova, jer je rijetko da baš svi svaki put dođu na sastanak (Jacobsohn, 1998, str. 10). Prema Bašić (2014, str. 64–65) praktična iskustva voditelja pokazala su da je 12 članova »najčešće spominjan magični broj« koji omogućuje kvalitetan susret u smislu da se svima tijekom sastanka omogući dovoljno prilika za sudjelovanje. U ovom se istraživanju na temelju podataka o prosječnom broju članova svakog pojedinog kluba došlo do uvida kako klubovi u Hrvatskoj prosječno okupljaju 10, a u Sloveniji 12 članova, što je unutar spomenutog raspona za optimalan broj članova.

Premda je primarni cilj predstavljenog istraživanja bio utvrditi utjecaj pandemije na čitateljske klubove, dobiveni rezultati dali su vrijedne podatke o njihovoj strukturi i zastupljenosti u hrvatskim i slovenskim narodnim knjižnicama tijekom 2019. i početkom 2020. godine. Ukupno uzevši, istraživanje je pokazalo izrazitu sličnost u strukturi čitateljskih klubova u narodnim knjižnicama Hrvatske i Slovenije. U obje zemlje prevladavajući su klubovi za osobe odrasle dobi (između 30 i 65 godina starosti), zatim klubovi maštovitih naziva, klubovi koje vode knjižničari, najviše ih djeluje u višegodišnjem kontinuitetu i ukupan prosječni broj njihovih članova unutar je raspona optimalnog broja članova. Istraživanje je ujedno potvrdilo i tezu o učestalosti klubova čitatelja kao programa za poticanje čitanja u hrvatskim i slovenskim narodnim knjižnicama. Upravo su podaci o brojnosti klubova bili motivirajući čimbenik za provedbu dodatnog istraživanja, ali s aspekta teorijskog bavljenja njima, odnosno zastupljenosti klubova čitatelja kao teme u stručnim časopisima na području knjižničarstva i informacijskih znanosti u Hrvatskoj i Sloveniji.

4 Istraživanje zastupljenosti klubova čitatelja kao teme u stručnim časopisima

Kao dio pripreme za provedbu istraživanja o tome kako su se klubovi čitatelja snašli suočeni s pandemijom bolesti COVID-19, pregledane su stručne publikacije

iz područja knjižničarstva i informacijskih znanosti u potrazi za člancima o klubovima čitatelja. Nakon provedenog istraživanja uočen je nerazmjer između velikog broja aktivnih klubova i malog broja stručnih članaka i istraživanja predstavljenih u slovenskim i hrvatskim stručnim periodičkim publikacijama. Kako bi se ova tvrdnja provjerila odlučeno je provesti dodatno istraživanje s detaljnijim pregledom članaka koristeći kvalitativnu metodu analize sadržaja. Istraživanje je provedeno u srpnju 2021. godine.

Cilj istraživanja bio je utvrditi u kolikoj su mjeri zastupljeni klubovi čitatelja kao tema znanstvenih i stručnih članaka u najvažnijim slovenskim i hrvatskim strukovnim publikacijama. Postavljena je hipoteza da su klubovi čitatelja rijetko prisutni kao glavna tema stručnih i znanstvenih radova u strukovnim časopisima iz područja knjižničarstva. Za pregled su odabrani *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* (VBH) i *Knjižnica: Revija za područje bibliotekarstva in informacijske znanosti*. Oba su časopisa glavni strukovni časopisi u svojim zemljama koji recenziraju radove, objavljuju stručne i znanstvene članke iz područja knjižničarstva i informacijskih znanosti, u potpunosti su dostupni u slobodnom pristupu na daljinu, a oba vode krovne strukovne udruge knjižničara: Hrvatsko knjižničarsko društvo i Zveza bibliotekarskih društava Slovenije.

Fokus je stavljen na suvremene članke objavljene u 21. stoljeću, i to na sveske objavljene u razdoblju od 2000. do 2020. godine koji su u trenutku provedbe istraživanja bili dostupni na daljinu. Kod slovenskog časopisa obuhvaćeni su svesci počevši od dvobroja 1–2 iz 2000. godine, a zaključno s brojem 4 iz 2019. godine. U hrvatskom časopisu pregledani su svesci počevši od broja 1–2 iz 2003. godine pa zaključno s brojem 63 iz 2020. godine. Kriteriji prema kojima su pretraživani radovi bili su: pojam u naslovu, pojam u ključnim riječima, pojam u sadržaju članka. Detaljnije su pregledani radovi koji se bave općenito kulturom čitanja ili konkretnim radom knjižnica i programima poticanja čitanja (što je opet uočeno iz naslova, ključnih riječi i sažetka). S obzirom na neujednačenost nazivlja, pojmovi korišteni za pretraživanje sadržaja bili su: bralni klub, knjižni klub, bralni krožek, bralne skupine, čitateljski klub, klub čitatelja, čitateljska grupa. Rezultati su prikazani u tablici 4.

Kao što je vidljivo iz tablice 4, pregledano je ukupno 147 brojeva i 1024 rada. Ispostavilo se da je pregledan isti broj članaka, njih 512, u svakom časopisu. U slovenskom časopisu pronađeno je 7 članaka u kojima se spominje klub čitatelja, no samo 2 se bave klubovima kao jednom od glavnih tema. Slično je i u hrvatskom časopisu gdje je pronađeno 5 radova u kojima se spominje traženi pojam, a u 3 članka je upravo klub čitatelja glavna tema. Ovime je potvrđena hipoteza istraživanja o malom broju članaka nasuprot velikom broju klubova kako u Hrvatskoj tako i u Sloveniji.

Tablica 4: Zastupljenost radova o klubovima čitatelja u dva vodeća stručna časopisa u Hrvatskoj i Sloveniji

Serijska publikacija	Pregledano sveščića (brojeva)	Pregledano radova ¹³	Radovi u kojima se spominje klub čitatelja	Radovi u kojima se tematizira klub čitatelja
Vjesnik bibliotekara Hrvatske (2003. – 2020.)	66	512	5	3
Knjižnica: Revija za područje bibliotekarstva in informacijske znanosti (2000. – 2019.)	81	512	7	2

U slovenskoj *Knjižnici* najranije se klub čitatelja spominje 2001. godine u članku *Odkrivanje korenin informacijske družbe: knjiga kot materialni objekt in komunikacijsko sredstvo* (Kovač, 2001) kao jedan od kanala na komunikacijskom putovanju knjige od autora do čitatelja. Prvi konkretni primjer kluba čitatelja pojavljuje se 2003. godine u članku *Promocijska dejavnost visokoškolske knjižnice: primer knjižnice oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo* (Nagode, 2003). U radu su predstavljeni rezultati anketnog istraživanja o tome koliko dobro korisnici knjižnice poznaju njezine promotivne aktivnosti i kako ih ocjenjuju. Jedno od pitanja u anketi odnosilo se na klub čitatelja studenata knjižničarstva za koji se pokazalo da iako ima privlačne i mnogobrojne plakate pa je većina ispitanika znala za njega, ipak je vrlo malen broj studenata sudjelovao u klubu.

Potom se termini sreću češće u razdoblju između 2015. i 2017. godine. Tako se u prvom dvobroju 2015. godine nalazi članak *Branje sodobnih slovenskih romanov v izbranih enotah Mestne knjižnice Ljubljana* (Šikonja i Petek, 2015) u kojem se među programima za promicanje kulture čitanja navodi šest klubova čitatelja koji djeluju u različitim knjižnicama u mreži navedene knjižnice. Naredne godine izašla su dva članka u kojima se spominju klubovi čitatelja. U članku *Dobreknjige.si – projekt slovenskih splošnih knjižnic* (Malec i dr., 2016) predstavljen je portal *Dobreknjige.si* te se spominju virtualni klubovi čitatelja. U radu *Senzorno ovirani in osebe z ovirami na području branja pri dostopanju do bralnega gradiva v specialni in splošni knjižnicah v Sloveniji* (Zaviršek i dr., 2016) analiziraju se rezultati istraživanja o uspostavljanju infrastrukture za osiguravanje jednakog pristupa publikacijama za slijepe, slabovidne i osobe s teškoćama u čitanju.

¹³ Pod radovima se misli isključivo na izvorne znanstvene radove, pregledne radove, istraživanja, stručne članke i članke na temelju izlaganja na skupu (nisu ubrojani zaključci s radionica, prikazi knjiga, In memoriam, izvještaji sa skupština i sl.).

Klubovi čitatelja spominju se dvaput: jednom kada se prenosi kako su ispitanici u vezi s narodnim knjižnicama istaknuli da vole sudjelovati u klubovima čitatelja, a drugi put se navodi da je u malom broju slučajeva osobama s brojnim poteškoćama čitanja jedini način dolaska do knjižne građe preko zaposlenika u domovima za starije osobe u kojima djeluje klub čitatelja.

Posljednji broj *Knjižnice* u kojem se spominju klubovi čitatelja je četvrti broj 2017. godine s temom *vrednovanje književnosti i razvoj kulture čitanja*. U tom broju dva članka među ključnim riječima sadrže traženi termin *bralni klub* pa su jedini radovi kojima su klubovi čitatelja jedna od glavnih tema. Prvi rad je zapravo intervju s Mancom Košir, poznatom slovenskom intelektualcom koja je krajem 90-ih godina 20. stoljeća u suradnji s Andragoškim centrom Slovenije pokrenula klub čitatelja *Beremo z Manco Košir* u sklopu kojega se u jednom razdoblju sastajalo oko 30 čitateljskih grupa diljem zemlje. Teme članka *Intervju z Manco Košir: Dobre knjige nas berejo* (Kavčič, 2017) su (klasični) klubovi čitatelja, izgradnja zajednice i osobni rast. Ovo je jedini članak u kojem se govori o strukturi kluba čitatelja: vođenju, broju članova, potrebnim pravilima, načinu biranja knjige te o povezanosti biblioterapije i kluba čitatelja. Istaknute su neke dobrobiti kluba čitatelja za njegove članove, ali i društvo u cjelini.

Drugi rad je kratak stručni članak »*Brati pomeni početi podvige.*« (Tone Pavček) (*Spletni bralni klubi: prispevek na 5. literarnem torku, 24. oktober 2017.* (Jamnik, 2017) i jedini rad koji već u naslovu sadrži traženi termin. Članak skreće pozornost na bitne značajke različitih oblika promicanja književnosti i motivacije za čitanje te njihovo ispreplitanje pri nastojanju da se ljude privuče čitanju i sudjelovanju u klubovima čitatelja. Pritom se u radu naglašava važnost promicanja čitanja iz užitka, a ne samo radi pismenosti. Pod podnaslovom *Klubovi čitatelja* autorica se kratko osvrće na razne sadržaje na internetu: blogove o knjigama, portale s preporukama, ali i raspravama o pročitanoj koji su svojevrsni *online* čitateljski klubovi. Dalje ističe kako u Sloveniji postoji čitav niz čitateljskih klubova i susreta poput »Književnih čajanki« i daje primjere. Navodi kako su klubovi čitatelja uživo i dalje česti i popularni i kod mladih i kod odraslih čitatelja, posebno u školama i narodnim knjižnicama. Zatim tvrdi da što su uspješnije internetske stranice za čitanje, to intenzivnije ovi klubovi uživo propadaju. Međutim, kako tvrdnju ne potkrepljuje referencama na provedena istraživanja, stječe se dojam da je riječ o subjektivnoj procjeni autorice koju tek treba provjeriti.

U *Vjesniku bibliotekara Hrvatske* termin *čitateljski klub* prvi se put sreće 2013. godine kao jedna od ključnih riječi članka o blogovima koji su zamišljeni kao svojevrsni *online* čitateljski klubovi: *Čitateljski blogovi Tragači i Knjiški frikovi – usluge za djecu i mlade na Webu 2.0* (Kolarić i dr., 2013). Rad se bavi upotrebom,

tada novih, internetskih aplikacija za uspostavu i razvijanje knjižničnih usluga za djecu i mlade, a središnja su mu tema čitateljski klubovi. Autorice polaze od općenitih dobrobiti čitanja i uloge knjižnica u razvijanju kulture čitanja, stavljajući naglasak na mogućnosti koje nudi upotreba pomagala *weba* 2.0 u promicanju čitanja. Posebno poglavlje posvećeno je primjerima iz prakse – čitateljskim blogovima *Tragači* i *Knjiški frikovi*, koje su autorice članka ujedno osmislile i vodile.

Sljedeći put se traženi termin susreće 2015. godine u članku *Pokretne knjižnice kao dio knjižnične mreže narodnih knjižnica u Hrvatskoj: stanje i razvojni planovi* (Pezer i Vugrinec, 2015), gdje je samo naveden kao jedan od programa koje provode bibliobusne službe. U radu iz 2017. godine VBH donosi primjer rada kluba čitatelja za tinejdžere Gradske knjižnice Subotica, što je vidljivo već u sažetku (Ivanković i Mlinko, 2017). Članak donosi tumačenje naziva, cilja i metoda rada u klubu te opise pojedinih susreta.

Potom su 2019. godine objavljena dva članka vezana uz temu. Prvi je pregledni rad *Uloga knjižnice u biblioterapiji (s osvrtom na sveučilišne knjižnice)* (Antulov, 2019) u kojem se u uvodnom dijelu klubove čitatelja spominje kao jednu u nizu aktivnosti koje knjižnice provode vezano uz knjigu i čitanje. Drugi je rad potpuno posvećen klubovima s obzirom da se radi o istraživanju njihova djelovanja: *Čitateljski klubovi u narodnim knjižnicama velikih hrvatskih gradova* (Duić i Anđić, 2019). Anketno istraživanje provedeno je u šest najvećih hrvatskih gradova kako bi se utvrdili prisutnost, obilježja i praksa čitateljskih klubova. Rad donosi zanimljive rezultate istraživanja i njihovu interpretaciju, a vrijedi spomenuti da se autori također osvrću na nedovoljnu zastupljenost čitateljskih klubova kao teme u domaćim stručnim i znanstvenim radovima.

Iz ovog malog broja članaka vidljivo je da su u obje zemlje klubovi čitatelja prisutni u raznim vrstama knjižnica, ali i drugim institucijama poput domova za starije osobe, udrugama i sl. Tim je zanimljivije da se u člancima koji se bave kulturom čitanja i ulogom knjižnica u njezinu promicanju, uglavnom ne spominju klubovi čitatelja iako su u praksi vrlo prisutni.¹⁴ Iznenađujuće je, također, što je općenito tako malo članaka u dvadesetogodišnjem razdoblju u kojima se uopće spominje klub čitatelja. S druge strane, stječe se dojam da općenito o konkretnim programima promicanja čitanja gotovo nema radova.¹⁵ Moguć razlog za ovakvu

¹⁴ Primjer: Gabrič, A. (2011). Branje od razvedrila elite do splošne dobrin. *Knjižnica, Revija za područje bibliotekarstva in informacijske znanosti*, 55(4), 49–68. <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/6015>

¹⁵ S obzirom da ova tema nije bila u fokusu istraživanja, tvrdnju bi trebalo provjeriti zasebnim istraživanjem.

situaciju mogla bi biti dostupnost diplomskih radova studenata informacijskih znanosti. Naime, tijekom potrage za literaturom u pripremi za provedbu istraživanja o tome kako su se klubovi čitatelja snašli suočeni s pandemijom bolesti COVID-19 u obje je zemlje pronađeno više diplomskih radova koji se bave klubovima čitatelja, ali i različitim drugim programima promicanja čitanja u knjižničama. Navedeno upućuje na postojanje svjesnosti u knjižničarskim krugovima o važnosti ovih programa, ali i o mogućnostima provedbe različitih istraživanja i pisanja stručnih radova vezano uz klubove čitatelja konkretno te programe poticanja čitanja općenito. Možda je razlog malog broja stručnih članaka to što su *Knjižnica* i VBH više usmjereni na pregledne i znanstvene radove, a knjižničari praktičari su zbog uvjeta na radnom mjestu vjerojatno usmjereniji na jednostavnije prikaze programa kakve mogu objaviti primjerice u hrvatskim publikacijama *HKD Novosti*¹⁶ i *Svezak*¹⁷ ili slovenskoj reviji *Bukla*¹⁸.

5 Zaključak

Klub čitatelja je program koji je, površno gledano, lako pokrenuti jer su potrebni samo zainteresirani ljubitelji čitanja, pristup dovoljnom broju primjeraka i netko tko će voditi susrete. Međutim, dubljim pristupom razotkrivaju se brojni elementi koji su važni za opstanak kluba poput motivacije sudionika, kompetencije voditelja, odabir literature poticajne za raspravu i tako dalje. Sve su to također i teme kojima se istraživači mogu baviti kako bi pomogli knjižničarima praktičarima da vode što uspješniji klub čitatelja. Kao što su Farmer i Stričević (2011, str. 3) pojasnile, korištenjem istraživanja za promociju pismenosti i čitanja, knjižničari povećavaju šanse za uspjeh proučavanog projekta i kvalitetno pridonose svojoj profesiji. Na isti se način prema tom pitanju odnose i uvodno spomenuti hrvatski i slovenski nacionalni strateški dokumenti za poticanje čitanja. U kontekstu trajne skrbi o kulturi čitanja, u ovim se dokumentima naglašava važnost provedbe istraživanja, evaluacije i prijenosa (objave) njihovih rezultata za osiguranje kontinuiteta postojećih kvalitetnih programa i razvoj novih. Iz predstavljenih rezultata istraživanja razvidno je da su klubovi čitatelja danas učestao programski sadržaj u hrvatskim i slovenskim narodnim knjižnicama, dok u temeljnim knjižničarskim časopisima nisu dovoljno tematizirani. Povezivanje iskustvenih i

¹⁶ Glasilo Hrvatskoga knjižničarskog društva. https://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/o_novosti-ma/

¹⁷ Stručni časopis Društva knjižničara Bilogore, Podravine i Kalničkog prigorja. <http://www.drustvo-knjiznicara-bpkp.hr/casopis-svezak/>

¹⁸ Besplatna revija o temama i događanjima vezanima uz knjige i čitanje. <https://www.bukla.si/revija-bukla/o-reviji-bukla.html>

teorijskih znanja predstavljalo bi cjelovit pristup klubu čitatelja, koji bi mu omogućio status programa koji ne ovisi o entuzijazmu pojedinca, i ujedno put za definiranje kluba čitatelja kao bitnog čitateljskog programa za narodne knjižnice.

Literatura

- Antulov, Z. (2019). Uloga knjižnice u biblioterapiji (s osvrtom na sveučilišne knjižnice). *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 62(1), 151–165. <https://doi.org/doi: 10.30754/vbh.62.1.653>
- Bašić, I. (2014). *O čitateljskim grupama: metodički priručnik s primjerima dobre prakse*. Zagreb: Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju.
- Bokan, A. i Cupar, D. (2017) Promocija i promicanje čitanja u narodnim knjižnicama Republike Hrvatske. *Libellarium*, 10(1), 1–47. <https://doi.org/doi: 10.15291/libellarium.v1i1.290>
- Delmàs Ruiz, M., Lleal Ronda, J. i Suriñach Vicente, E. (2019). Lectures 2.0 : els clubs de lectura virtuals. *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, 42 (juny). <https://doi.org/doi: 10.1344/BiD2019.42.6>
- Duić, M. i Anđić, M. (2019). Čitateljski klubovi u narodnim knjižnicama velikih hrvatskih gradova. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 62(2), 89–111. <https://doi.org/doi: 10.30754/vbh.62.2.764>
- Duncan, S. (2014). *Reading for Pleasure and Reading Circles for Adult Emergent Readers*. Leicester: National Institute of Adult Continuing Education. <https://www.researchgate.net/publication/283461262>
- Farmer, L. i Stričević, I. (2011). *Using research to promote literacy and reading in libraries: Guidelines for librarians*. The Hague, Nizozemska: IFLA Headquarters. <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/publications/professional-report/125.pdf>
- Ferrándiz Soriano, J. L. (2013). Clubes de lectura virtuales: el modelo por videoconferencia. *Tejuelo: revista de ANABAD Murcia*, 13, 26–35. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5215446>
- Foasberg, N.M. (2012). Online reading communities: from book clubs to book blogs. *The Journal of Social Media in Society*, 1(1). <https://www.thejsms.org/index.php/JSMS/issue/view/1>
- Gabrič, A. (2011). Branje od razvedrila elite do splošne dobrin. *Knjižnica, Revija za področje bibliotekarstva in informacijske znanosti*, 55(4), 49–68. <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/6015>
- Grešak, K. Delovanje bralnih skupin v Mestni knjižnici Ljubljana. [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. Repozitorij UL. <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?lang=eng&id=104998>
- Griswold, W., McDonnell, T. i Wright, N. (2005.) Reading and the Reading Class: In the Twenty-first Century. *Annual Review of Sociology*, 31, 127–141. <https://doi.org/doi: 10.1146/>

annurev.soc.31.041304.122312 : Hartley J. (2001). Reading Groups. A Survey Conducted in Association with Sara Turvey. Oxford/New York: Oxford Univ. Press.

Ivanković, B i Mlinko, N. (2017). Knjižnica kao prostor flanerije. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 60(1), 183–191. <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/issue/view/24>

Jacobsohn, R. W. (1998). *The reading group handbook*. Ney York: Hyperion, 1998. https://archive.org/details/readinggrouphand00jaco_0/page/n3/mode/2up

Jamnik, T. (2017). »Brati pomeni početi podvige.« (Tone Pavček) (Spletni) bralni klubi: prispevek na 5. literarnem torku, 24. oktober 2017. *Knjižnica, Revija za področje bibliotekarstva in informacijske znanosti*, 61(4), 35–46. <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/issue/view/613>

Kavčič, P. (2017). Intervju z Manco Košir: Dobre knjige nas berejo. *Knjižnica, Revija za področje bibliotekarstva in informacijske znanosti*, 61(4), 9–13. <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/issue/view/613>

Kolarić, A., Šimić, s., Štivić, V. i Žentil Barić, Ž. (2013). Čitateljski blogovi Tragači i Knjiški frikovi – usluge za djecu i mlade na Web-u 2.0. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 56(3), 91–100. <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/164/159>

Kovač, M. (2001). Odkrivanje korenin informacijske družbe: knjiga kot materialni objekt in komunikacijsko sredstvo. *Knjižnica, Revija za področje bibliotekarstva in informacijske znanosti*, 45(3), 1–16. <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/5572>

Madigan, M. (2004). Richard Wright, Toni Morrison, and United States book clubs. *Acta Neophilologica*, 37(1–2), 3–8. <https://doi.org/doi:10.4312/an.37.1-2.3-8>

Malec, L., Kavčič, P. i Škvarč, I. (2016). Dobreknjige.si – projekt slovenskih splošnih knjižnic. *Knjižnica, Revija za področje bibliotekarstva in informacijske znanosti*, 60(2–3), 15–34. <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/issue/view/574>

Mihanović, Z. i Markotić, I. (2016). Marketing u nakladništvu – navike čitanja i kupnje knjiga sveučilišne studentske populacije. *Zbornik Sveučilišta u Dubrovniku*, 3, 135–158. uri: <https://hrcak.srce.hr/169961>

Nagode, A. (2003). Promocijska dejavnost visokoškolske knjižnice: primer knjižnice oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo. *Knjižnica, Revija za področje bibliotekarstva in informacijske znanosti*, 47(3), 51–78. <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/5778>

Pezer, I. i Vugrinec, Lj. (2015). Pokretne knjižnice kao dio knjižnične mreže narodnih knjižnica u Hrvatskoj : stanje i razvojni planovi. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 58(1–2), 221–240. <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/64/59>

Razbelj, A. i Matajc, V. (2017). *Analiza bralnih skupin za odrasle v splošnih knjižnicah in bralčev odziv na izbrano literarno delo* [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. Repozitorij UL. <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?lang=en&id=112503>

Šikonja, K. i Petek, M. (2015). Branje sodobnih slovenskih romanov v izbranih enotah Mestne knjižnice Ljubljana. *Knjižnica, Revija za področje bibliotekarstva in informacijske znanosti*, 59(1–2), 37–51. <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/issue/view/572>

Zaviršek, D., Kačič, M., Krstulović, G. i Sobočan, A.M. (2016). Senzorno ovirani in osebe z ovirami na področju branja pri dostopanju do bralnega gradiva v specialni in splošnih knjižnicah v Sloveniji. *Knjižnica, Revija za področje bibliotekarstva in informacijske znanosti*, 60(4), 33–54. <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/issue/view/573>

Žentil Barić, Ž. i Radman, N. (2021) Kako su se snašli klubovi čitatelja suočeni s pandemijom bolesti COVID-19? *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 64(2), 33–57. <https://doi.org/doi:10.30754/vbh.64.2.812>

Žozefina Žentil Barić

Gradska knjižnica Zadar, Stjepana Radića 11b, 23000 Zadar, Hrvatska
e-pošta: zbaric@gmail.com

Nada Radman

Gradska knjižnica Zadar, Stjepana Radića 11b, 23000 Zadar, Hrvatska
e-pošta: nada.radman@gkzd.hr

Notni arhiv Ženskega pevskega zbora Milko Škoberne Jesenice v knjižnici na Glasbeni šoli Jesenice

*Music archive of the Milko Škoberne Women's Choir Jesenice
located at the Music School Jesenice*

Nina Jamar

Oddano: 8. 4. 2023 – Sprejeto: 13. 6. 2023

1.04 Strokovni članek
1.04 Professional article

UDK 930.253:78.087.682

DOI: <https://doi.org/10.55741/knj.67.1-2.6>

Izvilleček

Namen: Namen članka je opisati, kako smo v knjižnici na Glasbeni šoli Jesenice obdelali notni arhiv Ženskega pevskega zbora Milko Škoberne Jesenice.

Metodologija/pristop: Če želimo obdelati neko zapuščino, potem moramo najprej nekaj vedeti o sami zapuščini (osebi, zboru ipd.). V našem primeru je to Ženski pevski zbor Milko Škoberne Jesenice. Zato smo se odločili, da bomo v prvem delu popisali zgodovino zbora. Podatke o delovanju zbora smo poiskali v lokalnih glasilih, obrnili smo se tudi na pevke, ki so prepevale v Ženskem pevskem zboru Milko Škoberne Jesenice, in z njimi opravili telefonske intervjuje. V drugem delu pa gre za kronološki prikaz obdelave notnega arhiva v knjižnici na Glasbeni šoli Jesenice.

Rezultati: Rezultat prvega dela je kratka zgodovina zbora. Rezultat drugega dela pa je zbirni zapis za notni arhiv Ženskega pevskega zbora Milko Škoberne Jesenice ter popis zaloge v sistemu COBISS.

Omejitve raziskave: Prvo omejitev je predstavljajo dejstvo, da Ženski pevski zbor Milko Škoberne Jesenice ne deluje več. Drugo omejitev je predstavljalo dejstvo, da z obdelavo zapuščin in izdelavo zbirnih bibliografskih zapisov nismo imeli izkušenj.

Izvirnost/uporabnost raziskave: Z raziskavo smo želeli na enem mestu zbrati podatke o Ženskem pevskem zboru Milko Škoberne Jesenice in s tem predstaviti posebno zbirko,

ki je del knjižnične zbirke na Glasbeni šoli Jesenice. Želeli smo tudi prikazati, kako lahko podatke o tovrstni posebni zbirki vnesemo v sistem COBISS kot primer za nadaljnje delo na tem področju.

Ključne besede: šolske knjižnice, glasbene knjižnice, zapuščine, notne zapuščine, pevski zbori

Abstract

Purpose: The purpose of the article was to describe how the legacy of Woman's Choir Milko Škoberne Jesenice was processed in the library of Music School Jesenice.

Methodology/approach: If we want to process a legacy, then we must first know as much as possible about the legacy itself. Therefore, in the first part we described the history of Women's Choir Milko Škoberne Jesenice. We collected the data about the choir in local newspapers and also some former choir singers helped us to obtain the data through the telephone interviews. In the second part of the research the chronological presentation of the processing of the legacy of Woman's Choir Milko Škoberne Jesenice is described.

Results: The result of the first part is a short history of the choir. The result of the second part is a collective bibliographic record for the legacy of Woman's Choir Milko Škoberne Jesenice in the system COBISS.

Research limitation: The first limitation presented the fact that the choir no longer exists. The second limitation presented the fact that we had no experience regarding collective bibliographic records.

Originality/practical implications: We wanted to collect the data about Woman's Choir Milko Škoberne from Jesenice in one place and to present this special collection that is a part of library collection. We also wanted to show how data on such a special collection can be entered in system COBISS as an example for future work in this area.

Key words: school libraries, music libraries, legacies, musical legacies, choirs

1 Uvod

Namen članka je opisati, kako smo v knjižnici na Glasbeni šoli Jesenice obdelali notni arhiv Ženskega pevskega zbora Milko Škoberne Jesenice (v nadaljevanju ŽPMŠJ). Pevski zbor je deloval od leta 1968 do leta 2012. Notni arhiv ŽPMŠJ smo v knjižnico prejeli leta 2006. Sestavljajo ga skladbe, ki jih je zbor prepeval v približno tridesetih letih svojega delovanja. Zadnjih deset let se notni arhiv ŽPMŠJ ni več urejal. Ko smo gradivo prejeli, smo ga najprej uredili po naslovih skladb in vpisali v računalniški program WinKnj. Vseh skladb je bilo 522. Leta 2009 smo v knjižnici na Glasbeni šoli Jesenice začeli z vnosom gradiva v sistem COBISS, kar je pomenilo, da smo z vnosom knjižničnega gradiva v računalniški program

začeli od začetka. Program WinKnj smo konec leta 2012 prenehali uporabljati. Od vsega knjižničnega gradiva v knjižnici na Glasbeni šoli Jesenice nam je konec leta 2020 za vnos v sistem COBISS ostalo samo še gradivo ŽPMŠJ. Zato smo si ponovno zastavili vprašanje, na kakšen način to gradivo obdelati. Tokrat v sistemu COBISS. Postopek vnosa bo opisan v nadaljevanju prispevka.

Šolska knjižnica na Glasbeni šoli Jesenice se že od začetka delovanja leta 2003 trudi, da bi posegla tudi na področje domoznanstva. Želja je ohraniti spomin na bogato glasbeno dogajanje v občinah, ki jih pokriva. Gre za občine Jesenice, Kranjska Gora in Žirovnica. Glede na to, da je matična enota Glasbene šole Jesenice na Jesenicah in so Jesenice tudi največja izmed vseh treh omenjenih občin, je seveda glavnina dogajanja povezana z Jesenicami. Knjižnica sodeluje pri izdajanju zbornikov Glasbene šole Jesenice ob njenih obletnicah, sodeluje pri izdajanju šolskega glasila Notko ter hrani foto in avdio-vizualno gradivo, ki nastaja na koncertih in drugih prireditvah v sklopu Glasbene šole Jesenice. S tem skrbi, da se ohranja spomin na vse, kar se dogaja na Glasbeni šoli Jesenice in na njeno zgodovino. V sodelovanju z Občinsko knjižnico Jesenice se podatki o znanih glasbenikih z gornjesavskega področja vnašajo tudi na portal Obrazi slovenskih pokrajin (www.obrazislovenskihpokrajin.si). Na Obraze slovenskih pokrajin so bili tako vneseni že podatki o približno tridesetih osebnostih, ki so zaznamovale glasbeno življenje na območju treh občin, na katerih deluje Glasbena šola Jesenice. Intervjuji z znanimi osebnostmi s področja glasbe z gornjesavskega področja se objavljajo tudi v šolskem glasilu Notko. Zaradi želje po ohranjanju spomina na pestro glasbeno dogajanje na Jesenicah in okolici smo bili zato na Glasbeni šoli Jesenice in še posebej v knjižnici, ki deluje na njej, veseli daru ŽPMŠJ.

Notni arhiv ŽPMŠJ predstavlja posebno zbirko knjižničnega gradiva v knjižnici na Glasbeni šoli Jesenice, ki je domoznanske narave. V sistemu COBISS imamo v knjižnici na Glasbeni šoli Jesenice sicer vpisanih 6132 enot knjižničnega gradiva, od tega 40 (0,6 %) enot predstavlja notni arhiv ŽPMŠJ. Notni arhiv ŽPMŠJ ima tudi svojo interno oznako (pz – pevski zbor Milko Škoberne). Za to smo se odločili že leta 2009, ko smo z IZUM-om podpisali zapisnik o zalogi za knjižnico na Glasbeni šoli Jesenice. Želeli smo namreč, da bi bil notni arhiv ŽPMŠJ postavljen skupaj in ločeno od ostalega gradiva kot posebna zbirka. Iz podatkov je razvidno, da notno gradivo ŽPMŠJ predstavlja majhen, a pomemben del knjižničnega gradiva v knjižnici na Glasbeni šoli Jesenice. Predstavljal pa je tudi poseben izziv za obdelavo.

2 Teoretična izhodišča

Knjižnično gradivo, ki ga opisujemo, je domoznansko. Zbor je deloval na Jesenicah in je bil sestavljen iz pevk, ki so prihajale iz Jesenic ali okolice. Goropevšek (1995, str. 62) navaja, da domoznanstvo v knjižnici pomeni posebno dejavnost, ki obsega zbiranje, obdelovanje in hranjenje knjižničnega gradiva, vezanega na območje, ki ga knjižnica s svojo celotno dejavnostjo pokriva. Tako gradivo je v knjižnicah smotrno zbrati v posebnih zbirkah (domoznanski oddelki), kjer je analitično obdelano in tako uporabniku ponujeno kot domoznanska informacija. V šolski knjižnici na Glasbeni šoli Jesenice ne moremo imeti posebnega domoznanskega oddelka, lahko pa imamo majhno posebno zbirko.

Zapisi smo, da smo želeli, da bi bil notni arhiv ŽPMŠJ postavljen skupaj in ločeno od ostalega knjižničnega gradiva kot posebna zbirka.

Posebna zbirka je zbirka knjižničnega gradiva, ki obravnava posebno temo (lokalno zgodovino, znamenitosti, osebnosti itd.) ali pa je gradivo zbrano na osnovi formalnih značilnosti (slikovno, kartografsko, rokopisno gradivo). Publikacije, uvrščene vanjo, naj bi bile posebej označene. Primeri za posebno zbirko so npr. domoznanska zbirka, glasbena zbirka, zbirka rokopisnega gradiva (Statistični vprašalnik za knjižnice: definicije statističnih spremenljivk, 2021). V našem primeru gre za neko temo, ki jo predstavlja posebna zbirka (notno gradivo za zборе).

Posebnim domoznanskim zbirkam je bil posvečen 6. festival domoznanstva (Posebne domoznanske zbirke, 2020), ki ga je organizirala Mestna knjižnica Kranj. Kot je ob koncu festivala domoznanstva poudarila gospa Jana Bešter iz Mestne knjižnice Kranj, je le-ta potekal v posebnem letu, namenjen je bil posebnim domoznanskim zbirkam in potekal je na poseben način (virtualno). Na njem je gospa Marjeta Šušterčič (Posebne domoznanske zbirke, 2020, str. 33–38) iz Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani (NUK) prvič spregovorila tudi o bibliografski obdelavi rokopisnega gradiva in zapuščinskih fondov v sistemu COBISS ter nastajanju pravil za bibliografsko obdelavo tega gradiva. V NUK-u je bila namreč ustanovljena skupina za pripravo osnutka pravil za bibliografsko obdelavo rokopisnega gradiva in zapuščinskih fondov v slovenskih knjižnicah v sistemu COBISS. Pravila bibliografske obdelave je nato delovna skupina leta 2021 tudi objavila (Rokopisno gradivo, zapuščinski fondi in tvorjene zbirke, 2021).

Bibliografski obdelavi rokopisnega gradiva in zapuščinskih zbirk je bilo namenjeno že delovno srečanje domoznancev, ki sta ga leta 2019 pripravili Knjižnica Ivana Potrča Ptuj in Sekcija za domoznanstvo ter kulturno dediščino pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije. Na tem delovnem srečanju je bilo predstavljenih

nekaj praks obdelave rokopisnega gradiva in zapuščinskih fondov v arhivih (Pokrajinski arhiv Maribor, Zgodovinski arhiv na Ptujju) in knjižnicah (NUK, Univerzitetna knjižnica Maribor, Mestna knjižnica Ljubljana). Leta 2022 pa sta, ravno tako na delovnem srečanju domoznancev, mag. Branka Kerec Prekoršek in dr. Vlasta Stavbar spregovorili o popisu knjižničnega gradiva iz Maistrove zapuščine v Univerzitetni knjižnici Maribor. Knjižnica Ivana Potrča Ptuj je med tem postala tudi Kompetenčni center za domoznanstvo. Več podrobnosti je navedenih na spletni strani omenjenega kompetenčnega centra (Kompetenčni center za domoznanstvo, 2023).

Notni arhiv ŽPMŠJ je zapuščinski fond. Zapuščinski fond je glede na pravila za bibliografsko obdelavo rokopisnega gradiva in zapuščinskih fondov v slovenskih knjižnicah v sistemu COBISS (Rokopisno gradivo, zapuščinski fondi in tvorjene zbirke, 2021) »*rokopisno in drugo gradivo (bibliografski vir), ki ga posameznik zapusti knjižnici ali ga knjižnici izročijo dediči. Obravnava se kot zaključena celota.*« Torej je bila naša odločitev, da gradivo postavimo skupaj in ločeno od ostalega knjižničnega gradiva, pravilna.

Vedno bolj je na področju obdelave knjižničnega gradiva zaznati poudarek na povezovanju med arhivi, knjižnicami in muzeji. To dokazuje tudi nov hrvaški katalogizacijski pravilnik KAM (*Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima*). Na Hrvaškem je bil nov pravilnik za katalogizacijo po PPIAK objavljen junija 2021 in predstavlja nabor elementov in navodil za identifikacijo in opis gradiva v dediščinskih in informacijskih ustanovah. Barbarić in Willer (2010, str. 110) sta že pred izdelavo novega pravilnika poudarili, da naj bi se novi pravilnik uporabljal tudi za potrebe organizacije informacij drugih skupnosti, kot so arhivi, muzeji, založbe, distributerji, knjigarne, informacijski posredniki, skupnosti upravljanja avtorskih pravic itd. Zato so kot osnova za izdelavo pravilnika služili: ISBD (mednarodni standardni bibliografski opis), Categories for the description of works of art (2016), Cataloging cultural objects (2006), Spectrum (2017), General standard archival description ISAD(G) (2001), International standard archival authority record for corporate bodies, persons and families ISAAR (CPF), International standard for describing institutions with archival holdings ISDIAH (2009) (Vukadin, 2019, str. 32). Poleg konceptualnega modela IFLA LRM so na razvoj pravilnika KAM vplivali tudi drugi konceptualni modeli, predvsem CIDOC CRM (leta 2006 je bil sprejet kot mednarodni standard ISO 2117), FRBR₀₀ in PRESS₀₀ (Vukadin, 2016, str. 60).

Ko govorimo o povezovanju muzejev in knjižnic na področju obdelave knjižničnega gradiva, velja omeniti tudi posebno številko Knjižnice iz leta 2019, ki je bila posvečena tej temi. V tej številki je bilo predstavljeno delo v povezanju z novim hrvaškim katalogizacijskim pravilnikom KAM (Vukadin in Willer,

2019). Predstavljeno je bilo tudi, kako je katalogizacijski standard RDA odigral pomembno vlogo pri zasnovi in vzpodbujanju skupnega razvoja knjižničnih metapodatkov in metapodatkov za kulturno dediščino (Dunsire, 2019). RDA bo katalogizacijski pravilnik, ki se bo v Sloveniji uporabljal v prihodnje. Leta 2022 je bil v Knjižnici tudi objavljen članek o potencialih sodelovanja knjižnic, muzejev in arhivov kot dediščinskih ustanov (Zorko, 2022). Izvedeni so bili polstruktuirani poglobljeni intervjuji z vodstvi vseh treh vrst kulturnih ustanov v Sloveniji.

Z organizacijo notnih arhivov pa se je v svojem diplomskem in magistrskem delu na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo Filozofske fakultete v Ljubljani ukvarjala Mlakar (2007; 2014). Ukvarjala se je predvsem z notnimi arhivi profesionalnih orkestrrov. Raziskovalno vprašanje bi se lahko nanašalo tudi na ljubiteljske orkestre ter pevske zборе. Na ta način se dotaknemo tudi področja ljubiteljske kulture in ohranjanja kulturne dediščine. Raziskovalno vprašanje bi lahko razširili in se vprašali, kako bi lahko z vnosi v sistemu COBISS poskrbeli tudi za ohranjanje zgodovine ljubiteljskih kulturnih društev na splošno in ne samo njihovih npr. notnih arhivov. Predvsem bi z vnosi v sistem COBISS uporabnikom dali vedeti, da določeni podatki obstajajo in kje jih lahko dobijo.

3 Namen postopka in pristop

Namen članka je opisati, kako smo v knjižnici na Glasbeni šoli Jesenice obdelali notni arhiv ŽPMŠJ. Če v knjižnici hranimo zapuščino, potem je prav, da o njej (osebi, zboru ipd.) tudi nekaj vemo. V našem primeru je to ŽPMŠJ. Zato smo se odločili, da bomo v prvem delu raziskali in popisali zgodovino ŽPMŠJ. V drugem delu prispevka smo prikazali, kako smo notni arhiv ŽPMŠJ obdelali. Cilj je torej bil ureden in obdelan notni arhiv in njegova promocija. Zbirni zapis za »Notni arhiv Ženskega pevskega zbora Milko Škoberne Jesenice« je bil namreč vnesen v sistem COBISS. S tem smo vse zainteresirane, ne samo naše uporabnike, opozorili na posebno zbirko.

V prvem delu smo za zbiranje podatkov uporabili intervju. Šlo je za prosti intervju, ki je podoben običajnemu razgovoru, udeležencu se omogoči svobodno govorjenje, da bi se otreseel zadržkov (Ambrožič, 2005, str. 26). Vključili smo tri bivše pevke v zboru, ki so nam bile dosegljive. S pevkami je komunikacija potekala preko telefona. Ena izmed pevk pa je po telefonskem pogovoru svoje spomine tudi zapisala in nam jih poslala po klasični pošti. Pred komunikacijo s pevkami smo podatke o delovanju zbora poiskali v lokalnih glasilih. Vprašanja pevkam so bila zastavljena glede na podatke, ki smo jih našli v lokalnih glasilih. Nekateri

podatki so namreč manjkali ali pa informacije niso bile dovolj popolne. Pevke pa so tekom razgovora še same povedale stvari, ki so se jim zdele pomembne in zanimive. Podatke smo zbirali v prvi polovici leta 2021.

Omejitvi pri raziskavi sta bili predvsem dve. Prvo omejitev je predstavljajo dejstvo, da ŽPMŠJ ne deluje več, kar je pomenilo, da so bili podatki o delovanju zbora težko dostopni oziroma nam je s podatki pomagal zelo majhen odstotek pevk zbora. Drugo omejitev je predstavljalo dejstvo, da smo raziskavo delali v obdobju zaprtja države zaradi koronavirusa. To je pomenilo, da pevk nismo mogli obiskati in je komunikacija med nami potekala omejeno.

V drugem delu gre za kronološki pregled obdelave notnega arhiva Ženskega pevskega zbora Milko Škoberne Jesenice v knjižnici na Glasbeni šoli Jesenice. Končni cilj postopka obdelave je bil, da smo za notni arhiv ŽPMŠJ v COBISS-u naredili tako imenovani zbirni zapis, s prispevkom pa želimo prikazati, na kaj je potrebno biti pri obdelavi zapuščin pozoren, kako na postopek vplivajo spremembe na področju katalogizacijskih pravil in programske opreme, pri katerih so edina stalnica spremembe, in kakšne težave se lahko pri tem pojavijo. Prekat (2001, str. 99) navaja, da zbirni zapis pomeni izdelavo enega samega bibliografskega opisa za večje število kosov knjižničnega gradiva s skupno značilnostjo. Zbirni zapisi združujejo gradivo, ki ga uporabniki praviloma ne iščejo po naslovu ali celo avtorju, ampak tematsko. Prednosti zbirnih zapisov so, da imamo en sam zapis za gradivo, ki sicer po vsej verjetnosti sploh ne bi bilo katalogizirano, ter da je informacija o zbirki bogatejša kot le informacija o enem samem kosu. V priročniku COMARC/B format za bibliografske zapise (2021) je navedena tudi literatura, ki se nanaša na zbirne zapise in konkreten primer zbirnega zapisa. Ko smo naredili zbirni zapis, smo mu dodali zalogo. Pri tem nam je bil v pomoč priročnik za uporabnike COBISS3/Zaloga (cop. 2021) ter priročnik za uporabnike COMARC/H: format za podatke o stanju zaloge (2022). Zbirni zapis za »Notni arhiv Ženskega pevskega zbora Milko Škoberne Jesenice« smo naredili konec novembra 2020, zalogo smo mu dodali marca 2021. Medtem ko je bil zapis narejen in so bili zbrani podatki o ŽPMŠJ, so začela nastajati tudi pravila bibliografske obdelave rokopisnega gradiva in zapuščinskih fondov v slovenskih knjižnicah v sistemu COBISS (Rokopisno gradivo, zapuščinski fondi in tvorjene zbirke, 2021). Zato smo zapis leta 2022 prilagodili pravilom, leta 2023 pa smo zapisu dodali še predmetne oznake iz normativne baze podatkov SGC (Splošni geslovník COBISS). Tako se tudi zapisi z razvojem katalogizacijskih pravil in programske opreme spreminjajo in postajajo vedno kvalitetnejši.

Kako umestiti tradicijo v sodobnost ali kako popisati oziroma obdelati izjemno zapuščino, osebno knjižnico generala Maistra, sta predstavili sodelavki Univerzitetne knjižnice Maribor (Kerec Prekoršek in Stavbar, 2020). Tudi v tem

prispevku gre za kronološki pregled postopnih korakov, katerih končni rezultat je obdelava gradiva v sistemu COBISS. Gre za to, da knjižnično gradivo postane vidno in pod določenimi pogoji dostopno uporabnikom. Seveda se zapuščini med seboj nikakor ne moreta primerjati. Maistrova knjižnica je namreč od leta 2018 dalje kulturni spomenik državnega pomena. Skupna točka pa je iskanje rešitev pri obdelavi posebnega domoznanskega gradiva.

Omejitev je predstavljalo dejstvo, da z obdelavo zapuščinskih fondov in izdelavo zbirnih bibliografskih zapisov nismo imeli izkušenj. Vstopali smo na popolnoma novo področje. To je predstavljajo izziv, zato smo poiskali tudi strokovno pomoč. Pri vnosu gradiva v sistem COBISS so nam pomagali tudi sodelavci iz NUK-a. Za pomoč se še posebej zahvaljujemo gospe Ireni Kavčič in gospe Terezi Poličnik Čermelj. Leta 2021 pa so bila pripravljena tudi pravila za bibliografsko obdelavo rokopisnega gradiva in zapuščinskih fondov v slovenskih knjižnicah v sistemu COBISS, ki so prav tako pripomogla k boljši kvaliteti zapisa.

4 Rezultati in razprava

4.1 Zgodovina Ženskega pevskega zbora Milko Škoberne Jesenice

Na Jesenicah je od leta 1968 deloval ženski pevski zbor. Zbor sta takrat ob pomoči Jožeta Varla ustanovila prof. Milko Škoberne in dolgoletna predsednica zbora Marija Zupančič-Vičar. Po smrti dolgoletnega dirigenta prof. Milka Škoberneta, leta 1981, se je zbor poimenoval po njem. V prvem obdobju so zbor pretežno sestavljale pevke prejšnjih mladinskih in mešanih zborov. Petnajst let je zbor deloval kot odsek Pevskega društva Jesenice, v katerem sta delovala še mešani in moški zbor, ki sta delovala le pet let. Kasneje je sodil pod okrilje Kulturnega društva Svoboda Tone Čufar. Zbor je s svojim delovanjem zaradi pomanjkanja pevk zaključil okoli leta 2012.

Po malo več kot dvajsetih letih delovanja je zbor imel za seboj več kot 280 nastopov in samostojnih koncertov, devet snemanj za radio in televizijo (42 posnetih pesmi), lastno kaseto ljudskih pesmi, udeležbo na dvanajstih tekmovanjih (na katerih je dosegel tudi visoke uvrstitve). Repertoar je zajemal okoli dvesto petdeset pesmi. Letno je zbor imel od osem do dvanajst nastopov in drugih predstavitev, kot so snemanja in tekmovanja. Prav tako je letno naštudiral deset novih pesmi in v programu ohranjal še najmanj petnajst pesmi iz prejšnjih let (Zupančič-Vičar, 1991, str. 315–316). Po malo več kot štiridesetih letih delovanja je imel zbor za seboj okoli petsto petdeset nastopov, repertoar je obsegal več kot petsto skladb različnih avtorjev (Hartman, 2010). Med njimi slovenske ljudske pesmi,

številne pesmi drugih jugoslovanskih narodov, umetne pesmi domačih in tujih skladateljev iz vseh obdobj ter muzikale (Zupančič-Vičar, 1991, str. 315–316; Hartman, 2010). Posebej velja omeniti novoletne koncerte zbora v Gledališču Toneta Čufarja Jesenice, obogatene z gosti iz ljubljanske opere. K sodelovanju jih je povabil domačin, operni solist ter častni občan Občine Jesenice, gospod Jaka Jeraša.

Prvi zborovodja je bil prof. Milko Škoberne (1968–1981), ki je zbor vodil trinajst let. Milko Škoberne je po študiju romanistike študiral tudi solopetje na ljubljanskem konservatoriju, zborovodske izobrazbe pa je dobil pri Francetu Maroltu, priznanem slovenskem glasbeniku, zborovodju in etnologu. Do 2. svetovne vojne je učil v Slavonski Požegi, med NOB je bil dirigent v partizanski kulturno-umetniški skupini v Bosanski Krajini. Po koncu druge svetovne vojne je med drugim vodil komorni zbor Radia Ljubljana (1949–1962) ter bil šest let glavni urednik glasbenega programa Radia Ljubljana (1959–1965). Vodil je tudi več ljubiteljskih pevskih zborov na Gorenjskem. Za zborovsko petje je pripravil kar precej priredb slovenskih ljudskih pesmi. Posnel je tudi obsežen opus zborovske glasbe. Za svoje delo je prejel Gallusovo plaketo, ki je najvišje priznanje na področju zborovske glasbe. V letih od 1966 do 1973 je bil tudi urednik revije Naši zbori (Osebnosti, 2008; Enciklopedija Slovenija. Š–T, 1999). Za njim so zbor vodili Mira Mesarič (1981–1982), Igor Majcen (1982–1983), Anton Cimperman (1983–1992), Primož Kerštanj (1992–1998), Lilijana Kiš (1998–2006), Marko Mulej (2007–2008), Blanka Piotrovska (2009–2010) in Marko Završnik (2011–2012).

Do leta 1991 se je v zboru zvrstilo več kot 160 pevk (Zupančič-Vičar, 1991, str. 315–316). Leta 2010 je bilo v zboru aktivnih sedemnajst pevk (Hartman, 2010). Kot predsednica (in pevk) je v zboru najdlje delovala Marija Zupančič-Vičar, ki sta ji sledili Marija Novak in Vasiljka Kokalj. Vasiljka Kokalj je bila po Mariji Zupančič-Vičar predsednica zbora do njegove 40-letnice. Leta 2011 je bila predsednica zbora Karmen Heric (Hartman, 2011). Po štiridesetletnici je zbor deloval še približno štiri leta, potem je z delovanjem prenehal zaradi premajhnega števila pevk. Nekatere pevke so se po tem, ko je zbor prenehal z delovanjem, pridružile Ženskemu pevskega zboru Mavrica, ki na Jesenicah deluje še danes.

Glavne solistke so bile: Melita Jelen, Jelka Plevel, Helena Vidmar, Sonja Egart in Francka Hlebš. Iz zbora je bil sestavljen tudi oktet, ki je deloval kot Ženski oktet Žirovnica. Vodila ga je Metka Rutar Piber. Oktet je, z vednostjo in pomočjo Milka Škoberneta, pel samo pesmi iz repertoarja ŽPMŠJ. Pevke so sestavljale prvi ženski oktet, ki je nastopil na vsakoletnem srečanju slovenskih oktetov v Šentjernej na Dolenjskem. Oktet je deloval deset let.

Zbor je prejel tudi več priznanj: plaketo Toneta Čufarja, najvišje priznanje Občine Jesenice za kulturo (1974), Prešernovo nagrado Gorenjske (1988), priznanje Občine Jesenice ob občinskem prazniku (1993), priznanja za uspešne nastope na tekmovanju »C. A. Seghizzi« v Gorici (1968, 1970, 1973) ter različna priznanja za uspešne nastope na tekmovanju slovenskih pevskih zborov »Naša pesem« (1970, 1972, 1974, 1976, 1980, 1986, 1997).

Ženski pevski zbor Milko Škoberne Jesenice je deloval od leta 1968 do leta 2012. V času svojega delovanja je dosegel nekaj pomembnih uspehov na državnem področju in pomembno zaznamoval kulturno življenje na Jesenicah. Pomembnost notnega arhiva ŽPMŠJ pa lahko ovrednotimo tudi v luči Glasbene šole Jesenice. Med zborovodji zato še posebej izpostavljam Miro Mesarič (ravnateljico Glasbene šole Jesenice), Primoža Kerštanja (učitelja klavirja na Glasbeni šoli Jesenice) ter Blanko Piotrovsko (učiteljico violine na Glasbeni šoli Jesenice). Največji dosežek Primoža Kerštanja je vodenje zbora Carmen manet (kar v slovenščini pomeni pesem ostane), ki je leta 2017 postal Evrovizijski zbor leta (Arena Riga, Latvija). V obdobju, ko je zbor vodil Primož Kerštanj, je zbor posnel svojo drugo kaseto. Primož Kerštanj je z dvema pevkama iz zbora, Melito Jelen in Vido Mihelčič, ustanovil tudi trio Prima vista, ki je deloval od leta 1995 do leta 2005. Ime tria sestavljajo začetnice imen pevcev (PRI – Primož, MA – Melita, VI – Vida in sta). Ukvarjali so se predvsem z renesančno posveto italijansko glasbo. Zgodovino zbora pa je zaznamoval tudi Jaka Jeraša, operni solist ter častni občan Občine Jesenice. Jaka Jeraša je bil tudi učitelj solopetja na Glasbeni šoli Jesenice. Med njegovimi najbolj znanimi učenkami pa je mezzospranistka Monika Bohinec, solistka dunajske državne opere. Glede na to, da je Glasbena šola Jesenice tako in drugače vpletena v glasbeno dogajanje na Jesenicah, pa smo, nehote, verjetno koga še pozabili omeniti.

4.2 Obdelava notnega arhiva Ženskega pevskega zbora Milko Škoberne Jesenice v knjižnici na Glasbeni šoli Jesenice

Po naključju se je notni arhiv ŽPMŠJ znašel v Glasbeni šoli Jesenice. V knjižnico na Glasbeni šoli Jesenice smo ga prejeli leta 2006. Notni arhiv je bil zložen v kartonastih škatlah. Najprej smo gradivo uredili po naslovih skladb. Našteli smo 522 naslovov, vsak naslov smo našli v več izvodih. Posameznih izvodov je bilo 10598. Glede na povprečje je vsak naslov imel okoli dvajset izvodov.

4.2.1 Obdelava notnega arhiva Ženskega pevskega zbora Milko Škoberne Jesenice v programu WinKnj

Ko smo gradivo uredili, smo se odločili, da ga vnesemo v program WinKnj. Vnesli smo vsako skladbo posebej, vsaka skladba je imela tudi svojo inventarno številko. Gradivo smo postavili posebej, ločeno od ostalega gradiva, po inventarnih številkah. Večinoma smo skladbe vpisovali po abecedi naslovov. Z vnosom skladb v program WinKnj smo končali v začetku maja 2007.

Program WinKnj je bil prilagojen za obdelavo monografskih publikacij. Zato smo obdelavo glasbenih tiskov izvajali v skladu z možnostmi, ki jih je program ponujal. To velja tudi za notni arhiv ŽPMŠJ. Odločili smo se, da bomo pri zapisu za posamezno skladbo v območju fizičnega opisa zapisali število izvodov posamezne skladbe. Odločili smo se tudi, da bomo v opombi označili, da gre za gradivo ŽPMŠJ (MS). To je pomenilo, da smo lahko, če smo želeli, dobili podatek, katero knjižnično gradivo je del notnega arhiva ŽPMŠJ. Sicer smo, glede na gradivo, ki smo ga prejeli, pri skladbah večinoma imeli le podatek o skladatelju, naslovu skladbe, v nekaterih primerih je bil naveden tudi podnaslov in zasedba. Ostali podatki so bili navedeni zelo redko.

Izmed petsto dvaindvajsetih skladb je bila ena skladba pisana za dekliški zbor, ena za dvoglasni zbor, šestinštirideset za mešani zbor, sedemnajst za mladinski zbor, ena za množični zbor, trideset za moški zbor, ena za pionirski zbor ter sto štirinajst za ženski zbor. Pričakovano je največ skladb za ženski zbor. Druge skladbe nimajo navedeno, za kateri zbor so namenjene oziroma niso prirejene za zborovsko petje. Mi smo skladbe uredili in popisali njihove osnovne podatke. Želimo si, da bi nekoč to gradivo ovrednotili tudi strokovnjaki s področja glasbe.

S stališča domoznanske dejavnosti velja še posebej izpostaviti skladbe ali priredbe skladb Primoža Kerštanja, Janka Pribošiča, Milka Škoberneta in Matjaža Šurca. Milka Škoberneta predvsem zato, ker se je po njem imenoval zbor, ki je deloval na Jesenicah. Primož Kerštanj, Janko Pribošič in Matjaž Šurc so delovali na tudi na Glasbeni šoli Jesenice. Slednja sta bila tudi ravnatelja. Izpostaviti velja tudi skladbo Rdeča kantata Radovana Gobca na besedilo Miha Klinarja, jeseniškega književnika in ustanovnega člana Kulturno-umetniškega kluba Tone Čufar. Prav tako velja izpostaviti tudi skladbo Janeza Močnika z naslovom Ob slovesu, ki jo je posvetil zboru in dirigentu Milku Škobernetu. Ne smemo pozabiti niti na nekaj skladb Blaža Arniča, s katerim je bil tesno povezan Janko Pribošič. Po njem je Janko Pribošič tudi poimenoval mešani pevski zbor Gimnazije Jesenice.

Po tem, ko smo začeli z obdelavo gradiva v sistemu COBISS, smo prenesli zalogo gradiva iz programa WinKnj v Excelovo tabelo in Excelov dokument shranili. Na

ta način nam je bil dostopen popis skladb, ki so bile del notnega arhiva ŽPMŠJ. To nam je koristilo, ko smo v sistemu COBISS naredili zbirni zapis.

4.2.2 Obdelava notnega arhiva Ženskega pevskega zbora Milko Škoberne Jesenice v sistemu COBISS

V pravilih za bibliografsko obdelavo rokopisnega gradiva in zapuščinskih fondov v slovenskih knjižnicah v sistemu COBISS (Rokopisno gradivo, zapuščinski fondi in tvorjene zbirke, 2021) je zapisano, da najprej določimo osnovno strukturo fonda. V našem primeru smo se odločili, da bomo zapuščinski fond razdelili po skladbah ter znotraj skladb po naslovih. To smo storili zato, ker je pri skladbah pogosto, da izidejo v različnih priredbah in zato naslov skladbe igra pomembno vlogo. Hierarhična delitev v našem primeru ni bila potrebna. Notni arhiv ŽPMŠJ je prikazan na Sliki 1.

Slika 1: Notni arhiv Ženskega pevskega zbora Miko Škoberne Jesenice v knjižnici na Glasbeni šoli Jesenice (v ovojih in škatlah, na katerih je nalepka)

Po posvetovanju z strokovnimi delavci, zaposlenimi v NUK-u, smo se odločili, da bomo notni arhiv ŽPMŠJ v sistem COBISS vnesli s pomočjo zbirnega zapisa. Za

zbirni zapis v sistemu COBISS3, prikazan v Tabeli 1, smo se odločili, ker gre za zapuščinski fond, ki ga po navadi popisujemo na ta način. Ker gre pri skladbah v določenih primerih tudi za kopije, naj tega gradiva v knjižnici sploh ne bi imeli. Vendar gre za domoznansko gradivo, pregled nad repertoarjem zbora ter notno zapuščino zbora, ki ne deluje več. Zaradi vseh teh razlogov imajo skladbe zbora, ki je na Jesenicah pustil velik pečat, za nas veliko vrednost. Ker imamo vse knjižnično gradivo vneseno v sistem COBISS, smo želeli tudi v sistemu COBISS opozoriti, da to gradivo imamo, podrobnejše informacije pa so na voljo v knjižnici.

Tabela 1: Zbirni zapis za notni arhiv Ženskega pevskega zbora Milko Škoberne Jesenice

ID=39927811 Z V11 30.11.2020 GSJES::NINAJ Updated: 30.05.2023 GSJES::NINAJ Copied:
 0 COBISS3: 06.04.2021 GSJES::NINAJ
 001 an - nov zapis bc - muzikalije, tiskane cc - zbirni zapis d0 - ni hierarhičnega odnosa
 7ba - latinica
 100 bl - časovni razpon pri tvorjeni zbirki c1968 d2008 ek - odrasli, zahtevno (neleposlovje)
 hslv - slovenski lba - latinica
 1010 azxx - brez jezikovne vsebine fmul - večjezični
 102 axxx - država ni znana
 2001 aNotni arhiv Ženskega pevskega zbora Milko Škoberne Jesenice b[Glasbeni tisk]
 j1968-2008
 210 a[S. l. cs. n. d1900-1999]
 215 a40 škatel (522 skladb)
 300 aDodeljeni naslov
 317 aProvenienca: Ženski pevski zbor Milko Škoberne Jesenice
 609 3387432 aZborovska glasba 2SGC - Splošni geslovník COBISS.SI
 609 326057219 aMuzikalije 2SGC - Splošni geslovník COBISS.SI
 6100 zslv - slovenski aglasba apevski zbori aženski pevski zbori
 675 a908(497.4)Jesenice b9 - geografija, biografija, zgodovina c908(497.4) - Domoznanstvo Slovenije s908(497.4)Jesenice) - domoznanstvo Jesenice
 71002 3325214051 aŽenski pevski zbor Milko Škoberne Jesenice 4929 - nosilec zapuščine

Zbirni zapis je bil kreiran leta 2020 in popravljen leta 2022. Leta 2022 smo se namreč udeležili tečaja Katalogizacija neknjižnega gradiva: rokopisno gradivo, zapuščine in tvorjene zbirke. Na tečaju smo bili seznanjeni tudi z novimi pravili za bibliografsko obdelavo rokopisnega gradiva in zapuščinskih fondov v slovenskih knjižnicah v sistemu COBISS (Rokopisno gradivo, zapuščinski fondi in tvorjene zbirke, 2021). Manjše popravke smo naredili še maja 2023.

Leta 2022 smo na zapisu naredili kar nekaj sprememb. Glede na nova pravila naslov ni več v oglatem oklepaju, dodali smo tudi polje 300a (Splošna opomba). Torej smo izbrisali oglate oklepaje v polju 200a ter v polju 300a pojasnili, da gre za dodeljeni naslov. Pri naslovu smo se leta 2020 zgledovali po Prekату (2001, str. 29), ki pravi, »*da pri enotah z malo besedila ali brez njega in pri zbirnih zapisih določimo vsebini ustrezen naslov v jeziku in pisavi enote, lahko pa tudi v jeziku in pisavi katalogizacijske ustanove. Tako oblikovan naslov zapišemo v oglatem oklepaju.*« Glede na nova pravila smo dodali tudi polje 200j (Obdobje nastanka

gradiva). Polje 200j pojasnjuje, da je fond oziroma notni arhiv ŽPMŠJ nastajal med leti 1968 in 2008. V polju 210d je v oglatih letnicah možno obdobje leta izida skladb, ki so del opisovanega notnega arhiva. Glede na nova pravila smo dodali tudi polje 317a (Opomba o izvoru).

Pravila za bibliografsko obdelavo rokopisnega gradiva in zapuščinskih fondov v slovenskih knjižnicah v sistemu COBISS (Rokopisno gradivo, zapuščinski fondi in tvorjene zbirke, 2021) namreč pravijo, da če opisovani vir nima naslova, naslov dodelimo in v opombi zabeležimo, da je naslov dodeljen. Če je smiselno, naslovu dodamo tudi obdobje nastanka gradiva. Opombe so lahko splošne (material, način izdelave, pisava izrazne oblike, oznake verzije, zgodovina dela), opombe o intelektualni odgovornosti, opombe o izvoru (izvor in historiat vira), opombe o kazalnih/izvlečkih/referencah v drugih virih (opis dela v drugih virih, opis vira v drugih virih), opombe o uporabnikih (ciljna skupina), opombe o omejitvi dostopa in omejitvi uporabe.

Leta 2023 smo zbirni zapis dopolnili še z gesli SGC-ja. Normativna baza podatkov SGC je bila leta 2018 vključena v segment COBISS3/Katalogizacija, zapisi se tvorijo v formatu COMARC/A. Do leta 2023 so bile zapisu dodane predmetne oznake v polju 610, torej prosto oblikovane predmetne oznake: glasba, pevski zbori, ženski pevski zbori. Prosto oblikovane predmetne oznake v polju 610 smo pustili in s pomočjo SGC-ja dodali oblikovni predmetni oznaki zborovska glasba in muzikalije.

Zbirni zapis je bil vnesen v sistem COBISS. Ob tem smo se vprašali, ali obstaja kakšna možnost, da bi bili podatki o posameznih skladbah najdljivi znotraj zbirnega zapisa. Obstaja možnost uporabe polj 327 (opomba o vsebini) in 423 (dodana, prikrita in priključena dela), vendar to ni smiselno:

- ker gre za preveliko količino knjižničnega gradiva, da bi ga navajali v opombah zbirnega zapisa);
- ker to ni v skladu z definicijo zbirnega zapisa iz Prekata (2001, str. 99), ki pravi, da zbirni zapisi združujejo gradivo, ki ga uporabniki praviloma ne iščejo po naslovu ali celo avtorju, ampak tematsko;
- ker ne gre za gradivo, ki bi bilo namenjeno učencem ali učiteljem za izposojno in uporabo pri učnem procesu, ampak je zanimivo predvsem z domoznanskega vidika.

Delo smo nadaljevali z vnosom zaloge. Že pred začetkom vnosa zaloge smo se odločili, da bo vsaka škatla, v kateri je različno število skladb, imela eno polje 996/997 in eno inventarno številko. Škatel je štirideset. Vseh skladb je petsto dvaindvajset. Primer, kako smo izpolnjevali posamezno polje 996/997, je predstavljen v Tabeli 2.

Tabela 2: Zaloga za notni arhiv Ženskega pevskega zbora Milko Škoberne Jesenice

Polje 996/997	Vsebina podpolja 996/997
Indikator vezave (1):	Nedefiniran
Indikator postavitve (2):	2 – Postavitev po področjih
Podlokacija (d\l):	Knjižnica
Interna oznaka (d\i):	pz – pevski zbor Milko Škoberne
UKD prosti pristop (d\u):	78.087.68 – zborovska glasba
ABC in drugo – 1. del (d\a):	ŠKATLA 6
ABC in drugo – 2. del (d\5):	Skladbe
Številčenje v sign. – ozn. dela (d\x):	65-84
Števec inv. številck:	skupni števec
Inventarna številka (f):	000006095
Stopnja dostopnosti (p):	6 – vsebina dokumenta nedostopna
Datum inventariz. (o):	01.01.2000
Datum statusa (t):	17.03.2021
Način nabave (v):	e – stari fond
Cena (3):	EUR 20,00

Želeli smo, da notni arhiv ŽPMŠJ ostane postavljen skupaj in ločen od ostalega gradiva. S tem smo osnovali posebno zbirko knjižničnega gradiva, čeprav je majhna. Hkrati bi se gradivo, če bi ga postavili med ostalo gradivo, izgubilo. Gradivo je tudi popolnoma drugačno od ostalega gradiva. Zato smo se, ko smo se pred vnosom gradiva v sistem COBISS odločali o internih oznakah, odločili za posebno interno oznako (pz), namenjeno notnemu arhivu ŽPMŠJ. Določitev UDK ja ni bila težka, saj je bilo jasno, da gre za knjižnično gradivo s področja zborovske glasbe.

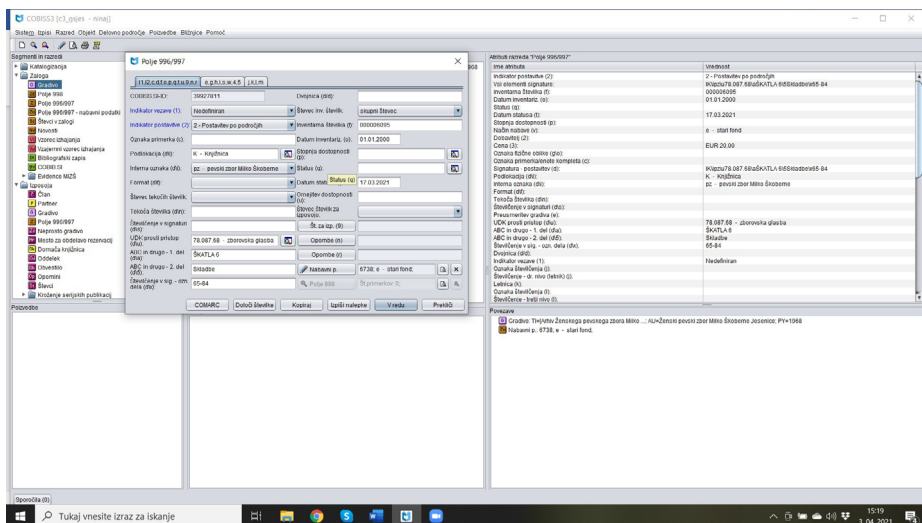
Večje težave so nastale pri določitvi »ABC in drugo – 1. del« in »ABC in drugo – 2. del« ter številčenja v signaturi. Uporabili smo izraz »šklatla« in ustrezno številko škatle ter izraz »skladbe« (glej ABC in drugo – 1. del in ABC in drugo – 2. del v Tabeli 2). Pri naslovu in številčenju smo dodali še številke skladb, ki so v škatli (glej številčenje v sign. – ozn. dela (d\x) v Tabeli 2). Da gre za notni arhiv ŽPMŠJ, je razvidno iz interne oznake. V Excelovi tabeli, kjer so skladbe popisane, smo skladbe prav tako označili s številkami od 1 do 522. Omogočeno je tudi iskanje po skladateljih in naslovih.

Glede na COMARC/H: format za podatke o stanju zaloge: priročnik za uporabnike (2022) običajno podpolje »ABC in drugo – 1. del (d\a)« vsebuje celo značnico in njen del (priimek in ime avtorja). Podpolje ABC in drugo – 2. del (d\5) običajno

vsebuje cel naslov ali njegov del (običajno prva beseda naslova). Način vnosa številčenja v signaturi, elementa s in x za monografske publikacije v več delih, je odvisen od tega, ali se kreira en ali več bibliografskih zapisov, in od načina postavitve (tekoča številka ali prosti pristop).

Če se vrnemo na Tabelo 2, bi glede na zgornji odstavek lahko rekli, da je »ŠKATLA 6« značnica, »Skladbe« naslov ali njegov del in »6–84« številčenje. Kot smo že omenili, smo se tako odločili, ker imamo že interno oznako »pz – pevski zbor Milko Škoberne«. Če interne oznake ne bi imeli, bi v podpolje »ABC in drugo – 1. del (d\«)« zapisali npr. ŠKOBERNE 6, v podpolje »ABC in drugo – 2. del (d\5)« »Skladbe« ter v podpolje »Številčenje v sign. – ozn. dela (d\x) 6–84«. Razlika je v podpolju »ABC in drugo – 1. del (d\«)«. Tako smo naredili zato, da ne ponavljamo nečesa, kar je razvidno že iz interne oznake. Interna oznaka glede na COMARC/H: format za podatke o stanju zaloge: priročnik za uporabnike (2022) opredeljuje fizično lokacijo oz. mikrolokacijo gradiva znotraj podlokacije (element l). V primeru knjižnice na Glasbeni šoli Jesenice je podlokacija samo ena, in sicer Knjižnica. Znotraj podlokacije imamo več internih oznak.

Gradivo ŽPMŠJ ni na voljo za izposajo, kar je razvidno iz podpolja »stopnja dostopnosti«. Vrednost posamezne skladbe je bila 1,00 EUR. Tako, kot smo se odločili pri vpisovanju starega fonda. Vrednost škatle je odvisna od tega, koliko skladb je v posamezni škatli. Kako izgleda polje 996/997 v sistemu COBISS, je prikazano na Sliki 2.

Slika 2: Eno izmed 40 polj 996/997 zbirnega zapisa »Notni arhiv ženskega pevskega zboru Milko Škoberne Jesenice« v sistemu COBISS

4.2.3 Razmisleki ob obdelavi notnega arhiva Ženskega pevskega zbora Milko Škoberne Jesenice

Razlika med vnosom notnega arhiva ŽPMŠJ v program WinKnj in kasneje v sistem COBISS je velika. Največja razlika je v tem, da smo v programu WinKnj naredili zapise za posamezne skladbe, v sistemu COBISS pa smo naredili zbirni zapis za celoten notni arhiv. Za zbirni zapis smo se odločili, ker je izkušnja z vnosom posameznih skladb v program WinKnj pokazala, da je izdelava zapisov za vsako skladbo v tem primeru težavna zaradi premalo podatkov. Vmes so tudi kopije, s tem pa se odpre tudi polje avtorskih pravic. Velja poudariti tudi to, da uporabniki, če so zapisi narejeni za posamezne skladbe, težje dobijo informacijo o tem, da gre kljub vsemu za neko celoto. V našem primeru za prikaz repertoarja ŽPMŠJ. Za zbirni zapis smo se torej, poleg pomanjkanja podatkov za posamezne skladbe, odločili tudi zato, ker se nam je v tem primeru zdelo pomembneje prikazati zgodovino nekega zbora in ohraniti njegov notni arhiv, kot ponuditi dostop do posameznih skladb, uporabniki pa za informacije niso bistveno prikrajšani. Ker ima notni arhiv ŽPMŠJ tudi svojo interno oznako (pz – pevski zbor Milko Škoberne), smo pri vnosu zaloge lahko v polje ABC in drugo – 1. del (d\a) vnesli številko škatle (npr. ŠKATLA 1). V primeru, da ne bi bilo že iz interne oznake jasno, da gre za notni arhiv ŽPMŠJ, bi morali namesto številke škatle pod ABC in drugo – 1. del (d\a) vnesti naslov zapuščine. Posebno interno oznako smo želeli ravno zato, ker smo želeli, da je notni arhiv zbora postavljen ločeno od ostalega gradiva in skupaj. V primeru, da bi pričakovali več zapuščin, bi bila smiselna interna oznaka za zapuščine.

5 Zaključek

Kljub temu, da smo že vnesli zbirni zapis v sistem COBISS, smo bili zelo veseli pobud Sekcije za domoznanstvo ter kulturno dediščino pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije, da se uredi in poenoti obdelava rokopisnega gradiva, zapuščinskih fondov in tvorjenih zbirk. Ta prizadevanja so se uresničila s pravili za bibliografsko obdelavo rokopisnega gradiva in zapuščinskih fondov v slovenskih knjižnicah v sistemu COBISS (Rokopisno gradivo, zapuščinski fond in tvorjene zbirke, 2021). Z veseljem smo zapis popravili in ga prilagodili novim pravilom. Kot eno večjih sprememb glede na prejšnja katalogizacijska pravila bi omenili, da naslova, če ga dodelimo sami, ne navajamo več v oglatih oklepajih. S pravili za bibliografsko obdelavo rokopisnega gradiva in zapuščinskih fondov v slovenskih knjižnicah v sistemu COBISS (Rokopisno gradivo, zapuščinski fond in tvorjene zbirke, 2021) je bil storjen velik premik v smeri kvalitete zapisov tovrstnega gradiva v sistemu COBISS. Želeli bi si, da bi v NUK-u z delom na tem

področju še nadaljevali. Trenutna pravila so osredotočena bolj na izdelavo zapisa, pogrešali smo bolj podrobna navodila, povezana z vnosom zaloge.

V knjižnici Glasbene šole Jesenice, kot smo omenili že na začetku, hranimo tudi foto gradivo Glasbene šole Jesenice. Torej fotografije nastopov, koncertov in drugih dogodkov, ki se odvijajo na Glasbeni šoli Jesenice. To gradivo še ni obdelano, mogoče pa je obdelava zapuščine primer, kako bi se lahko lotili tudi obdelave tovrstnega gradiva. Z zbirnimi zapisi bi mogoče lahko uporabnikom (staršem, učencem, učiteljem) pokazali, da tovrstno gradivo imamo in da jim je tako v digitalni kot klasični obliki na voljo. Za Glasbeno šolo Jesenice kot ustanovo je tovrstno gradivo pomembno zaradi ohranjanja spomina na dogodke, ki so trenutnega značaja. Za učence in učitelje pa spomin na nekaj, na kar so lahko ponosni.

V sistemu COBISS smo našli še en zbirni zapis, ki je povezan z zapuščinami pevskih zborov. Gre za zapis (ID=22712117), ki je bil narejen za zapuščino nekdanjih celjskih pevskih zborov. Kot je zapisano v opombi zapisa je Zveza kulturnih društev Celje leta 2016 Osrednji knjižnici Celje predala približno 15 tekočih metrov različnega (v največji meri notnega) gradiva celjskih pevskih zborov, ki so s svojim delovanjem bodisi prenehali bodisi svojo dejavnost nadaljujejo pod drugimi imeni. Na podlagi odtisnjenih žigov je gradivo uporabljalo več celjskih in drugih pevskih zborov. Večina gradiva je bila last Mešanega pevskega zbora Železničarskega prosvetnega društva France Prešeren Celje. Del zapuščinskega gradiva sta uporabljala tudi Prosvetno oziroma Kulturno umetniško društvo Ivan Cankar Celje. Zapuščina v manjši meri vsebuje tudi gradivo drugih pevskih zborov. Edina pomembna razlika med zapisom za notni arhiv ŽPMŠJ ter zapisom za zapuščino celjskih pevskih zborov je v tem, da je dodeljeni naslov v primeru celjskih pevskih zborov še pisan v oglatem oklepaju. Zapis je bil narejen leta 2017. Zapuščina celjskih pevskih zborov vsebuje tisoč petsto enot, zapuščina ŽPMŠJ petsto dvaindvajset enot. Zapuščina ŽPMŠJ torej obsega le tretjino zapuščine celjskih pevskih zborov.

Domoznansko gradivo je za vsako knjižnico zelo pomembno. Velikokrat se zgodi, da tega gradiva ni mogoče najti v nobeni drugi knjižnici. Če je knjižnično gradivo najdljivo v vzajemnem katalogu, ga povežemo z bralci. Z zapisi v vzajemnem katalogu tako poskrbimo za prepoznavnost primarnih in sekundarnih avtorjev iz lokalnega okolja oziroma gradiva, vezanega na lokalno okolje. Pomembno je, da za prepoznavnost in dostopnost domoznanskega gradiva poskrbimo v lokalnem okolju, saj ljudi in gradivo iz lokalnega okolja tudi najbolj poznamo. S COBISS-om je dana ta možnost. Na katalogizatorjih je, da jo izkoristijo tudi za promocijo domoznanskega gradiva in domoznanskih avtorjev. Mogoče bomo s tem primerom spodbudili tudi koga izven formalno domoznanskih krogov, da se bo lotil zbiranja in obdelave knjižničnega gradiva in s tem, kot smo že poudarili,

svojim uporabnikom ponudil res nekaj posebnega. Priložnosti je dovolj tudi da druge vrste knjižnic in ne samo splošne, ki načeloma upravljajo z domoznanskimi zbirkami.

Navedeni viri

Ambrožič, M. (2011). Anketna metoda. V Raziskovalne metode v bibliotekarstvu, informacijski znanosti in knjigarstvu (str. 23–52). Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

Barbarič, A. in Willer, M. (2010). Kakav nacionalni kataložni pravilnik trebamo? : preliminarno istraživanje. V 13. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okružniju globalne informacijske infrastrukture (str. 110–134). Hrvatsko knjižničarsko društvo.

COMARC/B format za bibliografske podatke: priročnik za uporabnike. (cop. 2021). IZUM. https://home.izum.si/izum/e-prirocniki/1_COMARC_B/Cel_1_COMARC_B.pdf

COMARC/H: format za podatke o stanju zaloge: priročnik za uporabnike. (2022). IZUM. https://home.izum.si/izum/e-prirocniki/3_COMARC_H/Cel_3_COMARC_H.pdf

COBISS3/Zaloga: priročnik za uporabnike. (cop. 2021). IZUM. https://home.izum.si/izum/e-prirocniki/4_COBISS3_Zaloga/Cel_4_COBISS3_Zaloga.pdf

Dunsire, G. (2019). Collaborating communities revisited. *Knjižnica*, 63(3), 43–58. file:///C:/Users/Uporabnik/Dropbox/PC/Downloads/URN_NBN_SI_doc-1DS64ABE.pdf

Enciklopedija Slovenije. Š-T. (1999). Mladinska knjiga.

Goropevšek, B. (1995). Domoznanstvo včeraj, danes, jutri: razvoj domoznanstva in domoznanskih zbirk v slovenskih knjižnicah. *Knjižnica*, 39(3), 61–79.

Hartman, A. (2010). Škobernetke so vztrajne. *Gorenjski glas*. <http://arhiv.gorenjskiglas.si/article/20101001/C/310019979/skobernetke-so-vztrajne>

Hartman, A. (2011). Škobernetke iščejo zborovodjo. *Jeseniške novice*, 5(9), 6.

Kerec Prekoršek, B. in Stavbar, V. (2020). Kako umestiti tradicijo v sodobnost?: Maistrova knjižnica kot kulturni spomenik prinaša s svojimi posebnostmi izvirne postavitev nove izzive z umestitvijo v redni fond UKM. *Knjižnica*, 64(1–2), 29–46.

Kompetenčni center za domoznanstvo. (2023). Knjižnica Ivana Potrča. <https://www.knjiznica-ptuj.si/o-knjiznici/kompetencni-center/>

Mlakar, N. (2007). *Notni arhivi slovenskih orkestrrov*: predlog za vzpostavitev enotne vzajemne podatkovne zbirke: diplomsko delo. [N. Mlakar].

Mlakar, N. (2014). *Zasnova informacijskega sistema za vodenje arhivov notnega gradiva*: magistrsko delo. [N. Mlakar].

Osebnosti: veliki slovenski biografski leksikon. (2008). Mladinska knjiga.

Posebne domoznanske zbirke: izzivi in priložnosti. (2020). Mestna knjižnica. (Zbirka Domfest; 6).

Prekat: priročnik za enostavno uporabo katalogizacijskih pravil. (2001). Narodna in univerzitetna knjižnica.

Rokopisno gradivo, zapuščinski fondi in tvorjene zbirke. (2021). Narodna in univerzitetna knjižnica. <https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2021/rok-zap-tvor.pdf>

Statistični vprašalnik za knjižnice: definicije statističnih spremenljivk. (2021). Narodna in univerzitetna knjižnica. https://bibsist.nuk.uni-lj.si/assets/files/definicije_2021.pdf

Vukadin, A. (2016). Novi pravilnik za katalogizacijo u kontekstu međunarodnih načela i standarda. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 59(1/2), 49–71.

Vukadin, A. (2019). Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima: novi hrvatski kataložni pravilnik. *Knjižnica*, 63(3), 13–41. file:///C:/Users/Uporabnik/Dropbox/PC/Downloads/URN_NBN_SI_doc-3XPRATZ9.pdf

Zorko, T. (2022). Potenciali sodelovanja knjižnic, muzejev in arhivov kot dediščinskih ustanov: raziskava med direktorji in direktoricami osrednjih območnih knjižnic, državnih muzejev in pokrajinskih arhivov. *Knjižnica*, 66(1–2), 43–74.

Zupančič-Vičar, M. (1991). Ženski pevski zbor »Milko Škoberne« z Jesenic. *Jeklo in ljudje: jeseniški zbornik*, 6, 315–316.

doc dr. Nina Jamar, bibliotekarska svetnica

Občinska knjižnica Jesenice, Glasbena šola Jesenice
e pošta: gsjes.knjiznica@siol.net

Developing critical thinking among children and bibliotherapy in the library: an approach based on the traditional stories

Razvijanje kritičnega mišljenja pri otrocih in biblioterapija v knjižnici: pristop na podlagi tradicionalnih zgodb

Frida Biščan, Keti Krpan

Oddano: 16. 3. 2023 - Sprejeto: 5. 6. 2023

1.04 Strokovni članek
1.04 Professional article

UDK 028.8:159.955-053.2
DOI <https://doi.org/10.55741/knj.67.1-2.7>

Abstract

Purpose: The paper aims to point out the possibilities of developing critical thinking in children by conducting bibliotherapy workshops in the library, based on the template of a traditional children's story. The work is based on a course, which the authors run at the Croatian Training Centre for Continuing Education of Librarians to encourage critical thinking in children, develop reading habits and create a critical reader. It is based on the workshops that were an integral part of the international project TRACE.

Approach/methodology: The paper presents the workshops the authors conducted as part of the Erasmus+ project Traditional children's stories for a common future – TRACE. The workshops are shared with the librarians through the Croatian Training Centre for Continuing Education of Librarians. We encourage children to think and create their own opinions using different methods, most of which are based on the modernized Socratic method.

Results: Children often do not get to express their opinions by questioning their attitudes. The conducted workshops showed how it is possible to use stories with different ethical themes to stimulate critical thinking in children and teach them how to be active participants in their society.

Practical use: Considering the possibility of using/combining several methods and conducting workshops in "continuations", it is possible to apply them both in school libraries and children's departments of public libraries.

Originality and value: The paper points to the importance of developing critical thinking in children and highlights the value of traditional stories that influence children's awareness of their personality and shaping of their attitudes, contributing to the ability to solve life's problems and the development of a value system and the improvement of interpersonal relationships.

Keywords: critical thinking, traditional stories, methods, bibliotherapy in the library

Izvleček

Namen: Prispevek želi poudariti možnosti kritičnega mišljenja pri otrocih z izvajanjem biblioterapevtskih delavnic v knjižnici, ki za osnovo uporabljajo tradicionalne otroške zgodbe. Delo temelji na tečaju, ki ga avtorici izvajata na hrvaškem Centru za permanentno strokovno usposabljanje knjižničarjev z namenom spodbujanja kritičnega mišljenja otrok, razvoja bralnih navad in oblikovanja kritičnih bralcev. Temelji na delavnicah, ki so bile integralni del mednarodnega projekta TRACE.

Pristop/metodologija: Prispevek predstavlja delavnice, ki sta jih avtorici izvajali v okviru Erasmus+ projekta Traditional children's stories for a common future – TRACE. Preko Centra za permanentno strokovno usposabljanje knjižničarjev sta jih predstavili knjižničarjem v celotni državi. V njih z uporabo različnih metod spodbujamo otroke h kritičnemu mišljenju in oblikovanju lastnega mnenja. Večina metod temelji na posodobljeni Sokratovi metodi.

Rezultati: Otroci pogosto nimajo priložnosti izraziti svojega mnenja skozi izpraševanje svojih odnosov. Delavnice so prikazale, kako je mogoče uporabiti zgodbe z različnimi etičnimi temami za spodbujanje kritičnega mišljenja otrok in učenja aktivnega sodelovanja v skupnosti.

Uporabnost: Glede na možnost uporabe/kombiniranja več metod in izvajanja delavnic v nadaljevanjih, je mogoča uporaba tako v šolskih knjižnicah kot tudi otroških oddelkih splošnih knjižnic.

Originalnost/vrednost: Prispevek prikaže pomembnost razvoja kritičnega mišljenja otrok in poudari vrednost tradicionalnih zgodb, ki vplivajo na otroško zavedanje njihove osebnosti ter oblikovanje odnosov, kar prispeva k zmožnosti reševanja življenjskih težav in razvoju vrednotnega sistema ter izboljšanju medosebnih odnosov.

Ključne besede: kritično mišljenje, tradicionalne zgodbe, metode, biblioterapija v knjižnici

1 Introduction

1.1 About TRACE project

In the period from September 1, 2018, to July 31, 2021, the National and University Library in Zagreb implemented a project called Traditional Children's Stories for

a Common Future – TRACE¹ as part of the Erasmus+ program under Key Activities 2 (KA2), Cooperation for Innovations and exchange of good practice for the activity Strategic partnerships in the field of education. The project's coordinator was the National and University Library in Zagreb, with partners from Croatia, Greece, Latvia, and Spain.

The TRACE project was intended for children aged six to twelve, their teachers, librarians, parents, and the general public to develop critical thinking in children using traditional children's stories from partner countries. By familiarizing themselves with the children's literature of European countries in an innovative way, the children were encouraged to read, and at the same time, they learned about the culture of those countries through workshops.

The project contributed to the following areas: raising awareness of the importance of Europe's cultural heritage through education and life-long learning, supporting skills development and social inclusion. Children were motivated and habituated to critical thinking, to read and understand literature/writings from their early age. Through new and innovative educational methods, we developed learning materials and tools, as well as actions, that support the effective use of Information and Communication Technologies (ICTs) in education and training. In today's diverse society, social and civic competences help participate in social and working life in an effective and constructive way. The new way of life forces us to provide the children with a new kind of education that consists of researching, thinking, and making conclusions, with the goal of creating one's own thinking and ideas, developing an understanding of oneself and of the society we live in, as well as finding one's life orientation and ethical values.

Formal and non-formal educational institutions and libraries in each partner's country were included (primary school teachers and librarians, who were working together during the entire project implementation). In total, 45 workshops were conducted during the project with the participation of 707 children and 35 teachers and librarians. Through the implementation of the project, piloting of the materials, and events organised during the project dissemination, about 1500 children, their teachers and librarians, stakeholders and general public were reached.

Short-term learning, teaching, or training activities were organized for the staff, who were involved in this project. During the Joint Staff training Event, with

¹ More about the TRACE project is available at: <http://www.trace-portal.eu/>

participation of the representatives of all partner's organizations and associated institutions, the participants were trained how to use all parts of IO1 – TRACE Educational Package, and how to implement the methods used in the workshops in formal and non-formal education. The workshops provide hands-on learning methods and materials that are easily applied in classrooms and libraries, while on the other hand the Guidelines provide deeper explanation of these methods, along with the definition of traditional children story and value education.²

The project has resulted in two intellectual outputs: the first is TRACE educational package, that consists of educational learning and teaching materials, stories, and workshops; and the second is TRACE E-platform which contains all educational materials, created as part of the project in open access.

Considering the activities and mission of the National and University Library in Zagreb, as the central library of the Croatian library system in the development of knowledge, free access to information, preservation of Croatian cultural heritage and encouragement of lifelong education, the results of the project has achieved a large part of the planned tasks in practice through cooperation established at the national and international levels, and by promoting the European values of multilingualism and multiculturalism.

1.2 Bibliotherapy workshop course

The main aim of this paper is to interpret the course that the authors have been running at the Croatian Training Centre for Continuing Education of Librarians. Below, the paper will detail the method of carrying out the workshops, based on the template of a traditional children's story with a special emphasis on bibliotherapy, with the aim to point out the possibilities of developing children's critical thinking by conducting bibliotherapy workshops in the library.

The workshops, described here, were conducted by the National and University Library in Zagreb in cooperation with the Zagreb City Libraries, specifically the Selčina Library, a branch of the Sesvete Library. It is based on the workshops created during the TRACE project. Its primary goal is to develop children's critical thinking and socioemotional abilities, encouraging reading and developing reading skills, which means reading with understanding and which creates a better reader, a critical reader, a person, who reflects and expresses his views and attitudes (Peti-Stantić, 2019). One of the goals is to strengthen children's

² Examples of workshops are available at: <http://www.trace-portal.eu/index.php/download-zone/>

competencies, based on the European reference framework of key competencies (Europski referentni okvir ključnih kompetencija, n. d.). Literacy competence is undoubtedly the most important one, including language, personal and social competence and learning competence, civic competence, cultural awareness and competence of expression and digital competence.

As an introduction to the bibliotherapy workshop, the next chapter will briefly present the most important representatives of critical thinking and the meaning of the traditional story.

2 Critical thinking and traditional stories

2.1 Critical thinking

What is critical thinking? The word *criticism* originates from the Greek word *kri-no*, which means to judge, discern, choose, and *critical thinking* comes from the Greek word *κριτική τέχνη* (*kritiki technē*), which means the art of evaluating and thinking. It is important to note that criticism does not necessarily have a negative meaning. According to the Croatian encyclopedia (*Kritika*, 2021), it means “judging the positive and negative sides of a phenomenon, act, idea, researching principles, facts, etc., to make rigorous aesthetic or philosophical judgments about them; ...” The partners in the TRACE project defined critical thinking as something which passes understanding. It includes systems thinking (analytical and synthetic thinking) and a depth of knowledge that goes beyond the subject itself and extends outward. It requires problem-solving, creativity, rationalization, evaluation, and a desire to shed light on all aspects of a topic.

As a basis for those interested in a more detailed study of the concepts and definitions of critical thinking, we will list several prominent authors who deal with this field. Lipman (2003), the most famous contemporary theorist of critical thinking as an educational phenomenon, lists more than 30 definitions of critical thinking. Lipman defines critical thinking, also called reflexive thinking, as a judgment process based on the quality evaluation of alternatives regarding available arguments (Buchberger, Bolčević and Kovač, 2017). Apart from Lipman, the most famous contemporary authors who contributed to developing the concept of critical thinking are Dewey and Ennis. Dewey, also considered the father of modern critical thinking, defined critical thinking as an active, persistent and careful consideration of beliefs or assumed forms of knowledge in the light of the foundations (reasons) that support them and the further conclusions they lead to. Ennis believes that critical thinking is logical, reflective thinking

focused on deciding what to think and what to do (Buchberger, Bolčević and Kovač, 2017). According to Paul and Elder (2004), critical thinking consists of eight elements of thinking: purpose, problem question, assumptions, viewpoint, information, concepts, interpretation and conclusion, and implications and consequences.

The theory and practice of critical thinking emphasize its role in the educational process, and the importance it has for the development of psychosocial skills in children to create their own opinions and ideas, navigate the society we live in, and find direction and ethical values in life. Ćurko et al. (2015) believe that critical thinking is “an approach that develops critical thinking skills in children and creates the foundation for developing many other skills and competencies. Critical thinking is based on reason, which means it is guided appropriately utilizing good reason in contrast to, for example, ignorant desires and tendencies, prejudice, fears, rewards and fear of punishment, etc. It is reflective thinking, which deals with problems such as what to believe or what to do (cognitive and practical aspect)”. Buchberger (2012) states that critical thinking is a complex process resulting from analyzing and evaluating claims, finding justifications for claims, comparing them with other and/or opposing claims, generating objections to claims, and finally taking a position. Critical thinking is additionally determined by developing competence, i.e. skill.

2.2 Traditional stories

Why were traditional children’s stories chosen for the development of critical thinking? Primarily because traditional folk stories are part of the oral and written traditions of all world cultures. They are based on the culture, traditional values and folk customs of the people, country, or region. They are told and re-told from generation to generation and have become common knowledge. They were passed down from one storyteller to another before being written down in a book. These are stories that children listen to from a young age, and they easily understand and accept them. At the same time, by introducing children to traditional folk tales, we preserve and pass on to young generations the rich cultural and literary heritage of our own and other nations, depending on where the story originates (Ćurko et al., 2021).

Almost all traditional children’s stories have a moral lesson, and it can be used for developing thinking in children. With the right educational method, every traditional children’s story can become a modern thinking story. In the Guidelines, some methods of this kind can be found, such as: Community of inquiry, Socratic dialogue, Stories and biographical learning and Nelson dialogue.

In all cultures, the name traditional children's story implies a fairy tale, legend, or myth. It contains elements of local fairy tales, myths, legends, and oral stories and includes oral and written stories, pictures, chants, and songs. As with a fairy tale, all definitions have some elements in common. A fairy tale is usually aimed towards children. They have magical characters such as wizards, witches, dragons, fairies, giants, supernatural beings, or objects, etc., a combination of reality and magic. The Croatian encyclopedia interprets the meaning of the fairy tale as a derivative of the word *bayati*, which means to say, talk, speak (Bajka, 2021). A legend is usually defined as a story originally about a saint, and today legends tell about things that could be realistic and are similar in content to folklore. The meaning of word myth originates from the Greek word *μῦθος* (*mitos*), which means word, speech, ie., fable, story. A myth is a classic story usually focused on one hero or event and explained the mysteries of nature, existence, or the universe without a factual basis in facts (Ćurko et al., 2021).

Traditional stories, especially fairy tales, are an essential part of every child's life because they teach children about life, moral values, and the choices we face in life. Their goal is to educate, teach and entertain children by imparting values, attitudes, and information necessary to develop skills that enable children to live harmoniously in society or culture. The most common ethical themes in traditional stories for children are community, responsibility, peace, hope, justice, a sense of equality and meritocracy, dignity and respect, solidarity, tolerance, and appreciation of moral values. Stories are also a motivational tool for language learning and learning in general. Children learn and develop language skills by listening to stories and talking to the storyteller. By listening and reading stories, children learn to understand speech and larger thematic units, which contributes to the development of attention, enriches vocabulary, and improves communication skills (Ćurko et al., 2021). The story affects the cognitive (knowledge, memory, attention, creativity, imagination), social (governance, behaviour) and affective abilities (feelings of love, empathy, curiosity, etc.) of children (Velički, 2013).

3 Workshops for children and teachers/librarians and the applied methods

3.1 Workshops

One of the activities in the TRACE project, which were planned in the project proposal, were workshops with children, their teachers, and librarians, based on selected stories. For this purpose, the partners agreed on the methodology to be used at the workshops, and the choice of a particular method depended on

the age of the children for whom the story is intended. Based on the given story, each partner chose the method to use in the workshop.

The National and University Library in Zagreb held workshops in cooperation with the Zagreb City Libraries, in the Selčina Library, with children and teachers from Luka Elementary School, Sesvete Elementary School and Retkovec Elementary School (City of Zagreb). In total, 166 participants were involved. They came to the library in an organized manner to attend the workshops. The pupils from second to sixth grade were included. Also, children were coming to the library, accompanied by their parents, during their free time. Based on the template of a traditional children's story, using guided reading, we encouraged children to think about the actions of the characters from the story, but also to connect the events from the story with their personal life situations.

Considering the positive response, and the expressed interest of the children, their teachers and librarians, the authors decided to share their experiences with the broader social community and, based on these bibliotherapy workshops, to start a course at the Croatian Training Centre for Continuing Education of Librarians. The workshops provide an insight into the possibilities of working with children to develop critical thinking and strengthen their social and emotional competencies and can be easily adapted, depending on whether they are held in children's departments of public libraries, as places of personal development for the youngest users, or in school libraries and classrooms.

3.2 Methods

The methods used during the project are explained in detail in the Guidelines for Teachers and Librarians (Ćurko et al., 2021). The Socratic method, "teaching by questioning instead of communicating," is named after the Greek philosopher Socrates (469-399 BC). Contemporary trends and programs, aimed at teaching children to think and develop critical thinking, include a modernized version of the Socratic dialogue, a dialogue containing the Socratic method of asking questions and answering. In short, the method means "to question everything", but is based on solid arguments. The method can be adapted to age, and the most crucial question of the method is "Why?" Nelson's method, or Nelson's dialogue, is named after the German philosopher Leonard Nelson who developed the Socratic method for dialogic philosophizing in groups. According to Nelson, the Socratic method involves practising independent thinking through a dialogue. The method of stories and biographical learning is based on the child's experience and the participant's experience. This experience is a starting point for discussion, reflection, and dialogue.

The methods most often used in libraries are storytelling, interpretive reading and listening, or guided storytelling with subsequent artistic expression such as creative writing, artistic expression, puppet improvisations, process drama, etc. All these methods or their combinations were used in the workshops within the project, depending on the story being discussed, the age of the children and the time available.

4 Bibliotherapy in the library

4.1 Developmental bibliotherapy

Developmental bibliotherapy is aimed at working with people growing up. It helps in understanding oneself, and the complexity of family, interpersonal and social relationships, and as such it certainly has a place in the library, both school and public (Krpan et al., 2018). In libraries, numerous programs to encourage reading are organized and implemented, during which the coordinator of the workshops, usually using the method of guided reading, introduces readers to the story itself (Sabljak, 2022). During the bibliotherapy workshop, guided reading is often supplemented with play, dialogue, dramatization, and various forms of creative expression to encourage interaction between the read text and the workshop participants. At the beginning of the workshop, it is advisable to check the mood of its participants, provided that the leader is familiar with the group. The mood is tested using a scale from 1 to 10 in the positive and negative direction from zero, and the children have the task of rounding the number of their current moods. At the end of the workshop, the measurement can be repeated to gain insight into the effect of the workshop on each child's current condition. With an unknown group, starting with the introduction game is mandatory, followed by everything else. During the introduction game, the workshop coordinators first introduce themselves by full names and, in their own opinion, state their most pronounced (positive) characteristic. Then each workshop participant introduces themselves to the group in the same way. A ball can be added to the game, which they pass to each other (after getting to know each other) and at the same time, they should say the name of the person they throw the ball to (to remember each other's names). The game achieves the group's connection, which results in its stability. Otherwise, it can disintegrate and can not function. From the multitude of games (which can be found in various literature, eg. in the book *Children's Games for the Development of Social Skills* (Plummer, 2010)), we always choose the one that will fit the content of the story, the workshop is based on. When choosing the story on which the workshop will be based, care should be taken that it corresponds to the reading abilities of the group and the

set goals, ie. what the workshop coordinator plans to explore through the story and what to work on with the workshop participants. At the same time, it is essential to have characters in the story that enable identification. In this way, during the workshop, an internal balance is established throughout each part of the story, so that the reader's participation during the story does not disappear or stray. The course of the workshop must go in the direction outlined by the workshop leader to have a positive effect of reading on the reader, who manages to identify with the character from the story. For this reason, when choosing a story for bibliotherapy, it is more important that it solves a problem and gives readers hope in the possibility of solving their similar life problems. Guided reading aims to encourage critical thinking among the workshop participants. This can be achieved with questions that should be reflective in nature to encourage the participants to think and take a stand.

It is necessary to encourage each participant to take part and interact according to the text, which is being read, but also with other workshop participants. After the guided reading of the story, workshop participants write down their reactions to the text they had read. Each written response is the participant's reflection on the story. By writing down their reactions (eg. what they liked and didn't like about the story and why, what kind of feelings each character's action awoke in them, etc.), they begin to think deeply about the text and incorporate what they read into their initial thoughts or beliefs. The story can also serve as a template for changing one's perception of a particular situation (Bandler, 1981). The workshop can be supplemented with creative techniques – artistic, literary, dramatic. In this way, it can influence the development of cognitive, emotional, and social skills, necessary for children's lives.

4.2 An example of a bibliotherapy workshop

The workshop uses the Latvian story *Grateful Creatures* as a literary template. The workshop coordinator in the library is the children's librarian. It is conducted in groups of 10 to 15 participants arranged in a circle. The workshop lasts 120 minutes but it can be held in several sessions, if more demanding activities are planned. The primary activities, that are carried out, are literary, written, artistic and dramatic expression. The materials needed for the workshop are an emometer (a scale to determine the mood of the participants), a ball (a familiarization game), the text of the story *Grateful Creatures*, and writing, drawing, or painting utensils. The workshop aims to strengthen cooperation, tolerance and empathy among participants and overcome the feeling of inferiority caused by humiliation within the group.

The course of the workshop:

After the introductory game, the children are divided into groups according to the colour they belong to (each child gets a circle of one of the four colours on their forehead), and one child remains unassigned because of the colour which does not belong to any group. Upon a coordinator's request, the unassigned child joins a group of choice. It is to be expected that the group will accept him, but this only happens sometimes. During this game we can learn about the children's social skills (tolerance and empathy), because only an empathetic child will accept someone, who doesn't belong anywhere. This is followed by a guided reading of the story. After the librarian reads the title of the story, they ask questions (eg., What do you think this story is about? What does it mean when someone is grateful? Are you thankful? Why are you grateful for? Can someone be grateful to you and why do you think so?). This encourages the child's interest, and personal connection with the story, develops imagination and verbal expression (the so-called evocation phase, in which each participant should be encouraged to participate in expressing their own opinion). Then it continues with the interpretive reading of the story while pausing at exciting parts of the story and asking additional questions that stimulate thinking. That is the so-called phase of understanding the meaning, when the children encounter a new idea from the content of the story. It is essential to ask questions that stimulate thinking and connect the story's content with the children's daily life. Every participant must have the opportunity to express their opinion and actively participate. This is how connections are made between known knowledge and new one and, consequently, how understanding is established. After the guided reading, the story's content relates to the activities in the continuation of the workshop (the so-called reflection phase). Children write down their reactions to the text that had been read, for which they should be given time to think and thus fit what they read into what they already thought or believed. Then follows a reenactment of the story by choosing one child, who will be the main character from the story, and placing him/her on the so-called "hot seat" in the middle of the group. The group is arranged in a circle. The librarian asks the first question to help children learn to explore the feelings and thoughts of a particular character. That is the reason why children answer the questions in the first person. All participants take turns asking questions. Children ask open-ended reflective questions that lead them to think about and take a stand on the story's events. Children are expected to examine the characters and their motivations and connect their thoughts with emotions and actions. In this way, they can connect the relationship between the story and their own experiences, thus creating a connection between the story's content and their' real life. Here is an example of the child's question to the main character, i.e. the one sitting in the middle of the group in the role of the main character: "*Why do your brothers call you stupid?*" A child, who answers questions in the role of a given character, comes into contact with himself and

indirectly expresses his inner state and makes decisions. One of the possible answers to the question may be: *“I don’t know everything they know because they are older than me.”*

In the continuation of the workshop, children can come up with different creative techniques, chosen by the librarian, to come up with other solutions to the problem from the story. It can be achieved by creating comic books, literary composition, and dramatic or puppet improvisation. Creative techniques, after reading, make it possible to express one’s personal view of a problem and a problematic situation indirectly, and to find a solution. The described bibliotherapy workshop is a template based on which it is possible to improvise with children, depending on the topic that we want to work on with them (the story is chosen in relation to the topic). Depending on the age of the children, during guided reading we ask them questions through three phases: phase of evocation, i.e. prediction of events in the story, phase of understanding what is happening, and finally phase of reflection, i.e. personal reaction to the story that had been read. After reading the story, children write down their reactions to the text they had read in such a way that each reaction is a personal reflection to what was read (by no means it must not be a retelling of the text, but a personal reaction to the story, for example, what you liked or didn’t like about it, what feelings and thoughts it evoked etc.). In this way, children are encouraged to think critically and connect the events of the story with their life situations, for example: *“I liked that justice prevailed in this story, and the fraudster brothers were punished. I’m glad that the father eventually realized that the son he humiliated was the best.”* Or: *“It is not nice to humiliate or insult anyone. They hurt me too when they say that my sister is better than me in everything.”* (4th grade elementary school students).

Responding to reading is part of the reading process by which readers begin to think deeply. That’s why we need to give them time to react on what had been read in order to incorporate it into what they already thought or believed.

5 Conclusion

In whole, the TRACE project achieved all the set goals and reached numerous users through the implementation of the project, piloting of the materials and events, which were organised during the project dissemination (about 1500 children, their teachers and librarians, stakeholders, and general public). Using traditional stories from the partner countries, combining different methods, the participants adopted the habits of critical thinking, reading, and understanding literature/writing from an early age. With the right educational method, every

traditional children's story can become a modern thinking story. The project contributed to raising awareness of the importance of Europe's cultural heritage through education and life-long learning, supporting skills development and social inclusion.

Two intellectual outputs were produced. The TRACE educational package consists of educational learning and teaching materials which includes 21 stories from partner countries, story-based critical thinking workshops, and a Guidelines for Teachers and Librarians with the methodology used during the project. The TRACE E-platform contains all educational materials created as part of the project in open access, over 400 units (stories for children in five European languages, parallel display of stories in the original language with English translation, examples of workshops, Guidelines for Teachers and Librarians, metadata description of digitized stories, gallery of children's works, video works, e-book of selected children's stories).

During the project 45 workshops with participation of 707 children and 35 teachers and librarians were conducted to familiarize them with different creative methods of encouraging children to read, think critically and explore European culture and European countries through traditional children's stories. The results from the piloting workshops, held in participant countries (Croatia, Spain, Greece, Latvia), revealed that in terms of methodology, activities, and material the workshops were highly appreciated both from facilitators and children.³

The workshops, which were described above, were conducted by the National and University Library in Zagreb in cooperation with the Zagreb City Libraries, specifically the Selčina Library (a branch of the Sesvete Library). Of the various methods of encouraging and developing critical thinking in children, bibliotherapy in the library was most often used in the Selčina Library. Bibliotherapy, as an elaborate program of guided reading, supplemented with creative techniques (different ways of communication), encourages children to think critically by expressing their own opinions and attitudes while developing children's social and emotional abilities. This program of targeted guided reading of selected traditional stories develops reading skills and prerequisites for the reader's active reflection on the text they had read. It is about creative reading, which, by processing the text, develops the acceptance of positive human values and leads to the interaction of the reader and the story, including a game as an introduction to reading or as preparation, but also as a supplement to complete experience

³ Evaluation of piloting workshops provided by the project is available at: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/details/2018-1-HR01-KA201-047483>

of the story. Bibliotherapy is based on the emotions evoked by reading that lead to identification with a character who has a similar problem as the reader, but also includes the reader's thinking, whereby the reader brings all his previous knowledge into the text and, in doing so, analyses, criticizes, accepts, or rejects what was read. In this way, by reading traditional stories, children expand their knowledge and develop the social skills and emotional intelligence, necessary for life. Children love stories, play and creativity. Based on the evaluation of piloting of the workshops, they appeared to enjoy very much their participation at the workshop, they liked the activities as well as the material provided. They mostly enjoyed listening to the narration of the story, drawing, painting, and acting. This is a sign that children's bibliotherapy should be carried out with children using different high-quality stories that can encourage them to think critically, identify with the characters, and in this way work through their own life situations and emotions. Developing emotional literacy (recognizing one's own and other people's emotions) is necessary for personal stability and good interpersonal relationships. Bibliotherapy workshops, conducted in libraries with children and young people, can improve their communication skills, social competence, and develop empathy by using quality literature and a lot of activities, full of play and creativity. Such activities are the ticket to the children's world from which the child can be properly guided, which requires the involvement of adults (librarians or teachers), who, in addition to knowledge of children's literature, also recognize the needs of children.

Literature

- Bajka. (8. 2. 2023). *V Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=5313>
- Bandler, R. and Grinder, J. (1981). *Metasprache und Psychotherapie: die Struktur der Magie I*. Junfermann.
- Buchberger, I. (2012). *Kritičko mišljenje: priručnik kritičkog mišljenja, slušanja, čitanja i pisanja*. Udruga za razvoj visokoga školstva Universitas.
- Buchberger, I., Bolčević, V. and Kovač, V. (2017). Kritičko mišljenje u obrazovanju: dosadašnji doprinosi i otvoreni smjerovi. *Metodički ogledi: časopis za filozofiju odgoja* 24, 1(12)., <https://hrcak.srce.hr/192820>
- Ćurko, B. (2017). *Kritičko mišljenje u nastavi filozofije, logike i etike*. Hrvatsko filozofsko društvo.
- Ćurko, B., Feiner, F. Gerjolj, S., Juhant, J., Kreß, K., Mazzoni, V. and Mortari, L. (2015). *Etičko obrazovanje i učenje o vrijednostima*. https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/78cf8290-e6f6-4f2e-bfb6-b6dc88d71100/Ethika_O1a_%20Manual%20for%20Teachers_HR.pdf

Ćurko, B., Biščan, F., Krpan, K., Eriņa, A., Vitola, I., Putniņa, S. and González Riera, J. M. (2021). *Guidelines for Teachers and Librarians*. http://www.trace-portal.eu/wp-content/uploads/2021/06/Guidelines-_English.pdf

Europski referentni okvir ključnih kompetencija. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5464-2018-ADD-1/hr/pdf>

Kritika. (8. 2. 2021). In Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=34046>

Krpan, K., Mršić, I. and Cej V. (2018). Primjena razvojne biblioterapije u radu s djecom i mladima u narodnoj knjižnici. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 61(1), <https://doi.org/10.30754/vbh.61.1.621>

Lipman, M. (2003). *Thinking in education*. Cambridge University Press. http://assets.cambridge.org/97805218/12825/frontmatter/9780521812825_frontmatter.pdf

Paul, R. and Elder, L. (2004.). *The Miniature Guide to Critical Thinking: Concepts & Tools, Foundation for Critical Thinking*. https://www.criticalthinking.org/files/Concepts_Tools.pdf

Peti-Stantić, A. (2019). *Čitanjem do (spo)razumijevanja: od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti*. Naklada Ljevak.

Plummer, D. M. (2010). *Dječje igre za razvoj socijalnih vještina*. Zagreb: Naklada Kosinj.

Sabljak, Lj. (2022). *Knjiga i kako je čitati: priručnik za vođeno čitanje (biblioterapiju)*. Medicinska naklada.

Velički, V. (2013). *Pričanje priča - stvaranje priča: povratak izgubljenom govoru*. Alfa.

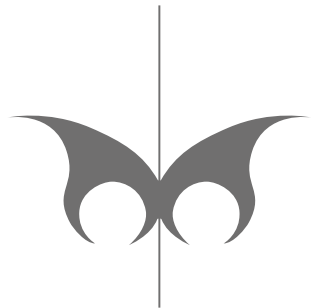
Frida Biščan

Hrvatsko knjižničarsko društvo, c/o Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu,
Hrvatske bratske zajednice 4, 10 000 Zagreb, Hrvatska
e-pošta: frida.biscan@gmail.com

Keti Krpan

Knjižnice grada Zagreba, Starčevićev trg 6, 10000 Zagreb, Hrvatska
e-pošta: keti.krpan@kgz.hr

IN MEMORIAM

In memoriam

Vilenka Jakac-Bizjak (1950–2023), pomočnica ravnatelja in programska direktorica Narodne in univerzitetne knjižnice v obdobju 1993–2002

Eva Kodrič Dačić

UDK 929Jakac-Bizjak V.

DOI <https://doi.org/10.55741/knj.67.1-2.8>

Knjižničarstvo ni bil njen po-klic, vsaj tako je vedno trdila. Potem, ko je bila do leta 1979 zaposlena na ZRC SAZU, naj bi v NUK prevedrila le nekaj let. Začasno je preraslo v stalno, bibliotekarstvo pa v njeno kariero. Delo v NUK je začela v Oddelku za dopolnjevanje knjižničnega gradiva. Leta 1984 je postala vodja Oddelka za delo z uporabniki, ki ga je vodila do leta 1993. Tega leta je postala pomočnica ravnatelja in leta 1997 programska direktorica knjižnice. Leta 2002 je ponovno prevzela vodenje področja dela z uporabniki, od leta 2003 do 2005 pa je bila svetovalka za visokošolske in specialne knjižnice v Centru za razvoj knjižnic.

Leta 2006 je postala direktorica Knjižnice Otona Župančiča in poskrbela za selitev knjižnice v nove prostore. Obdobje strokovnega vodenja Narodne in univerzitetne knjižnice je predstavljalo vrh njene strokovne kariere. Njen čas je sovpadal z enim najbolj dinamičnih obdobij razvoja knjižnice. Osamosvojitve Slovenije in z njo povezana izguba jugoslovanskega obveznega izvoda ter strokovnih povezav, približevanje Evropski uniji, sprejem zakona o financiranju gradnje nove knjižnične stavbe in Zakona o knjižničarstvu, avtomatizacija postopkov obdelave gradiva in prehod v digitalno okolje, selitve gradiva in oddelkov knjižnice zaradi pomanjkanja prostora ter menjava generacij so zahtevali proaktivne in premišljene strokovne poteze, predvsem pa razumevanje poslanstva knjižnice. Vilenka Jakac-Bizjak je bila zadnja izmed vodstvenih delavcev knjižnice, ki je razumela in udejanjala bibliotekarstvo na humanistični platformi in bila zvesta

naslednica najprodornejšima ravnateljema knjižnice, Mirku Ruplu in Branku Berčiču.

Pod njenim strokovnim vodstvom je knjižnica utrdila avtomatizirano obdelavo gradiva in samozavestno vstopila v digitalno okolje. Na področju razvijanja strokovnih osnov vzajemnega kataloga je knjižnica od leta 1998 razvijala projekt normativne kontrole, v okviru katerega so nastali prevodi Smernic za normativne in napotilne vpise ter Smernic za normativne predmetne in napotilne vpise. Knjižnica je objavljala prevode standardov ISBD, priročnik za UNIMARC in uvod v UNIMARC. Leta 2000 je izdala nov priročnik za katalogizacijo PREKAT ter leto kasneje priročnik za določanje značnic ZNAČKA. Na področju vsebinske obdelave se je odločila za nakup in prevod *The Master Reference File to the UDC* in leta 2002 izdala Splošni slovenski geslovník.

Vilenka Jakac-Bizjak je bila med prvimi, ki je razmišljala o vplivu digitalizacije, to je ustvarjanja splošno dostopnih kopij, na vrednost originalov, ki jih hrani nacionalna knjižnica. Ob tem je opozarjala, da so za slovensko kulturo internetne povezave, brez obstoja slovenskih digitalnih vsebin, le avtoceste v puščave. Z njeno podporo in na njeno iniciativo so nastali prvi slovenski projekti digitalizacije gradiva (digitalizacija srednjeveških rokopisov iz Kopitarjeve knjižnice, digitalizacija zbirke portretov znanih Slovencev, digitalizacija starega matičnega kataloga, elektronsko čiščenje vinilnih plošč), retrokonverzije katalogov (retrokonverzija listkovnih katalogov NUK do 1988), projekt zajemanja in hranjenja spletnih publikacij in ne nazadnje tudi prve spletne strani knjižnice. V njenem obdobju je slovenska nacionalna bibliografija prvič izšla v elektronski obliki, bibliografski zapisi slovenskih publikacij pa so s podpisom pogodbe z OCLC vstopili v največji svetovni katalog WorldCat.

Osamosvojitve Slovenije je zahtevala nove rešitve tudi na področju mednarodne bibliografske kontrole. Po vzpostavitvi slovenske agencije za ISBN leta 1992 je bil v obdobju njenega strokovnega vodenja leta 1993 v knjižnici vzpostavljen še ISSN center Slovenija, za dodeljevanje mednarodnih standardnih številok slovenskim serijskim publikacijam, leta 1999 pa podpisana pogodba o vključitvi Slovenije v mednarodni sistem številčenja glasbenih tiskov ISMN. Knjižnico je tudi sicer na široko odprla mednarodnemu sodelovanju. Zavedala se je, da je bibliotekarstvo univerzalna stroka in da knjižnica v ozkih slovenskih okvirih ne bo mogla vzdrževati razvojnega zagona. Knjižnica se je v tem obdobju vključila v konzorcij evropskih znanstvenih knjižnic Consortium of European Research Libraries – CERL, v European Library Automation Group – ELAG ter v informacijski servis nacionalnih knjižnic GABRIEL. V mednarodno okolje je posegala tudi neposredno kot članica European Commission on Preservation and Access (ECPA), kot članica izvršnega odbora konference evropskih nacionalnih knjižnic

(CENL), predstavnica nacionalnih knjižnic držav Vzhodne in Centralne Evrope v upravnem odboru projektov evropskih nacionalnih knjižnic (COBRA) ter kot članica izvršnega odbora informacijskega servisa nacionalnih knjižnic (GABRIEL). Poleg tega je bila članica komiteja nacionalnih knjižnic pri IFLI ter nacionalna predstavnica slovanskih knjižnic v mednarodni organizaciji Blue Shield.

K delovanju v mednarodnem okolju je spodbujala tudi svoje bibliotekarske kolege. Zavedala se je, da se vrednost institucije meri z znanjem in strokovnim ugledom njenih zaposlenih. Zato je knjižnica v tem obdobju podpirala njihove doktorske, magistrske in dodiplomske študije, spodbujala razvojne projekte ter objavlanje publikacij. V času njenega strokovnega vodenja je knjižnica poleg že omenjenih priročnikov in prevodov redno izdajala zbornike, kataloge, promocijsko gradivo in vrsto periodičnih publikacij. Med pomembnejšimi publikacijami so bili priročnik za izločanje in odpis knjižničnega gradiva, priročnik za gradnjo in opremljanje knjižnic, priročnik za uporabnike ISMN, terminološka slovarja in druge. V okviru razvojnih domačih in mednarodnih projektov je treba, poleg projektov, namenjenih vključevanju knjižnice v elektronsko okolje, omeniti še vzpostavitev virtualne knjižnice za bibliotekarstvo INFOLIB, razvoj podatkovne zbirke Razvid javnih knjižnic, sodelovanje v mednarodnem projektu knjižnične statistike LIBECON2000, razvoj knjižnične dejavnosti za slepe in slabovidne uporabnike javnih knjižnic, na področju kulturne dediščine pa razvoj novih metod za konzerviranje papirja in pergamenta, lasersko čiščenje papirja in pergamenta, določanje avtorske značnice za rokopisno gradivo LEAF ter popis nemških fondov v slovenskih knjižnicah. Med temeljnimi znanstvenimi projekti je treba izpostaviti podporo delu bibliotekarske terminološke komisije. S tem v zvezi je knjižnica organizirala različna mednarodna in domača strokovna posvetovanja in srečanja: znanstveni sestanek o bibliotekarskih terminoloških slovarjih, delovno srečanje upravnega organa COBRA Forum, posvetovanja specialnih knjižnic, letno srečanje nacionalnih članov sistema ISBN in druga.

Ne nazadnje izstopa obdobje njenega strokovnega vodenja že na prvi pogled z grafično oblikovanimi in tiskanimi letnimi poročili knjižnice. Spremembam v zunanem okolju je sledila tudi notranja organizacija knjižnice. Vzpostavljen je bil Informacijski in referalni center za promocijo informacijskih virov na strežniku za CD-ROM-e in za promocijo uporabe elektronskih časopisov, oddelek za avdiovizualno gradivo, zbirka posebnega gradiva ter Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope. Enota za razvoj knjižničarstva se je preoblikovala v tri samostojne centre: Državno matično službo za knjižničarstvo, prvič zasedeno s svetovalci za vse vrste knjižnic, izobraževalni center ter center za bibliotekarske raziskave in razvoj z informacijskim centrom za bibliotekarstvo. Največji izziv pa je bila gotovo selitev fondov knjižnice iz dislociranih skladišč in prenatrpane Plečnikove stavbe na Turjaški ulici v nove skladiščne prostore na Leskoškovi.

600.000 preseljenih enot gradiva iz dislociranih skladišč in Plečnikove stavbe v nova skladišča na Leskoškovi je do danes največja selitev knjižničnega gradiva v Sloveniji sploh.

Neuspešna pa so bila njena prizadevanja za novo zgradbo. V želji, da bi ozaveстила javnost o pomenu nacionalne knjižnice kot konstitutivne nacionalne institucije in pospešila gradnjo nove stavbe, je objavila vrsto poljudnih in strokovnih prispevkov o knjižnici. Žal zaman, saj je na koncu tudi sama resignirano ugotavljala, da Slovencem za nacionalne simbole ni mar.

Po premestitvi v Center za razvoj knjižnic je delovala kot svetovalka za visokošolske in specialne knjižnice in koordinirala projekt prvega celostnega pregleda razvitosti slovenskih knjižnic v okviru ugotavljanja izpolnjevanja pogojev za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe. V razvoj slovenskega knjižničarstva je posegala tudi neposredno. Bila je članica Nacionalnega sveta za knjižničarstvo, članica Komisije za informacijsko infrastrukturo na Ministrstvu za šolstvo, znanost in šport, predsednica Koordinacijskega sveta za vsebinska vprašanja gradnje Univerzitetne knjižnice Ljubljana in predsednica Kalanovega sklada pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije. Leta 1997 je prejela Čopovo diplomu, leta 2003 pa nagrado Kalanovega sklada za prispevka, ki sta bila objavljena v uglednih tujih publikacijah (geslo o slovenski nacionalni knjižnici v Encyclopedia of Library and Information Science in pregled nemških historičnih fondov v slovenskih knjižnicah, objavljen v Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa).

Njena energija in primorski temperament sta bila marsikdaj hud izziv za sodelavce, vendar zmagovalna kombinacija pri uveljavljanju strokovnih rešitev. Z današnje perspektive je obdobje njenega strokovnega vodenja gotovo eden od viškov v razvoju Narodne in univerzitetne knjižnice.

Eva Kodrič-Dačić

Narodna in univerzitetna knjižnica, Turjaška 1, 1000 Ljubljana
e-naslov: eva.kodric-dacic@nuk.uni-lj.si

Osebna bibliografija Vilenke Jakac-Bizjak za obdobje 1971–2011

Mojca Dolgan Petrič, Tjaša Pavletič Lacko

UDK 014.3:929Jakac-Bizjak V.

DOI <https://doi.org/10.55741/knj.67.1-2.9>

1971

1. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Slavjanski rodoljub v faksimilni izdaji : Založništvo Tržaškega tiska, Trst 1971. *Srečanja*. 1971, leto 6, [št.] 32, str. 223-224, ilustr. ISSN 1408-0176. [COBISS.SI-ID 24976434]

1978

2. PIRJEVEC, Dušan, JAKAC-BIZJAK, Vilenka (prevajalec). Filozofija in umetnost. *Primerjalna književnost*. [Tiskana izd.]. 1978, letn. 1, št. 1/2, str. 21-30. ISSN 0351-1189. [COBISS.SI-ID 28374882]

1984

3. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Nekaj pogledov na stanje informacijskih služb in izposoje v nekaterih fakultetnih knjižnicah v Ljubljani in v NUK. *Novice / Narodna in univerzitetna knjižnica*. 1984, leto 4, št. 3, str. 7-10. ISSN 1580-8327. [COBISS.SI-ID 143674371]

1985

4. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Referalna literatura - instrument informatorja : ob oblikovanju kataloga referalne literature v NUK. *Knjižnica*. [Tiskana izd.]. 1985, letn. 29, št. 1, str. 74-79. ISSN 0023-2424. [COBISS.SI-ID 48352768]

1988

5. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Nekonvencionalna literatura kot problem in izziv nacionalnih knjižnic. V: BAHOR, Stanislav (ur.). *Zapisi znanja v informacijski dobi*. V Ljubljani: Narodna in univerzitetna knjižnica: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, 1988. 1988, str. [65-80]. ISBN 86-7265-005-0. [COBISS.SI-ID 6499840]

1989

6. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Nacionalna knjižnica na razpotju. *Knjižnica*. [Tiskana izd.]. 1989, 33, št. 3/4, str. 157-166. ISSN 0023-2424. [COBISS.SI-ID 11181314]

1990

7. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Knjižnice prihodnosti : možnosti in resničnost. *Knjižnica*. [Tiskana izd.]. 1990, 34, št. 3, str. 53-62. ISSN 0023-2424. [COBISS.SI-ID 28263424]

1993

8. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Ali bomo imeli enak pogum, kot so ga imeli pred šestdesetimi leti? : gradnja univerzitetne knjižnice v Ljubljani - ali ponavljanje zgodovine. *Delo*. [Tiskana izd.]. 22. dec. 1993, 35, št. 297, str. 6. ISSN 0350-7521. [COBISS.SI-ID 46036736]

9. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Upravljanje informacij v knjižnicah. *Knjižnica*. [Tiskana izd.]. 37, št.3 (1993), str. 11-21. ISSN 0023-2424. [COBISS.SI-ID 36866048]

1994

10. MUŠIČ, Drago, DOLAR, Jaro, KOCJANČIČ, Mihaela (urednik), GLAVAN, Mihael (urednik), JAKAC-BIZJAK, Vilenka (urednik), ŠTUPAR, Milan (fotograf). *Alkimija, sveta veda naša : alkimisti in Paracelsus : 1493-1541-1993*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 1994. 41 str., ilustr. Zbornik Narodne in univerzitetne knjižnice, 4. ISBN 86-7265-012-3. ISSN 0350-3569. [COBISS.SI-ID 38379264]

11. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. NUK v Ljubljani kot glavna slovenska znanstvena knjižnica : vnovičen vzpon nacionalnih knjižnic. *Delo*. [Tiskana izd.]. 30. nov. 1994, 36, št. 277, str. 6. ISSN 0350-7521. [COBISS.SI-ID 51239168]

12. ADAMIČ, Štefan, BARTOL, Tomaž, JAKAC-BIZJAK, Vilenka, JUG, Janez, KARDOŠ, Dragotin, ŽAUCER, Matjaž. *Organiziranje mreže specializiranih centrov in osrednjih knjižnic po znanstvenih področjih v Sloveniji : poročilo o projektni nalogi*. Ljubljana: [s.n.], 1994. 154 f. [COBISS.SI-ID 95095]

1995

13. JAKAC-BIZJAK, Vilenka (intervjuvanec), ŠTRAJN, Darko (oseba, ki intervjuva). Zakladnica znanja in informacij : pisni intervju z Vilenko Jakac-Bizjak. *Raziskovalec : strokovna revija o raziskovalni in inovacijski politiki*. 1995, 25, št. 4, str. 33-35. ISSN 0351-0727. [COBISS.SI-ID 70231]

1996

14. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Gosudarstvennaja politika v razvitii nacional'noj bibliotečnoj i informacionnoj sistem'i i dilemm'i novogo bibliotečnogo zakonodatel'stva v Slovenii. V: *Biblioteki i sovremennoe obščestvo : materialy meždunarodnoj naučnoj konferencii, posvjaščennoj 200-letiu osnovanija rossijskoj nacional'noj biblioteki (Sankt-Peterburg, 24 i 25 maja 1995 g.)*. Sankt-Peterburg: Rossijskaja nacional'naja biblioteka, 1996. Str. 193-213. ISBN 5-7196-0965-2. [COBISS.SI-ID 78547968]

15. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Narodna in univerzitetna knjižnica - 50 let strokovnega dela : dejstva in številke v delovanju NUK-a med letoma 1945-1995. V: ŠETINC, Lenart (ur.). *Petdeset let Narodne in univerzitetne knjižnice*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 1996. Str. 91-112, ilustr. Zbornik Narodne in univerzitetne knjižnice, 5. ISBN 961-6162-06-3. [COBISS.SI-ID 80233472]

16. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. National and University library of Slovenia : Annual Report 1995. *European Research Libraries Cooperation*. 1996, 6, no. 3, str. 311-315. ISSN 1018-0826. [COBISS.SI-ID 78614784]

17. JAKAC-BIZJAK, Vilenka (intervjuvanec), NOVAK-KAJZER, Marjeta (oseba, ki intervjuva). Veliko več kot samo muzej knjig : Vilenka Jakac-Bizjak, programska direktorica NUKa. *Delo*. [Tiskana izd.]. 30. mar. 1996, 38, št. 75, str. 39, ilustr. ISSN 0350-7521. [COBISS.SI-ID 59073536]

1997

18. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Building up a business information service system : the role of the national library in a small country. V: WATKINS, Judy (ur.),

CONNOLLY, Pauline (ur.). *The role of libraries in economic development : papers from the conference held in Ljubljana, April 1997*. Boston Spa: IFLA Offices for UAP and International Lending, cop. 1997. Str. 75-85, tabele. ISBN 0-7123-2153-5. [COBISS.SI-ID 103682048]

19. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Narodna in univerzitetna knjižnica in OCLC sklenila pomemben sporazum o sodelovanju. *Knjižničarske novice*. [Tiskana izd.]. 1997, letn. 7, [št.] 3, str. 1-4. ISSN 0353-9237. [COBISS.SI-ID 279630080]

20. JAKAC-BIZJAK, Vilenka (urednik). *Poročilo o delu 1996*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 1997. 72 str., ilustr. [Poročilo o delu - Narodna in univerzitetna knjižnica]. ISBN 961-6162-25-X. ISSN 1318-671X. [COBISS.SI-ID 538224]

21. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Za nami je uspešno leto 1996. *Poročilo o delu*. 1997, str. 5-6. ISSN 1318-671X. [COBISS.SI-ID 106690816]

1998

22. BALAŽIČ, Dare, DIMEC, Zlata, KANIČ, Alenka, ŽUMER, Maja, GAZVODA, Jelka (avtor, urednik), JAKAC-BIZJAK, Vilenka (avtor, urednik). *Elektronske publikacije. Kako jih bomo ohranili za prihodnost?*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 1998. 15 str. ISBN 961-6162-37-3. [COBISS.SI-ID 79527424]

23. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Kako uresničevati koncept informacijske družbe v Sloveniji na področju knjižnične informacijske dejavnosti. V: ČEŠNOVAR, Nada (ur.). *Vloga specialnih knjižnic pri pospeševanju družbenega in gospodarskega razvoja. Sodobne informacijske tehnologije in njihova uporaba v specialnih knjižnicah : zbornik referatov*. VII. posvetovanje Sekcije za specialne knjižnice, Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, Ljubljana, 5. - 6. november 1998. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 1998. Str. 1-12. ISBN 961-6162-35-7. [COBISS.SI-ID 79972608]

24. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. The National and university library in Ljubljana : the reasons for a new building. *Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie. Sonderheft*. 1998, leto 70, str. 59-63. ISSN 0514-6364. [COBISS.SI-ID 103683840]

25. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Planning the National Electronic Library in Slovenia. *LIBER quarterly : The Journal of European Research Libraries*. 1998, letn. 8, št. 3, str. 285-297. ISSN 1435-5205. [COBISS.SI-ID 98946816]

26. JAKAC-BIZJAK, Vilenka, ŠETINC, Lenart. Pomembna potrditev strokovnega dela : vključitev v mednarodni računalniški katalog. *Poročilo o delu*. 1998, str. 5-10. ISSN 1318-671X. [COBISS.SI-ID 106691328]

27. JAKAC-BIZJAK, Vilenka (urednik). *Poročilo o delu 1997*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 1998. 107 str., ilustr. [Poročilo o delu - Narodna in univerzitetna knjižnica]. ISBN 961-6162-25-X. ISSN 1318-671X. [COBISS.SI-ID 2247475]

28. JAKAC-BIZJAK, Vilenka (intervjuvanec), PLAHUTA, Valentina (oseba, ki intervjuja). Simbol državnosti smo - in Slovenci na te simbole ne dajo nič : Vilenka Jakac Bizjak, NUK. *Delo*. [Tiskana izd.]. 14. nov. 1998, 40, št. 264, str. 35, ilustr. ISSN 0350-7521. [COBISS.SI-ID 79902976]

1999

29. JAKAC-BIZJAK, Vilenka, NOVLJAN, Silva. The changing role of the National Library Advisory Service in Slovenia. V: *65th IFLA Council and General Conference August 20-28, 1999 : Booklet 0 - 8*. Bangkok: IFLA, 1999. Str. 21-27. [COBISS.SI-ID 10539106]

30. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Construction of new national libraries : International conference in Riga, Latvia, 24-26 August 1998. *IFLA journal : official quarterly journal of the International Federation of Library Associations and Institutions*. [Tiskana izd.]. 1999, letn. 25, št. 2, str. 121-122, ilustr. ISSN 0340-0352. [COBISS.SI-ID 99952896]

31. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana : the Slovenian National Library. *Alexandria*. 1999, letn. 11, št. 1, str. 59-71. ISSN 0955-7490. [COBISS.SI-ID 99781632]

32. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Preservation at the National and university library of Slovenia. *Preservation & access international newsletter*. 1999, no. 6, str. 1, 4, 5. ISSN 1098-3120. [COBISS.SI-ID 122118400]

33. JAKAC-BIZJAK, Vilenka, ŠETINC, Lenart. Uvod : izdajanje publikacij postaja vse bolj pomembna dejavnost NUK. *Poročilo o delu*. 1999, str. 5-9. ISSN 1318-671X. [COBISS.SI-ID 106692096]

34. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. V slovo profesorju Jaroslavu Dolarju, ravnatelju Narodne in univerzitetne knjižnice v letih 1964-1976. *Knjižničarske novice*. [Tiskana izd.]. 1999, [letn.] 9, [št.] 4, str. 1-2. ISSN 0353-9237. [COBISS.SI-ID 279724032]

2000

35. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Pomembna obletnica Knjižničarskih novic : ob deseti obletnici izhajanja strokovnega informativnega biltena. *Knjižničarske novice*. [Tiskana izd.]. 2000, [letn.] 10, [št.] 1/2, str. 1. ISSN 0353-9237. [COBISS.SI-ID 279288320]

36. JAKAC-BIZJAK, Vilenka, GLAVAN, Polona (prevajalec). Prvi slovenski knjigi ali magična moč pisane besede = The first two Slovenian printed books or the magic power of written word. V: GLAVAN, Mihael, GRDINA, Igor. *Prve slovenske knjige : slovenski reformacijski tiski v izvornikih in v ponatisih : ob 450. obletnici prve slovenske knjige : razstavni katalog : Galerija Cankarjevega doma, 23. november 2000 - 2. januar 2001*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 2000. str. 6-7. ISBN 961-6162-42-X. [COBISS.SI-ID 143606787]

2001

37. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Ali v času interneta še potrebujemo knjižnične zgradbe?. V: NOVLJAN, Silva, POTOVAR, Robert, SLOKAR, Rajko. *Načrtovanje gradnje in opreme knjižnic*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 2001. Str. 7-8. ISBN 961-6162-70-5. [COBISS.SI-ID 143581443]

38. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Bibliotheken in Slowenien. V: FABIAN, Bernhard (ur.), JAKAC-BIZJAK, Vilenka (ur.). *Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa : eine Übersicht über Sammlungen in ausgewählten Bibliotheken, Bd 9: Kroatien, Slowenien, Italien*. Hildesheim; Zürich; New York: Olms-Weidmann, 2001. Str. 151-162. ISBN 3-487-10362-1. [COBISS.SI-ID 114447360]

39. JAKAC-BIZJAK, Vilenka (urednik). *Elektronske publikacije. Kodeks prakse prostovoljnega depozita*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 2001. 15 str. ISBN 961-6162-74-8. [COBISS.SI-ID 115318016]

40. DRIMMELEN, W. van (član uredniškega odbora, avtor dodatnega besedila), JAUSLIN, Jean-Frédéric (član uredniškega odbora), JAKAC-BIZJAK, Vilenka (član uredniškega odbora). *Europe's national libraries : 15 years of joint programmes*. Hague: Conference of European National Librarians, 2001. 99 str., ilustr. ISBN 90-6259-15-23. [COBISS.SI-ID 117549824]

41. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Geleitwort. V: FABIAN, Bernhard (ur.), JAKAC-BIZJAK, Vilenka (ur.). *Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa : eine Übersicht über Sammlungen in ausgewählten Bibliotheken, Bd 9: Kroatien,*

Slowenien, Italien. Hildesheim; Zürich; New York: Olms-Weidmann, 2001. Str. [149]. ISBN 3-487-10362-1. [COBISS.SI-ID 114445568]

42. FABIAN, Bernhard (urednik), JAKAC-BIZJAK, Vilenka (urednik). *Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa : eine Übersicht über Sammlungen in ausgewählten Bibliotheken*. Hildesheim; Zürich; New York: Olms-Weidmann, 1997-2001. Zv. 1-12, zvd. Bd 9: Kroatien / bearbeitet von Dubravka Skender und Siegfried Gehrmann. Slowenien / bearbeitet von Vilenka Jakac-Bizjak. Italien / bearbeitet von Margherita Palumbo ; Redaktion Simoné Okaj-Braun ; Register von André Schüller. 2001. 450 str. ISBN 3-487-10362-1. [COBISS.SI-ID 98118656]

43. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Originali in reprodukcije : izzivi informacijske družbe. *Knjižnica*. [Tiskana izd.]. 2001, leto 45, št. 4, str. 55-66. ISSN 0023-2424. [COBISS.SI-ID 116688384]

2002

44. JAKAC-BIZJAK, Vilenka (intervjuvanec), GANTAR, Pavel (intervjuvanec), BAŠKOVIČ, Ciril (intervjuvanec), SIRK, Irena (intervjuvanec), BARBER, Darja (intervjuvanec), KRAJNC, Jure (oseba, ki intervjuva). *Informatizacija knjižnic : Radio Slovenija : 1. program : Oddaja Intellecta*. Ljubljana, 13.08.2002. 90 min. Intellecta. [COBISS.SI-ID 4298526]

45. JAKAC-BIZJAK, Vilenka (avtor dodatnega besedila). Opening address. V: CONNOLLY, Pauline (ur.). *Providing access through co-operation*. Wetherby: IFLA Offices for UAP and International Lending, cop. 2002. Str. 1-3. ISBN 0-9538563-0-5. [COBISS.SI-ID 67862019]

46. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Zlata Dimec (1955-2002) : in memoriam. *Knjižničarske novice*. [Tiskana izd.]. 2002, [letn.] 12, [št.] 3, str. 1. ISSN 0353-9237. [COBISS.SI-ID 279338752]

2003

47. AMBROŽIČ, Melita, JAKAC-BIZJAK, Vilenka, PEČKO-MLEKUŠ, Helena. L'évaluation des performances dans les bibliothèques nationales européennes : état de la question. V: *World Library and Information Congress: 69 IFLA General Conference and Council, 1st-9th August 2003, Berlin, Germany : Access point library: media-information-culture : Programme and proceedings*. 2003. str. 1-26. https://archive.ifla.org/IV/ifla69/papers/024f_trans-Ambrozic_Jakac-Bizjak_Mlekus.pdf

48. AMBROŽIČ, Melita, JAKAC-BIZJAK, Vilenka, PEČKO-MLEKUŠ, Helena. Leistungsevaluierung in europaeischen Nationalbibliotheken : state-of-the-art. V: *World Library and Information Congress: 69 IFLA General Conference and Council, 1st-9th August 2003, Berlin, Germany : Access point library: media-information-culture : Programme and proceedings*. 2003. str. 1-25. http://origin-archive.ifla.org/IV/ifla69/papers/024g_trans-Ambrozic_Jakac-Bizjak_Mlekus.pdf [COBISS.SI-ID 222570752]

49. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Libraries in Slovenia. V: *Mapping the infrastructures of the museums, archives and libraries sector in Slovenia and Hungary*. London: The Council for museums, archives and libraries, 2003. Str. 54-74. ISBN 1-903743-36-2 <http://www.resource.gov.uk/documents/id585arep.pdf>. [COBISS.SI-ID 127235072]

50. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. National library of Slovenia. V: DRAKE, Miriam A. (ur.). *Encyclopedia of library and information science*. 2nd ed. New York; Basel: M. Dekker, cop. 2003. Str. 2073-2083, ilustr. ISBN 0-8247-2079-2. [COBISS.SI-ID 127214080]

51. AMBROŽIČ, Melita, JAKAC-BIZJAK, Vilenka, PEČKO-MLEKUŠ, Helena. Ocenka dejatel'nosti evropskih NB : sostojanje. V: *World Library and Information Congress: 69 IFLA General Conference and Council, 1st-9th August 2003, Berlin, Germany : Access point library: media-information-culture : Programme and proceedings*. 2003. Str. 1-15. http://origin-archive.ifla.org/IV/ifla69/papers/024r_trans-Ambrozic_Jakac-Bizjak_Mlekus.pdf [COBISS.SI-ID 222571264]

52. AMBROŽIČ, Melita, JAKAC-BIZJAK, Vilenka, PEČKO-MLEKUŠ, Helena. Performance evaluation in European national libraries : state-of-the-art. V: *World Library and Information Congress: 69 IFLA General Conference and Council, 1st-9th August 2003, Berlin, Germany : Access point library: media-information-culture : Programme and proceedings*. 2003. str. 1-24. http://origin-archive.ifla.org/IV/ifla69/papers/024e-Ambrozic_Jakac-Bizjak_Mlekus.pdf [COBISS.SI-ID 127213824]

53. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Il sistema bibliotecario sloveno. *Bollettino AIB : rivista italiana di biblioteconomia e scienze dell'informazione*. 2003, vol. 43, no. 4, str. 443-454. ISSN 1121-1490. [COBISS.SI-ID 217523712]

2004

54. KAVČIČ-ČOLIĆ, Alenka, KODRIČ-DAČIĆ, Eva, ŠOLAR, Renata, JAKAC-BIZJAK, Vilenka, KALČIČ, Dunja, KAVČIČ, Irena. *Metodologija zbiranja in arhiviranja*

slovenskih elektronskih publikacij na medmrežju. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 2004. 105 str., ilustr. Ciljni raziskovalni programi. [COBISS.SI-ID 226338304]

55. WAGNER, Lidija, KODRIČ-DAČIČ, Eva, JAKAC-BIZJAK, Vilenka, HOČEVAR, Matjaž, RIFL, Boris, ŠAVNIK, Mojca, ŠTOK, Bojan. *Slovenske knjige na trgu - povezovanje informacijskih sistemov na področju knjige*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 2004. 2 zv., graf. prikazi. Ciljni raziskovalni programi. [COBISS.SI-ID 216860416]

2005

56. *Visokošolske knjižnice : poročilo za leto 2005*. JAKAC-BIZJAK, Vilenka (urednik). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 2005. Slovenske knjižnice v številkah. ISSN 1581-5536, ISSN 1580-0032. [COBISS.SI-ID 122068736]

57. JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Vzpostavljanje pogojev za partnersko sodelovanje z evropskimi knjižnicami. *Knjižnica*. [Tiskana izd.]. 2005, letn. 49, št. 3, str. 113-138, ilustr. ISSN 0023-2424. <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/5825> COBISS.SI-ID 224316416]

2006

58. JAKAC-BIZJAK, Vilenka (intervjuvanec), ŽOLNIR, Nevenka (oseba, ki intervjuja). Gradimo novo kulturno središče : Vilenka Jakac Bizjak, nova direktorica KOŽ. *Delo*. [Tiskana izd.]. 17. jan. 2006, leto 48, št. 13, str. 6, portret. ISSN 0350-7521. [COBISS.SI-ID 225110528]

2010

59. ROŽIČ, Anamarija, TRŽAN-HERMAN, Nada, JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Zdravstveni kotiček - delo na projektu »Splošne knjižnice za zdravje občanov«. *Knjižničarske novice*. [Tiskana izd.]. 2010, letn. 20, št. 10, str. 11-15, ilustr. ISSN 0353-9237. [COBISS.SI-ID 255350272]

2011

60. THORHAUGE, Jens, JAKAC-BIZJAK, Vilenka (prevajalec). Od klasičnih do digitalnih splošnih knjižnic. V: JAKAC-BIZJAK, Vilenka (ur.). *Sto let razvoja Knjižnice Otona Župančiča : zbornik ob stoletnici splošnega knjižničarstva v Ljubljani*.

Ljubljana: Mestna knjižnica, 2011. Str. 189-202. ISBN 978-961-92567-3-2. [COBISS.SI-ID 1098608478]

61. JAKAC-BIZJAK, Vilenka (urednik), ŠKERL, Jure (prevajalec), MODLIC, Žare (fotograf). *Sto let razvoja Knjižnice Otona Župančiča : zbornik ob stoletnici splošnega knjižničarstva v Ljubljani*. Ljubljana: Mestna knjižnica, 2011. 299 str., ilustr. ISBN 978-961-92567-3-2. [COBISS.SI-ID 258718720]

62. ROŽIČ, Anamarija, TRŽAN-HERMAN, Nada, JAKAC-BIZJAK, Vilenka. Working together for public health : cooperation of health and public libraries in Slovenia. V: *Active learning and research partners in health : workshop programme & book of abstracts*. Istanbul: EAHIL, 2011. Str. 109-110. [COBISS.SI-ID 30155225]

Mojca Dolgan Petrič, spec., nižja bibliotekarska svetnica

Narodna in univerzitetna knjižnica, Turjaška 1, 1000 Ljubljana
e-pošta: mojca.dolgan@nuk.uni-lj.si

Tjaša Pavletič Lacko, upokojena bibliotekarska specialistka

e-pošta: tjasa.pavletic@gmail.com